

Pauliina Luopa, Hanna Harju, Riikka Puusniekka, Annikka Sinkkonen,
Jukka Jokela, Topi Kinnunen, Minna Pietikäinen

KOULUTERVEYS 2008: VANTAAN KUNTARAPORTTI

Pauliina Luopa, Hanna Harju, Riikka Puusniekka, Annikka Sinkkonen, Jukka Jokela, Topi Kinnunen, Minna Pietikäinen: **Kouluterveys 2008: Vantaan kuntaraportti**

TIIVISTELMÄ

Kouluterveyskysely on tehty Vantaalla huhtikuussa 1999, 2002, 2004, 2006 ja 2008 peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaille, sekä lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille. Tässä raportissa esitetään perustulokset elinolojen, kouluolojen, terveyden, terveystottumusten, terveysosaamisen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon muutoksista yläluokilla ja lukioissa 1999–2008. Vastaajia on vuosittain ollut yläluokilta 3260, 3574, 3886, 3864 ja 4078 sekä lukiosta 1483, 1564, 1660, 1688 ja 1736.

Elinolot: Niiden yläluokkalaisten ja lukiolaisten osuus, jotka ilmoittivat, etteivät heidän vanhempansa aina tienneet heidän viikonloppuiltojensa viettopaikkaa, kasvoi kahden viime vuoden aikana. Yläluokkalaisilla lisääntyi fyysisen uhan kokemukset ja rikkeiden tekeminen. Fyysistä uhkaa oli kokenut 19 prosenttia yläluokkalaisista vuonna 2006 ja kahden vuoden kuluttua 22 prosenttia. Toistuvasti rikkeitä tehneiden osuus yläluokkalaisista kasvoi 15 prosentista 19 prosenttiin. Myös lukiolaisilla rikkeiden tekeminen lisääntyi hieman. Lukiolaisten vanhempien työttömyys jatkoi vähenemistään myös kahden viime vuoden aikana.

Kouluolot: Peruskoulun fyysiset työolot parantuivat vuoteen 2006 saakka, mutta vuonna 2008 tapahtui käänne huonompaan. Lukiolaisten fyysiset työolot jatkoivat paranemista. Yläluokkalaisilla kielteistä kehitystä kahden viime vuoden aikana oli koulun työilmapiirissä koetuissa ongelmissa, koulun työmäärässä, opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa ja kuulluksi tulemisessa. Lukiossa sen sijaan oli myönteistä kehitystä kuulluksi tulemisessa, avun saamisessa koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksiin ja lintsaamisessa. Lukiolaisten vaikeudet opiskelussa lisääntyivät hitaasti vuodesta 2004 alkaen.

Terveys: Yläluokkalaisten ja lukiolaisten päivittäin ja viikoittain kokemat oireet lisääntyivät vuonna 2008. Esimerkiksi päivittäin vähintään kahta oiretta koki 18 prosenttia yläluokkalaisista ja lukiolaisista vuonna 2008. Myös koulu-uupumus lisääntyi kahden viime vuoden aikana niin yläluokkalaisilla kuin lukiolaisillakin.

Terveystottumukset: Yläluokkalaiset ja lukiolaiset söivät yleisemmin epäterveellisiä välipaloja koulussa kuin kaksi vuotta sitten. Entistä useammat yläluokkalaiset ja lukiolaiset menivät nukkumaan kello 23 jälkeen kouluiltoina. Myönteistä kehitystä oli hampaiden harjaamisessa ja liikunnan harrastamisessa vapaa-ajalla. Hampaiden harjaamistottumukset olivat Vantaalla kuitenkin puutteellisemmat kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin. Päihteiden käytön väheneminen pysähtyi vuonna 2008 lukuun ottamatta lukiolaisten humalajuomista. Humalaa vähintään kerran kuukaudessa juovien osuus lukiolaisista pieneni neljän viime vuoden aikana 30 prosentista 25 prosenttiin.

Terveysosaaminen ja oppilas- tai opiskelijahuolto: Yläluokkalaiset ja lukiolaiset suhtautuivat terveystietoon selvästi myönteisemmin kuin kaksi vuotta sitten. Vuonna 2008 noin viidesosa yläluokkalaisista ja lukiolaisista ei kokenut terveystiedon aiheita kiinnostaviksi ja noin kolmasosa ei kokenut terveystiedon opetuksen lisäävän valmiuksia huolehtia terveydestä. Yläluokkalaisten tiedot seksuaaliterveydestä heikentyivät ja lukiolaisten tiedot paranivat vuonna 2008. Lukiolaisilla paranivat myös päihdetiedot. Lukiolaisilla väheni avun puute muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Kielteistä oli, että yläluokkalaisten tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon lisääntyi ja lukiolaiset kokivat koululääkärin vastaanotolle pääsyn vaikeammaksi.

SISÄLLYS

JOHDANTO	7
TULOSTEN RAPORTOINTI	7
AINEISTOT	9
TULOKSET	10
PERUSKOULUN 8. JA 9. LUOKAT	10
Elinolot	10
Kouluolot	12
Terveys	14
Terveystottumukset.....	16
Terveysosaaminen ja oppilashuolto.....	18
LUKION 1. JA 2. VUOSIKURSSIT	20
Elinolot	20
Kouluolot	22
Terveys	24
Terveystottumukset.....	26
Terveysosaaminen ja opiskelijahuolto	28
ILON- JA HUOLENAIHEET VUONNA 2008 VANTAALLA	30
POHDINTA	31
LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIASIAT PAINOPISTEENÄ HALLITUSKAUDELLA	31
KOULUTERVEYSKYSELY TARJOAA KUNNILLE VÄLINEEN NUORTEN HYVINVOINNIN KARTOITTAMISEEN	32
KOULUT JA OPPILAITOKSET KESKEISIÄ TERVEYDEN EDISTÄJIÄ	32
KOULUTERVEYSKYSELYN ESIIN NOSTAMIA HAASTEITA	33
Oireet lisääntyvät	33
Ylipaino lisääntyy	34
Väkivalta yleistä	35
Koulukiusaaminen ei ole vähentynyt.....	35
Seksuaalinen kaltoinkohtelu	36
KOULUTERVEYSKYSELYN TULOKSET KÄYTTÖÖN	37
Toimintamallista apua Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen	37
Kouluterveyskyselyn hyödyntäminen kunnan tasolla	38
Kouluterveyskyselyn hyödyntäminen kouluissa.....	39
Kouluterveyslähettiläs tukena tulosten hyödyntämisessä.....	40
LIITTEET	
Liite 1. Indikaattoreiden muodostaminen 2008	41
Liite 2. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2008	48
Liite 3. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä vuonna 2008.....	49
Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2008.	50
Liite 5. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä vuonna 2008.....	51

Taulukot

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyihin vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijat luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 1999–2008.	9
Taulukko 2. Kouluterveyskyselyihin vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijat kouluittain luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 1999–2008.	52

Kuviot

Kuvio 1. Malli profiilikuviosta	8
Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	11
Kuvio 3. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	11
Kuvio 4. Koululoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	13
Kuvio 5. Koululoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	13
Kuvio 6. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	15
Kuvio 7. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	15
Kuvio 8. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	17
Kuvio 9. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	17
Kuvio 10. Terveysosaamis- ja oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	19
Kuvio 11. Terveysosaamis- ja oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	19
Kuvio 12. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	21
Kuvio 13. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	21
Kuvio 14. Koululoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	23
Kuvio 15. Koululoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	23
Kuvio 16. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	25
Kuvio 17. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	25
Kuvio 18. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	27
Kuvio 19. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	27
Kuvio 20. Terveysosaamis- ja opiskelijahuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.	29
Kuvio 21. Terveysosaamis- ja opiskelijahuoltoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.	29
Kuvio 22. Toimintamalli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen.	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

JOHDANTO

Kouluterveyskysely tuottaa tietoa nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista ja terveysosaamisesta sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta kuntien ja koulujen käyttöön. Tiedot kerätään valtakunnallisesti vertailukelpoisella menetelmällä samoissa kunnissa joka toinen vuosi. Opettajan ohjaamaan luokkakyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijat. Vuodesta 2008 alkaen kysely tehdään myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Kyselyjen tekeminen pääosin samalla lomakkeella, samaan aikaan vuodesta ja samalla menetelmällä mahdollistaa kouluja ja oppilaitoksia sekä lapsia ja nuoria koskevan tiedon saannin kahden vuoden välein.

Huhtikuussa 2008 Kouluterveyskyselyyn osallistui yhteensä 146 kuntaa Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääneissä. Kyselyyn vastasi 110 800 nuorta: 59 600 yläluokkalaista, 28 600 lukiolaista ja 22 600 ammatillisten oppilaitosten opiskelijaa. Tarkemmat tiedot kyselystä ja kyselylomakkeet ovat Stakesin [www-sivuilla](http://www.sivuilla)¹.

Raportin lopussa kuvataan lyhyesti lasten ja nuorten terveyden edistämässä viime aikoina tapahtunutta kehitystä sekä kerrotaan joistain Kouluterveyskyselyn tuloksista esiin tulleista haasteista ja Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämisestä.

TULOSTEN RAPORTOINTI

Kouluterveyskyselyn valtakunnallisia ja alueellisia tuloksia esitellään tutkimusraporteissa, Stakesin [www-sivuilla](http://www.sivuilla)², vuosittain järjestettävillä Kouluterveyspäivillä sekä alueellisissa seminaareissa ja työkokouksissa. Tuloksia julkaistaan myös sähköisessä Kouluterveyslehdessä. Lisäksi keskeisiä *kunta-, seutukunta- ja maakuntakohtaisia* tuloksia voi tarkastella Stakesin ylläpitämässä SOTKANet-indikaattoripankissa³. Kunta- ja koulukohtaiset tulokset lähetetään tulokset tilanneille kunnille.

Vuonna 2008 pääkaupunkiseudun kunta- ja koulukohtaiset tulokset sisältävät:

- 1) *kuntaraportin peruskoulujen ja lukioiden tuloksista,*
- 2) *kuntaraportin ammatillisten oppilaitosten tuloksista,*
- 3) *pääkaupunkiseudun raportin peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten tuloksista,*
- 4) *koulu- tai opetuspistekohtaiset profiilikuviot kyselyyn osallistuneille kouluille/oppilaitoksille,*
- 5) *kaikkien kysymysten jakaumataulukot kuntakohtaisesti,*
- 6) *kaikkien kysymysten jakaumataulukot pääkaupunkiseudusta*⁴.

Kuntaraporteissa raportoidaan peruskoulujen ja lukioiden osalta kunnassa tapahtuneet muutokset eri kyselyjen välillä sekä verrataan kunnan tilannetta viimeisimmältä vuodelta suhteessa pääkaupunkiseutuun. Lisäksi raportoidaan sukupuolten väliset erot viimeisimmältä kyselyvuodelta. Jokaisesta indikaattoriryhmästä esitetään kaksi profiilikuviota. Ensimmäisessä esitetään muutostulokset ja vertailutulos koko pääkaupunkiseutuun viimeisimmältä vuodelta (ks. kuvio 1). Toisessa kuviossa esitetään vuoden 2008 tulokset sukupuolen mukaan, kunnasta yhteensä ja vertailutulos pääkaupunkiseudusta. Ammatillisten oppilaitosten osalta tulokset esitetään erillisessä kuntaraportissa vuosikurssin ja sukupuolen mukaan vuodelta 2008. Vastaavat *profiilikuviot* tehdään myös kaikille kouluille ja opetuspisteille verrattuna kuntaan. *Kaikkien kysymysten kuntakohtaisissa jakaumataulukoissa* tulokset esitetään sekä koko kunnan tasolla että luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuodelta 2008. Vastaukset taulukot tehdään myös koko pääkaupunkiseudusta.

Edellä mainittu materiaali lähetetään ainoastaan kunnan yhdyshenkilölle, jonka toivotaan välittävän tietoa ja materiaalia eteenpäin mm. kouluihin, kunnan eri hallinnonaloille kuten sosiaali- ja terveystoimeen, opetus- ja sivistystoimeen sekä kunnan päättäjille.

¹ Kouluterveyskyselyn nettisivu on <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>.

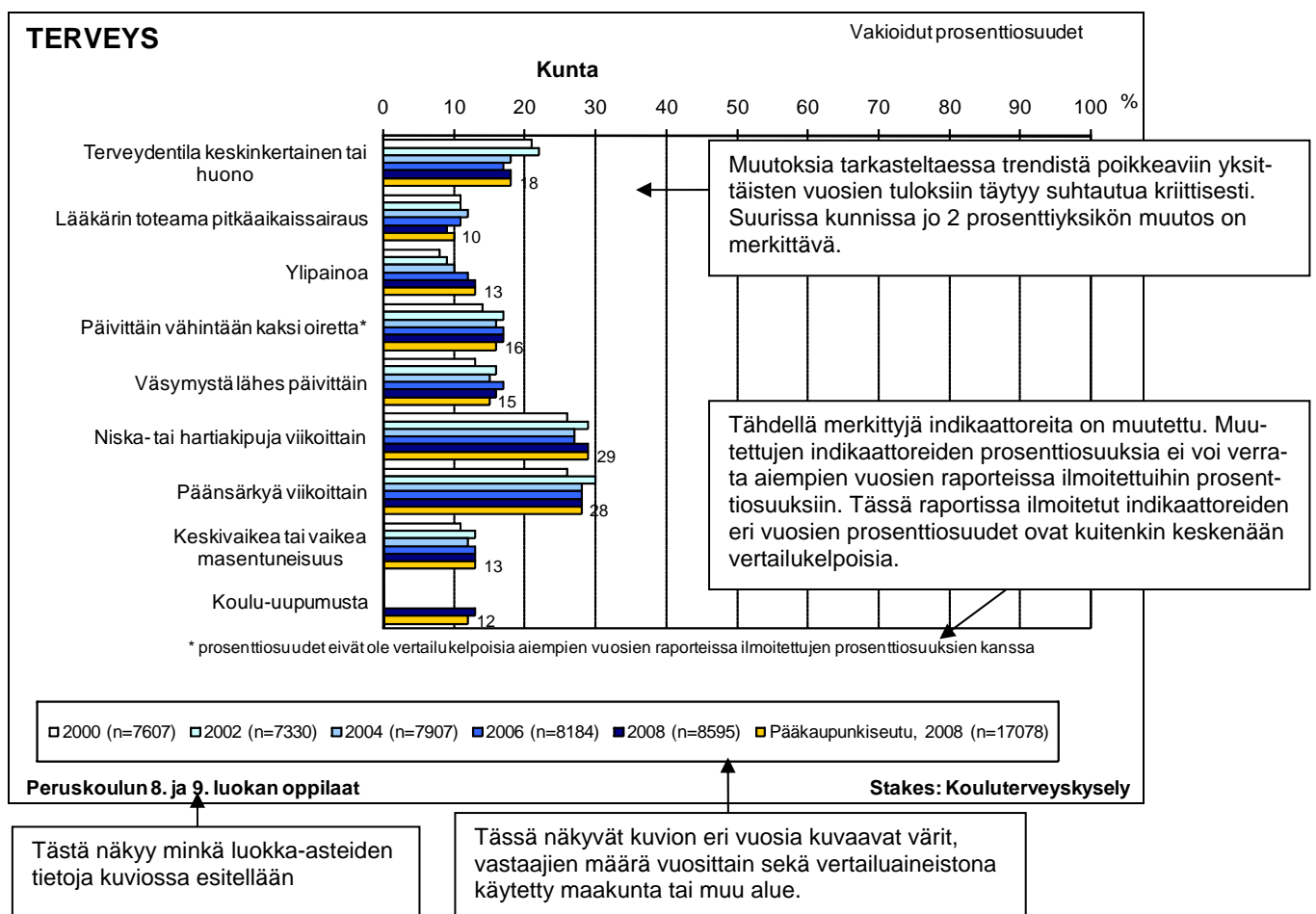
² Tulokset ovat osoitteessa <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely> > Tulokset.

³ Ks. SOTKANet-indikaattoripankin Internet-sivut: www.sotkanet.fi.

⁴ Pääkaupunkiseudun tulokset ovat osoitteessa: <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely> > Tulosten hyödyntäminen > Tulosten hyödyntäminen pääkaupunkiseudulla.

Nuorten hyvinvointia kuvaavat indikaattorit on jaettu viiteen ryhmään: elinolot, kouluolot, terveys, terveystottumukset sekä terveysosaaminen ja oppilas- tai opiskelijahuolto. Jokaisessa indikaattori-ryhmässä on 8–10 indikaattoria. Osa indikaattoreista perustuu yksittäisiin kysymyksiin, osa on muodostettu samaa ilmiötä tiivistetysti kuvaavasta summamuuttujasta. Indikaattorien muodostaminen kuvataan yksityiskohtaisesti liitteessä 1.

Indikaattorikuvion (ks. kuvio 1) yksittäisen pylvässarjan alin pylväs, johon on merkitty näkyviin prosenttiosuus, on kuntaraporteissa koko pääkaupunkiseudun tieto vuodelta 2008. Muut pylväät koskevat otsikossa mainittua kuntaa niinä vuosina, joina se on osallistunut kyselyyn ja aineisto on ollut kohtuullisen vertailukelpoinen. Tummin pylväs on kunnan tulos vuodelta 2008, ja sitä voidaan verrata pääkaupunkiseudun pylvääseen. Pylväitä voi olla yhteensä vähemmän kuin kuusi, jos indikaattorin kuvaama asia ei ole kysytty joka vuosi. Kuvion selitteessä on vuosiluvun jälkeen suluisissa vastanneiden lukumäärä. Kuvion alatunnisteessa on kerrottu, mitä luokka-asteita tulokset koskevat. *Raportin tekstissä keskitytään yleensä tuoreimpaan muutokseen eli eroon vuosien 2006 ja 2008 tuloksissa.*

Kuvio 1. Malli profiilikuvioista

Muutostulosten vertailtavuuden parantamiseksi indikaattoreiden prosenttiosuudet vakioidaan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Tämä vakiointi tarkoittaa käytännössä sitä, että jokaisessa luokka-asteen ja sukupuolen mukaisessa osajoukossa oletetaan olevan yhtä paljon vastaajia. Kunnan tilannetta koskeva luku on saatu laskemalla neljän osajoukon prosenttiluvuista keskiarvo. Jos jossain luokka-asteen ja sukupuolen mukaisessa osajoukossa on alle viisi vastannutta, tulokset ovat vakioimattomia. Kuvioiden perustana olevat prosenttiluvut esitetään myös liitetaulukkoina raportin lopussa.

Tässä raportissa raportoidaan peruskoulujen 8.- ja 9.-luokkalaisten ja lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden tulokset. Ammattiin opiskelevien 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden tulokset raportoidaan erillisessä raportissa.

AINEISTOT

Kouluterveyskyselyä on tehty vuodesta 1996 lähtien peruskoulun 8. ja 9. luokilla sekä lukion 2. vuosikurssilla. Vuodesta 1999 lähtien Kouluterveyskyselyyn ovat vastanneet myös lukion 1. vuosikurssin opiskelijat. Vantaa on osallistunut Kouluterveyskyselyyn vuosina 1999, 2002, 2004, 2006 ja 2008. Vastanneiden lukumäärä peruskoulun 8. ja 9. luokilla oli edellä mainittuina vuosina 3260, 3574, 3886, 3864 ja 4078 sekä lukion 1. ja 2. vuosikursseilla 1483, 1564, 1660, 1688 ja 1736.

Tulosten raportoinnissa on yleensä analysoitu kunnan kahden edellisen kyselyvuoden välillä tapahtuneita muutoksia ja verrattu kunnan ja pääkaupunkiseudun vuoden 2008 tuloksia toisiinsa. Tämän lisäksi huomiota on kiinnitetty mahdollisiin pidemmän aikavälin trendeihin ja siihen, jos jokin ilmiö on huomattavan yleinen kunnassa. Taulukossa 1 kuvataan aineistot luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyihin vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijat luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 1999–2008.

	Perusk. 8. lk		Perusk. 9. lk		Lukion 1. lk		Lukion 2. lk		Yht.
	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	
Vantaa									
Peruskoulu									
1999	837	805	820	798					3260
2002	936	917	890	831					3574
2004	982	991	922	991					3886
2006	953	1056	907	948					3864
2008	1013	1024	1022	1019					4078
Lukio									
1999					405	447	295	336	1483
2002					386	478	334	366	1564
2004					410	493	350	407	1660
2006					406	487	337	458	1688
2008					396	540	335	465	1736

TULOKSET

Peruskoulun 8. ja 9. luokat

Elinolot

Peruskoulun yläluokkalaisten elinoloissa tapahtui kahden viime vuoden aikana muutamia merkittäviä muutoksia (kuvio 2; liite 2). Niiden yläluokkalaisten osuus, jotka ilmoittivat, etteivät heidän vanhempansa aina tienneet heidän viikonloppuiltojensa viettopaikkaa, kasvoi 37 prosentista 43 prosenttiin. Fyysistä uhkaa oli kokenut 19 prosenttia yläluokkalaisista vuonna 2006, kahden vuoden kuluttua vastaava osuus oli 22 prosenttia. Toistuvasti rikkeitä tehneiden osuus yläluokkalaisista kasvoi 15 prosentista 19 prosenttiin. Nuorten viikoittaiset käyttövarat lisääntyivät vuosi vuodelta – joka kolmannella oli käytössään yli 17 euroa viikoittain vuonna 2008. Vanhempien tupakointi väheni hieman vuodesta 2004 alkaen.

Verrattuna pääkaupunkiseutuun yläluokkalaisten vanhempien tupakointi oli Vantaalla yleisempää (37 % vs. 41 %) (kuvio 3; liite 3). Myös muut kuin ydinperheet olivat Vantaalla hieman keskimääräistä yleisempiä. Sen sijaan fyysisen uhan kokeminen ja rikkeiden tekeminen olivat Vantaalla harvinaisempia kuin pääkaupunkiseudulla.

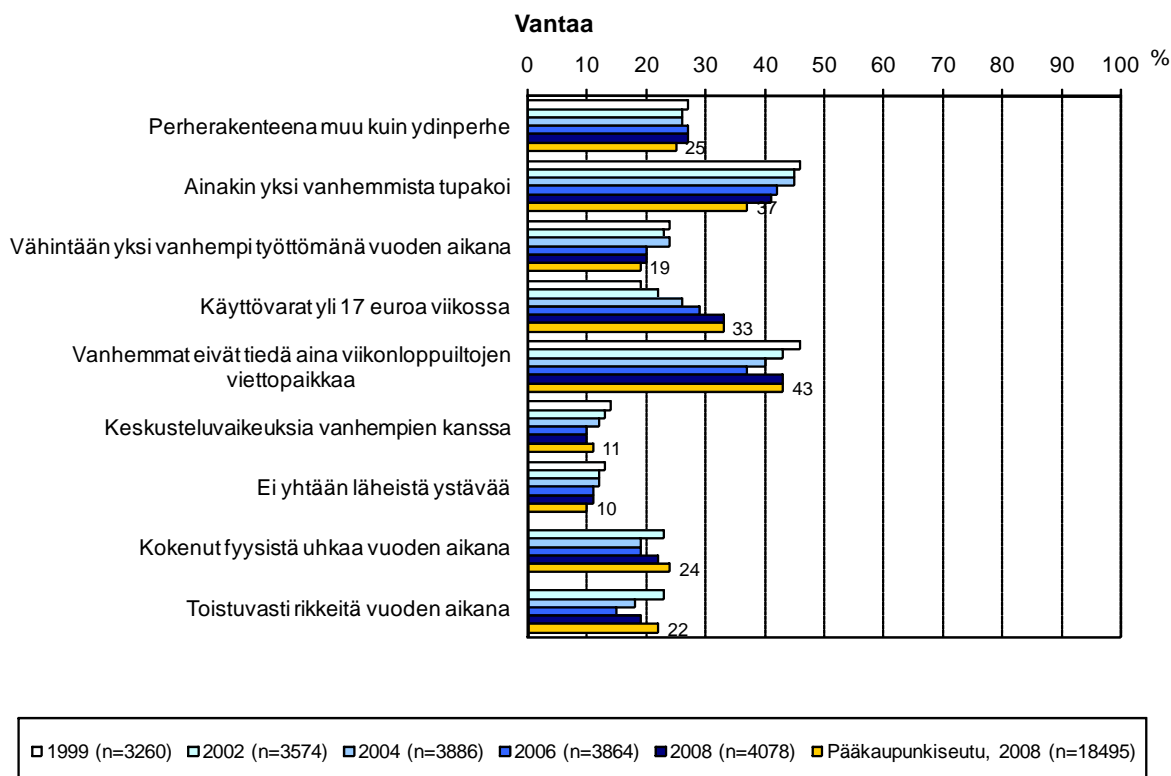
Yläluokkien oppilaiden elinoloissa oli joitain merkittäviä eroja sukupuolten välillä (kuvio 3; liite 3). Pojat kokivat tyttöjä yleisemmin fyysistä uhkaa (27 % vs. 16 %). Pojat tekivät myös yleisemmin toistuvasti rikkeitä ja olivat yleisemmin ilman läheisiä ystäviä kuin tytöt.

Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Perherakenteena muu kuin ydinperhe:** Oppilaan perhe on muu kuin ydinperhe.
- **Ainakin yksi vanhemmista tupakoi:** Vähintään yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.
- **Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana:** Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.
- **Käyttövarat yli 17 euroa viikossa:** Oppilaalla on käytössään keskimäärin yli 17 euroa viikossa.
- **Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa:** Vanhemmat eivät tiedä aina, missä oppilas viettää viikonloppuiltansa.
- **Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa:** Oppilas ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
- **Ei yhtään läheistä ystävää:** Oppilaalla ei ole yhtään läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.
- **Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana:** Oppilas on kokenut fyysistä uhkaa, jos häneltä on varastettu uhkailemalla, uhattu vahingoittaa tai käyty kimppuun vuoden aikana.
- **Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana:** Oppilas on vuoden aikana tehnyt seuraavista rikkeistä vähintään kahta tai vähintään kaksi kertaa: tehnyt töherryksiä, vahingoittanut koulun omaisuutta, vahingoittanut muuta omaisuutta, varastanut, hakannut jonkun.

ELINOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

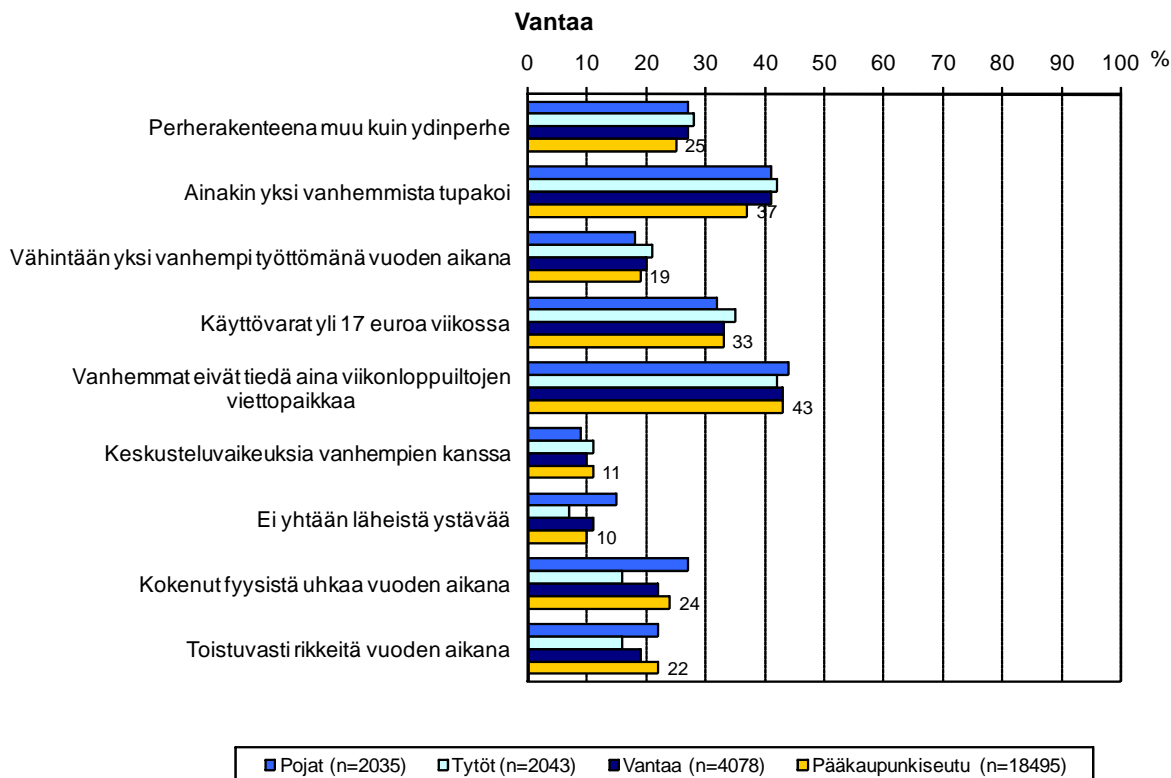
Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

ELINOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 3. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Kouluolot

Peruskoulun fyysiset työolot parantuivat vuosituhatosen vaihteesta lähtien vuoteen 2006 saakka (kuvio 4; liite 2). Vuonna 2008 tapahtui kuitenkin käänne huonompaan: puutteita koulun fyysisissä työoloissa kokevien osuus kasvoi 52 prosentista 57 prosenttiin. Myös ongelmia koulun työilmapiirissä kokevien, koulun työmäärää liian suurena pitävien ja vaikeuksia opiskelussa kokevien osuudet kasvoivat kahden viime vuoden aikana. Niiden oppilaiden osuus, jotka eivät kokeneet tulevaisuutta kuulluksi koulussa, kasvoi vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2008 noin kolmasosa oppilaista koki ongelmia koulun työilmapiirissä, kuulematta jäämistä koulussa ja vaikeuksia opiskelussa, runsas neljä kymmenestä koki koulun työmäärän liian suureksi.

Peruskoulun fyysiset työolot ja koulun työilmapiiri olivat Vantaalla hieman paremmat kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (kuvio 5; liite 3). Koulutyöhön liittyvää työmäärää liian suurena pitäviä oli Vantaalla keskimääräistä vähemmän. Koulukiusaaminen oli Vantaalla harvinaisempaa kuin pääkaupunkiseudulla: vähintään kerran viikossa kiusatuksi joutuneiden osuus oli Vantaalla 7 prosenttia, kun pääkaupunkiseudulla se oli 9 prosenttia.

Yläluokkien tytöt kokivat poikia huomattavasti yleisemmin puutteita koulun fyysisissä työoloissa (62 % vs. 52 %) (kuvio 5; liite 3). Tytöt pitivät koulun työmäärää liian suurena yleisemmin kuin pojat. Koulutapaturmat, vaikeudet opiskelussa ja koulukiusatuksi joutuminen olivat tyypillisempiä pojille kuin tytöille.

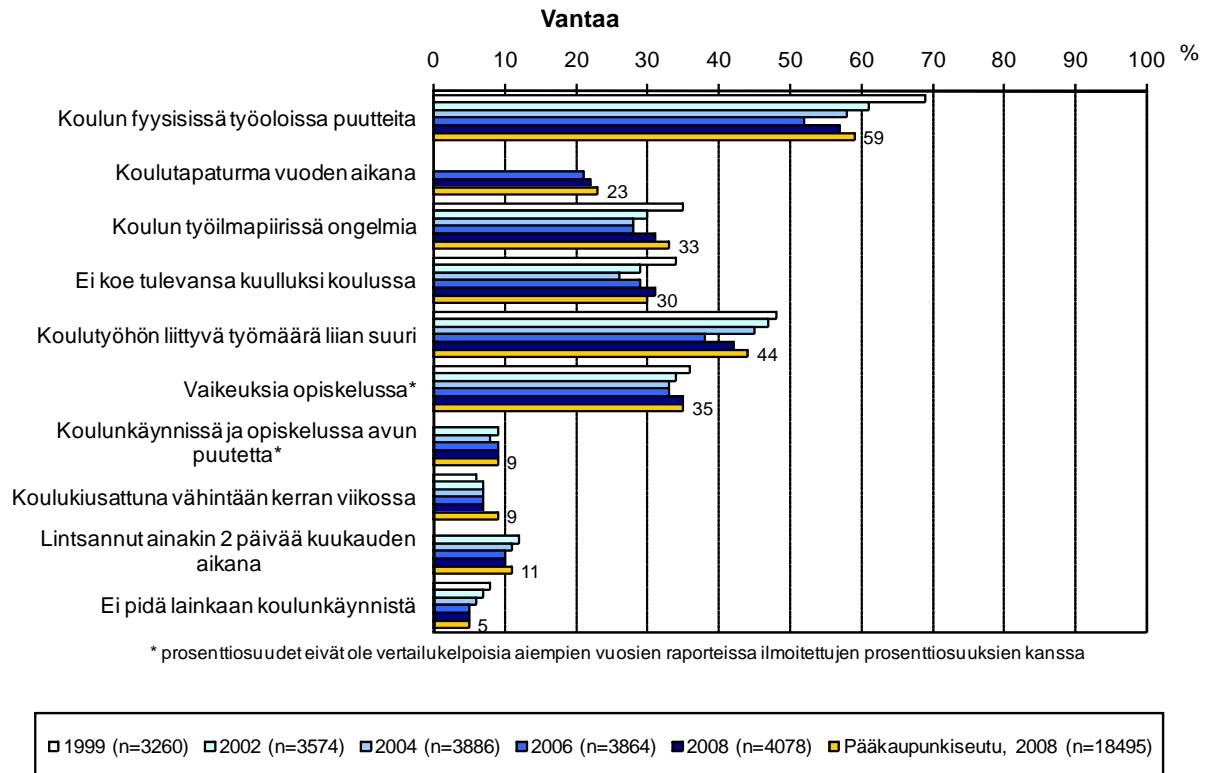
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Koulun fyysisissä työoloissa puutteita:** Työskentelyä haittaavat tekijät ovat opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitilat, tapaturmavaara.
- **Koulutapaturma lukuvuoden aikana:** Oppilaalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.
- **Koulun työilmapiirissä ongelmia:** Muodostuu neljästä opettajasuhteeseen ja luokan ilmapiiriin liittyvästä väittämästä (Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa, Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti, Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä, Luokassani on hyvä työrauha), kahdesta työympäristöön liittyvästä haittatekijästä (Työympäristön rauhattomuus, Kiireisyys) sekä kolmesta vuorovaikutukseen liittyvästä opiskeluvaikeuksia kartoittavasta kysymyksestä (Työskentely ryhmissä, Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen, Opettajien kanssa toimeentuleminen).
- **Ei koe tulevaisuutta kuulluksi koulussa:** Muodostuu kolmesta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutusta kuvaavasta väittämästä (Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni tunnilla, Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu, Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä).
- **Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri:** Koulutyöhön liittyvä työmäärä on ollut lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suuri.
- **Vaikeuksia opiskelussa*:** Vaikeuksia opiskelussa mitattiin seuraavien asioiden avulla: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.
- **Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*:** Oppilas saa apua koulusta tai kotoa koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksiin harvoin tai ei juuri koskaan.
- **Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa:** Oppilas on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.
- **Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana:** Oppilas pinnannut ainakin kaksi kokonaista koulupäivää kuukauden aikana.
- **Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä:** Oppilas ei pidä tällä hetkellä lainkaan koulunkäynnistä.

* *Vaikeuksia opiskelussa kartoittavan indikaattorin pisteytetystä muutettiin vuonna 2006 ja avun puutetta koulunkäynnin vaikeuksissa kartoittavan indikaattorin pisteytystä vuonna 2004. Näiden muutosten vuoksi indikaattorien prosentiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosentiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosentiosuudet ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.*

KOULUOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

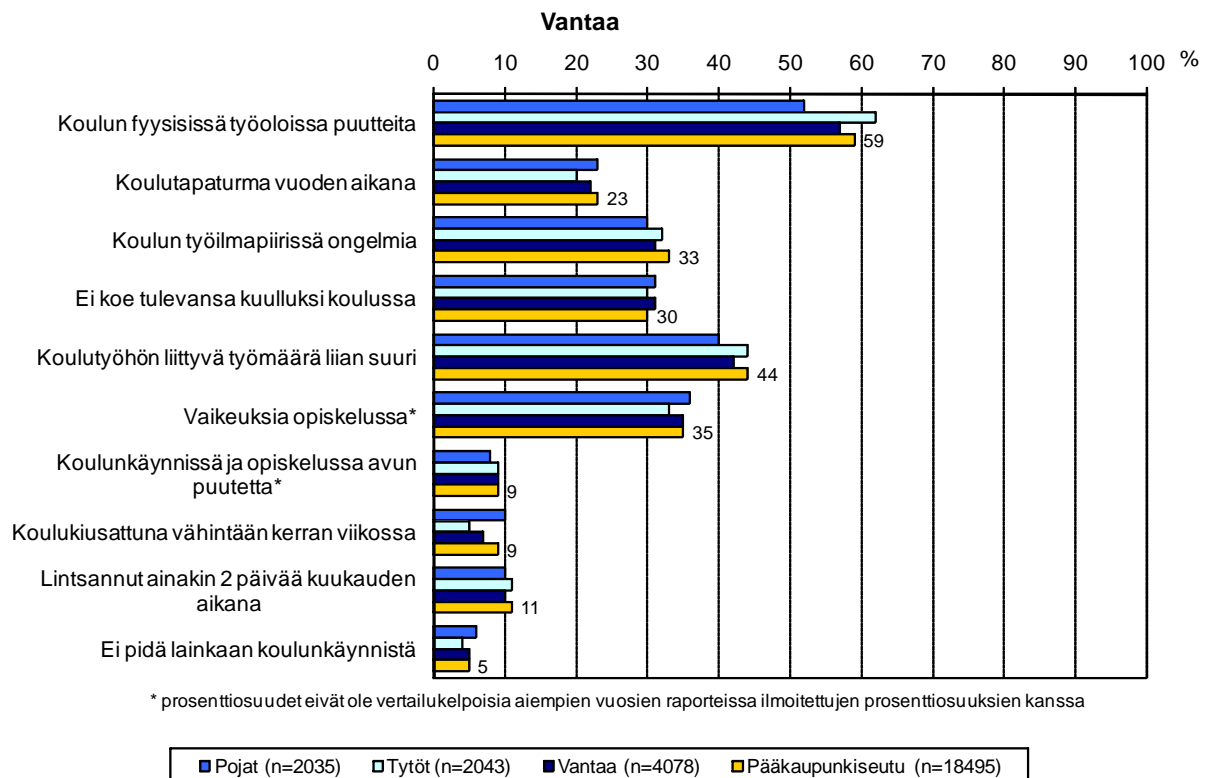
Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 4. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

KOULUOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 5. Kouluoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveys

Yläluokkalaisten päivittäin ja viikoittain kokemat oireet lisääntyivät vuonna 2008 (kuvio 6; liite 2). Päivittäin vähintään kahta oiretta kokevien osuus kasvoi 15 prosentista 18 prosenttiin. Myös päivittäin väsymystä kokevien osuus kasvoi kahden viime vuoden aikana. Päänsärkyä viikoittain kokevien osuus kasvoi vuodesta 2004 alkaen ja viikoittain niska- tai hartiakipuja kokevien osuus vuodesta 2001 alkaen. Vuonna 2008 viikoittain päänsärkyä ja niska-hartiakipuja oli 31 prosentilla yläluokkalaisista. Koulu-uupumusta kokevien osuus kasvoi 10 prosentista 12 prosenttiin kahden viime vuoden aikana.

Vantaalla yläluokkalaisten päivittäinen väsymys ja koulu-uupumus olivat hieman harvinaisempia vuonna 2008 kuin koko pääkaupunkiseudulla keskimäärin (kuvio 7; liite 3). Muuten vantaalaisten terveys ei poikennut merkittävästi pääkaupunkiseudusta.

Tyttöjen terveydentila oli keskimääräinen tai huono yleisemmin kuin pojilla (kuvio 7; liite 3). Tytöt kokivat selvästi poikia yleisemmin päivittäisiä oireita sekä viikoittaisia niska- tai hartiakipuja ja päänsärkyä. Tyttöillä oli myös useammin keskivaiketta tai vaikeaa masentuneisuutta ja koulu-uupumusta. Pojat olivat yleisemmin ylipainoisia kuin tytöt.

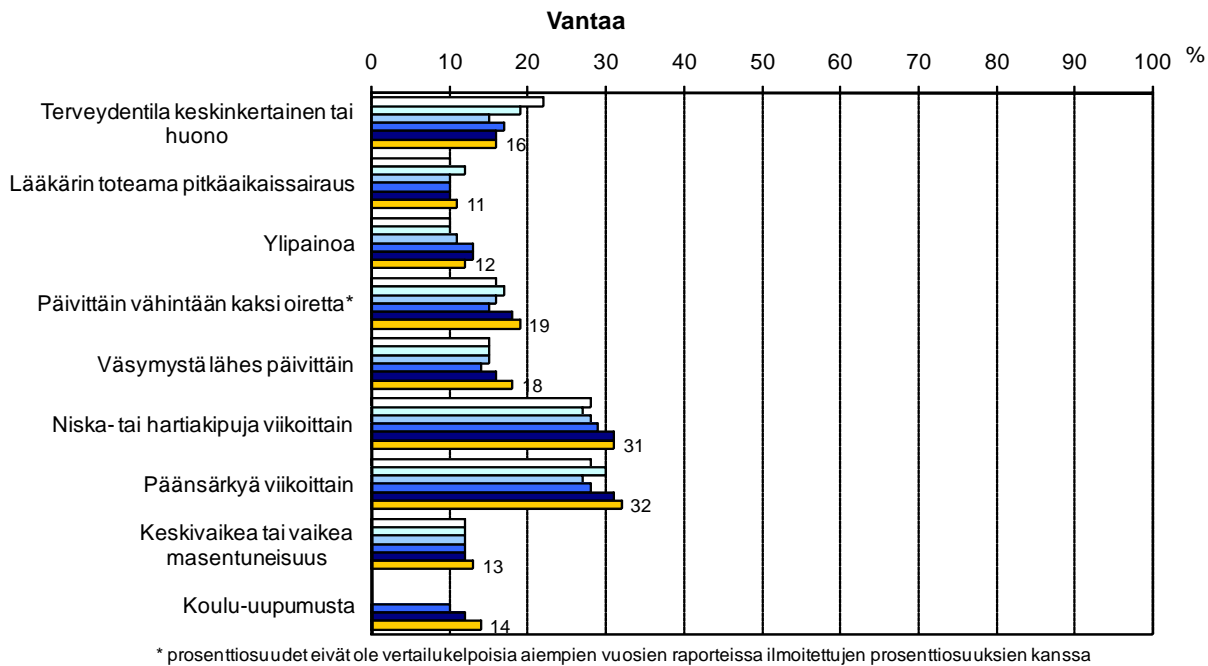
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Terveydentila keskimääräinen tai huono:** Oppilaan kokema terveydentila on keskimääräinen, melko huono tai erittäin huono.
- **Lääkärin toteama pitkäaikaisraus:** Oppilaalla on jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaa.
- **Ylipaino:** Oppilaalla on painoindeksin (BMI) mukaan ylipaino.
- **Päivittäin vähintään kaksi oiretta*:** Oppilaalla on ollut lähes päivittäin vähintään kaksi seuraavista oireista puolen vuoden aikana: niska- tai hartiakipuja, selän alaosan kipuja, vatsakipuja, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta, ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia, vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin, päänsärkyä, väsymystä tai heikotusta.
- **Väsymystä lähes päivittäin:** Oppilaalla on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.
- **Niska- tai hartiakipuja viikoittain:** Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipuja puolen vuoden aikana.
- **Päänsärkyä viikoittain:** Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.
- **Keskivaiketta tai vaikeaa masentuneisuus:** Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitosalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.
- **Koulu-uupumusta:** Koulu-uupumusta mitataan kolmella kysymyksellä, jotka perustuvat Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin BBI-10. Koulu-uupumus koostuu uupumusasteisesta väsymyksestä, kyynisestä asenteesta työhön ja opintojen merkityksen vähentymisestä sekä kyytömyyden ja riittämättömyyden tunteesta opiskelijana.

* Vuonna 2004 poistettiin astman ja allergisen nuhan oireiden kysymykset. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYS

Vakioidut prosenttiosuudet

□ 1999 (n=3260) □ 2002 (n=3574) □ 2004 (n=3886) ■ 2006 (n=3864) ■ 2008 (n=4078) ■ Pääkaupunkiseutu, 2008 (n=18495)

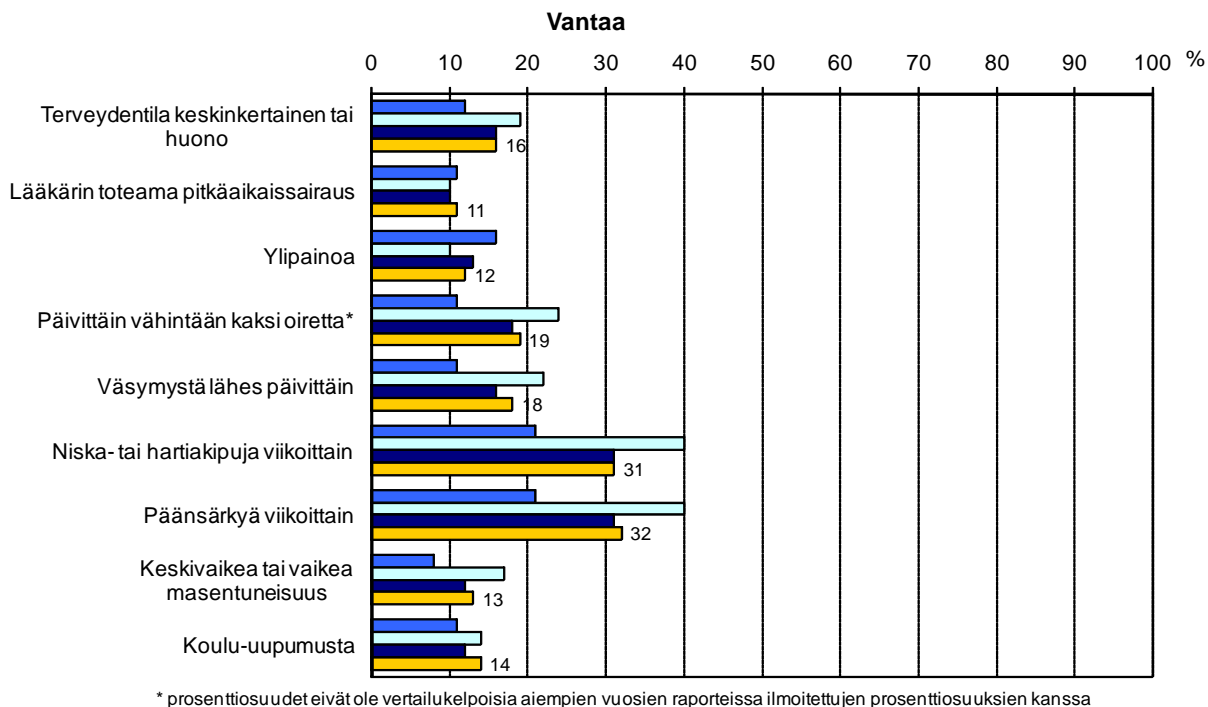
Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 6. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaisista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYS

Vakioidut prosenttiosuudet

■ Pojat (n=2035) □ Tytöt (n=2043) ■ Vantaa (n=4078) ■ Pääkaupunkiseutu (n=18495)

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 7. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaisista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveystottumukset

Yläluokkalaiset söivät hieman yleisemmin epäterveellisiä välipaloja koulussa kuin kaksi vuotta sitten (kuvio 8; liite 2). Niiden syöminen ei kuitenkaan ollut yleisempää kuin vuonna 2004. Entistä useammat yläluokkalaiset menivät nukkumaan kello 23 jälkeen kouluiltoina (28 % → 32 %). Myönteistä kehitystä oli hampaiden harjaamisessa ja liikunnan harrastamisessa vapaa-ajalla. Kuitenkin yli puolet oppilaista harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä (56 %) ja harrasti liian vähän liikuntaa viikossa (54 %). Päihteiden käytön väheneminen pysähtyi vuonna 2008. Vuonna 2008 päivittäin tupakoi ja tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa joi 16 prosenttia oppilaista ja laittomia huumeita oli kokeillut 7 prosenttia oppilaista.

Epäterveellisten välipalojen syöminen koulussa, humalajuominen ja huumekekeilut olivat vuonna 2008 harvinaisempia Vantaalla kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (kuvio 9; liite 3). Vantaalla laiminlyötiin hampaiden harjaamista, harrastettiin liikuntaa riittämättömästi ja tupakoitiin keskimääräistä yleisemmin.

Pojat söivät yleisemmin epäterveellisiä välipaloja koulussa ja laiminlöivät suositusten mukaisen hampaiden harjauksen kuin tytöt (kuvio 9; liite 3). Lisäksi myöhään valvominen oli pojille huomattavasti tyypillisempää kuin tytöille. Sen sijaan liian vähäinen liikunnan harrastaminen viikoittain oli yleisempää tyttöjen kuin poikien keskuudessa.

Tarkasteltavat indikaattorit:

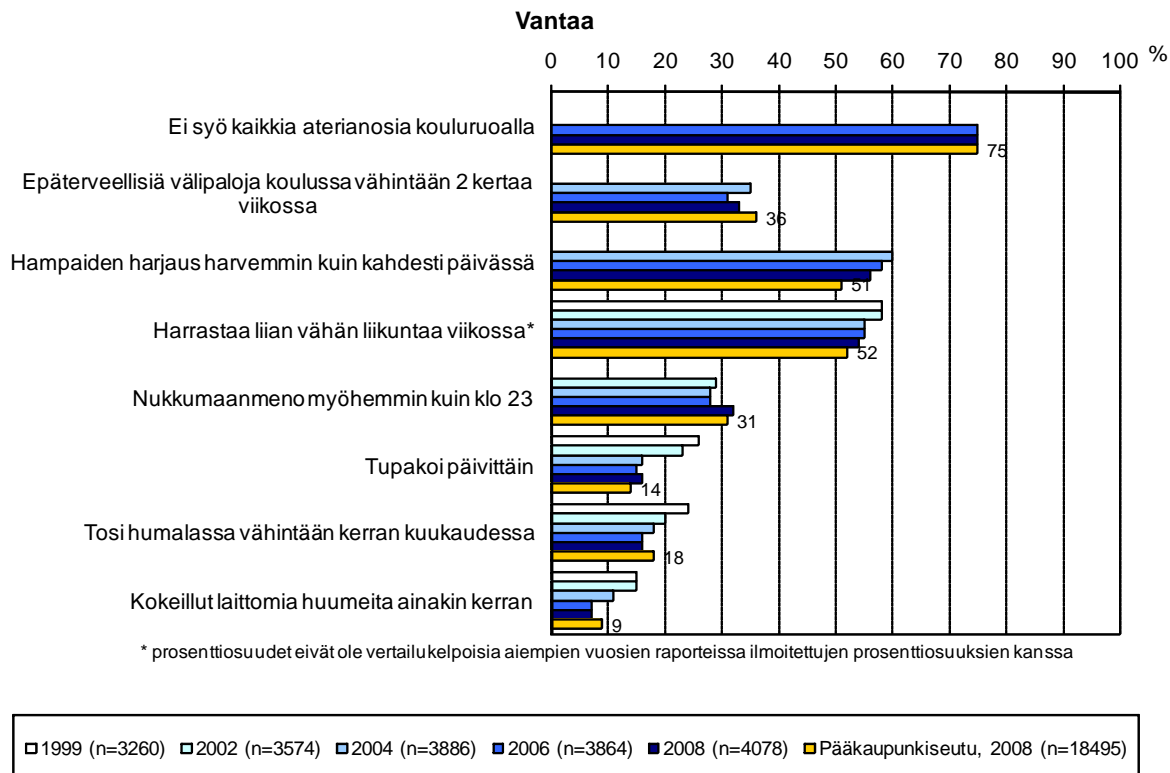
- **Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla:** Oppilas jättää yleensä syömättä jonkin seuraavista neljästä kouluaterian osasta: pääruoka, salaatti, maito tai piimä, leipä.
- **Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa:** Oppilas syö makeita tai rasvaisia välipaloja koulussa kouluviikon aikana vähintään kaksi kertaa viikossa.
- **Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä:** Oppilas harjaa hampaansa harvemmin kuin kaksi kertaa päivässä.
- **Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*:** Oppilas harrastaa liian vähän liikuntaa, jos kumpikin tai toinen seuraavista ehdoista täyttyy: 1) harrastaa vapaa-aikanaan urheilua tai liikuntaa harvemmin kuin neljä kertaa viikossa ainakin puoli tuntia kerrallaan, 2) harrastaa vapaa-aikanaan hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa vähemmän kuin kaksi tuntia viikossa. Liikuntaindikaattori pohjautuu UKK-instituutin liikuntapiirakassa annettuun terveysliikuntasuositukseen nuorille.
- **Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23:** Oppilas menee koulupäivinä tavallisesti nukkumaan kello 23 jälkeen.
- **Tupakoi päivittäin:** Oppilas tupakoi kerran päivässä tai useammin.
- **Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa:** Oppilas käyttää alkoholia tosi humalaan asti vähintään kerran kuukaudessa.
- **Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran:** Oppilas on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroiinia, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tai muuta vastaavaa huumetta.

* Liikuntaindikaattori muutettiin vuonna 2007. Muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioidut prosenttiosuudet

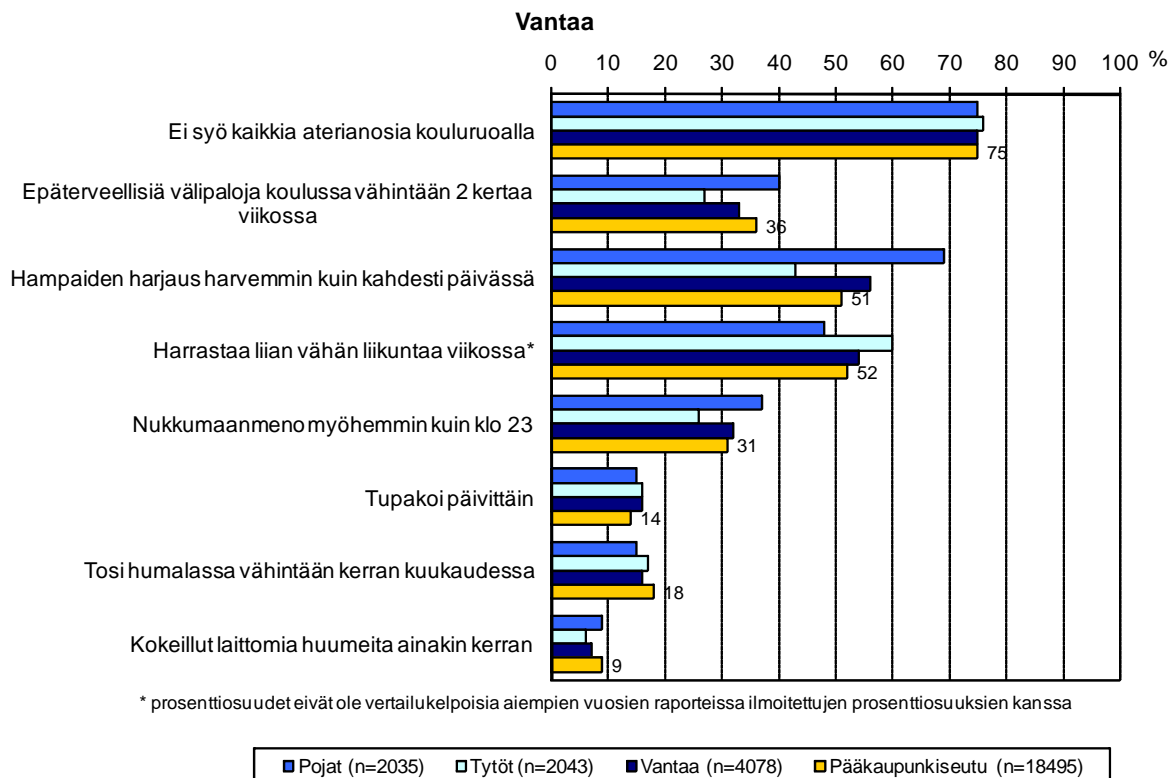
Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 8. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioidut prosenttiosuudet

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 9. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveysosaaminen ja oppilashuolto

Yläluokkalaiset suhtautuivat terveystietoon selvästi myönteisemmin kuin kaksi vuotta sitten (kuvio 10; liite 2). Vuonna 2008 oppilaista 21 prosenttia ei kokenut terveystiedon aiheita kiinnostaviksi ja 30 prosenttia ei kokenut terveystiedon opetuksen lisäävän valmiuksia huolehtia terveydestä. Yläluokkalaisten tiedot seksuaaliterveydestä heikentyivät vuonna 2008, mutta olivat paremmat kuin vuosittu-hannen vaihteessa. Tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon henkilökohtaisissa asioissa lisääntyi vuodesta 2004 alkaen. Siihen tyytymättömien osuus kasvoi 15 prosentista 23 prosenttiin neljän vuoden aikana.

Vantaalaiset suhtautuivat terveystiedon opetukseen hieman myönteisemmin kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (kuvio 11; liite 3). Tiedot seksuaaliterveydestä olivat kuitenkin keskimääräistä heikommat. Vantaan yläluokkalaisilla oli vähemmän avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa kuin pääkaupunkiseudulla. Lisäksi koululääkärin vastaanotolle pääsy oli helpompaa ja tyytyväisyys kouluterveydenhuoltoon yleisempää kuin koko pääkaupunkiseudulla.

Pojilla oli tyttöjä huonommat tiedot seksuaaliterveydestä ja päihteistä (kuvio 11; liite 3). He pitivät terveystiedon aiheita kiinnostavina harvemmin kuin tytöt. Tyttöjen mielestä kouluterveydenhoitajan ja erityisesti koululääkärin vastaanotolle pääseminen oli vaikeampaa kuin poikien mielestä.

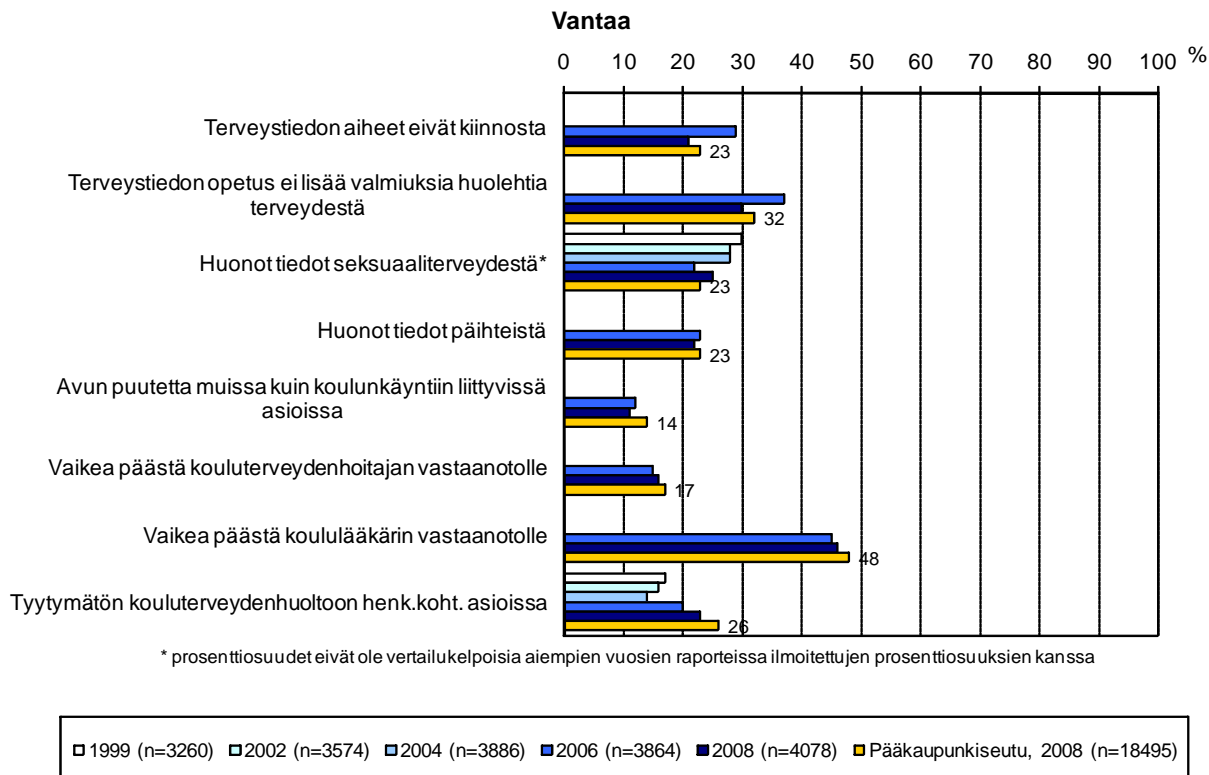
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta:** Terveystiedon opetuksen aiheet eivät kiinnosta oppilasta.
- **Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä:** Oppilaan mielestä terveystiedon opetus ei lisää taitoja ja valmiuksia huolehtia terveydestä.
- **Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*:** Muodostuu kuudesta seksuaaliterveyttä koskevasta väittämästä.
- **Huonot tiedot päihteistä:** Muodostuu kuudesta tupakkaa, nuuskaa ja alkoholia koskevasta väittämästä.
- **Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa:** Oppilas saa melko tai erittäin huonosti apua muihin kuin koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin terveydenhoitajalta, lääkäriltä, koulupsykologilta, kuraattorilta ja opettajalta.
- **Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle:** Oppilas kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle:** Oppilas kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa:** Oppilas on melko tai erittäin tyytymätön koulun terveydenhuollon toimivuuteen keskusteltaessa henkilökohtaisista asioista, kuten seksi tai masennus.

* Vuonna 2004 poistettiin väittämä homoseksuaalisuudesta. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYSOSAAMINEN JA OPPILASHUOLTO

Vakioidut prosenttiosuudet

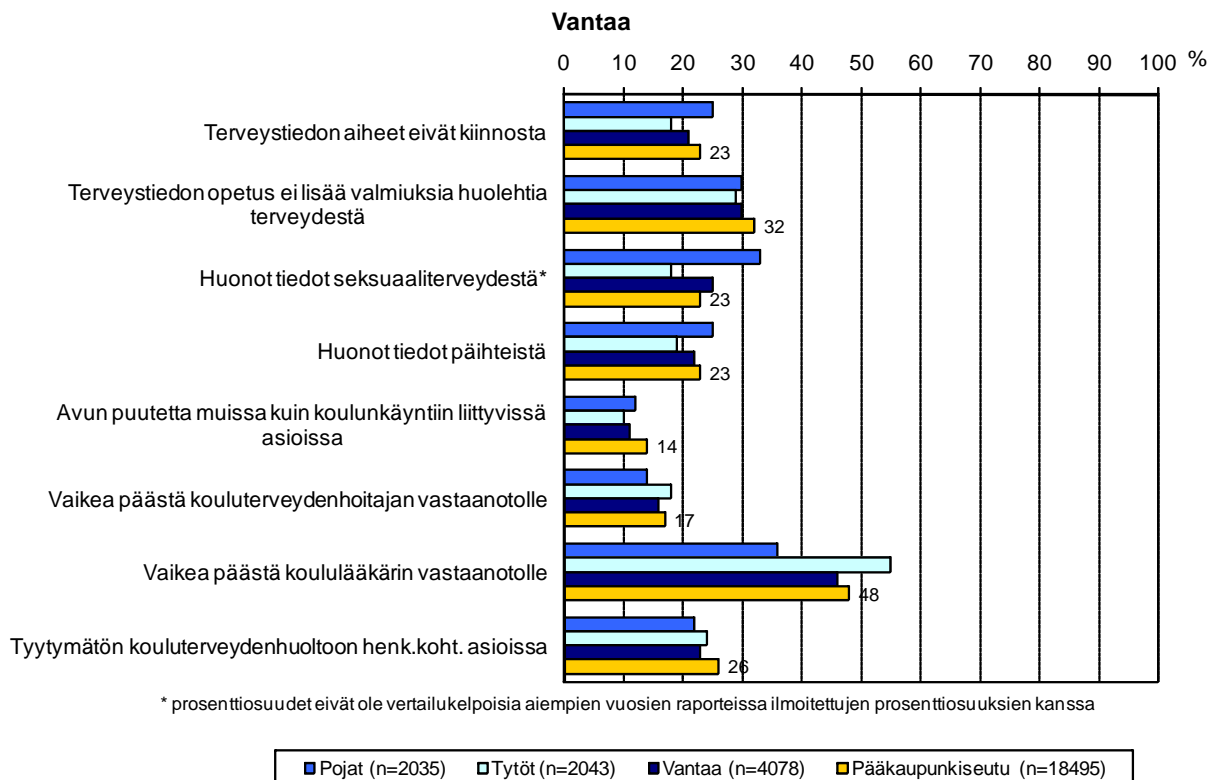
Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 10. Terveysosaamis- ja oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYSOSAAMINEN JA OPPILASHUOLTO

Vakioidut prosenttiosuudet

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 11. Terveysosaamis- ja oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-asteavakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Lukion 1. ja 2. vuosikurssit

Elinolot

Muiden kuin ydinperheiden osuus lukiolaisten perheistä lisääntyi kahden viime vuoden aikana (kuvio 12; liite 4). Vanhempien työttömyys jatkoi vähenemistä myös vuonna 2008. Lukiolaisten käyttövarat lisääntyivät huomattavasti: niiden osuus, joilla oli käytössään yli 17 euroa viikoittain, kasvoi 41 prosentista 49 prosenttiin kahden viime vuoden aikana. Vanhemmat tiesivät aikaisempaa huonommin, missä lukiolaiset viettivät iltansa viikonloppuisin. Ilman läheistä ystävää olevien osuus kasvoi vuonna 2006, mutta pieneni sen jälkeen neljän vuoden takaiselle tasolle (8 %). Toistuvasti rikkeitä tehneiden osuus kasvoi hieman kahden viime vuoden aikana, mutta oli huomattavasti pienempi kuin vuonna 2002.

Lukiolaisten vanhemmat tupakoivat Vantaalla yleisemmin kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (kuvio 13; liite 5). Vantaan lukiolaisten käyttövarat olivat hieman keskimääräistä pienemmät.

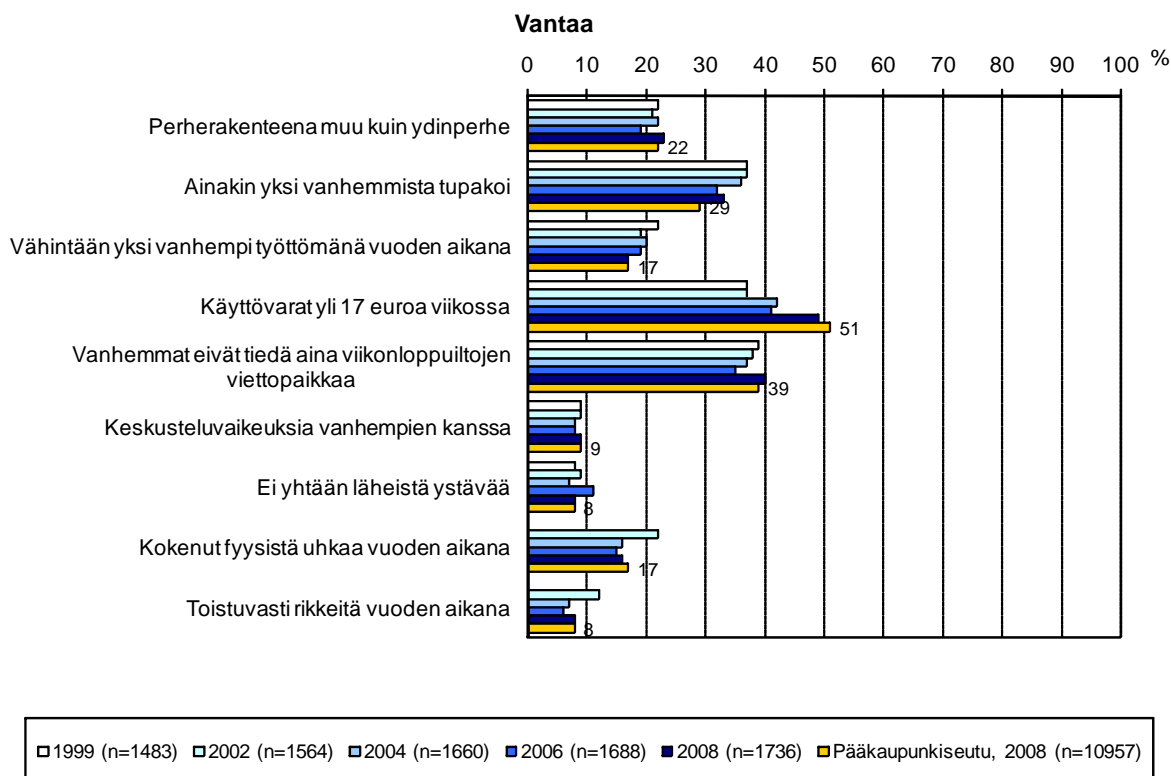
Tytöt ilmoittivat poikia hieman useammin vanhempiensa tupakoivan (kuvio 13; liite 5). Vanhemmat tiesivät huonommin poikien kuin tyttöjen viikonloppuiltojen viettopaikan. Pojat olivat tyttöjä useammin vailla läheistä ystävää. Lisäksi pojat olivat viimeisen vuoden aikana kokeneet fyysistä uhkaa ja tehneet toistuvasti rikkeitä yleisemmin kuin tytöt.

Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Perherakenteena muu kuin ydinperhe:** Oppilaan perhe on muu kuin ydinperhe.
- **Ainakin yksi vanhemmista tupakoi:** Vähintään yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.
- **Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana:** Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.
- **Käyttövarat yli 17 euroa viikossa:** Oppilaalla on käytössään keskimäärin yli 17 euroa viikossa.
- **Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa:** Vanhemmat eivät tiedä aina, missä oppilas viettää viikonloppuiltoja.
- **Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa:** Oppilas ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
- **Ei yhtään läheistä ystävää:** Oppilaalla ei ole yhtään läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.
- **Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana:** Oppilas on kokenut fyysistä uhkaa, jos häneltä on varastettu uhkailemalla, uhattu vahingoittaa tai käyty kimppuun vuoden aikana.
- **Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana:** Oppilas on vuoden aikana tehnyt seuraavista rikkeistä vähintään kahta tai vähintään kaksi kertaa: tehnyt töherryksiä, vahingoittanut koulun omaisuutta, vahingoittanut muuta omaisuutta, varastanut, hakannut jonkun.

ELINOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

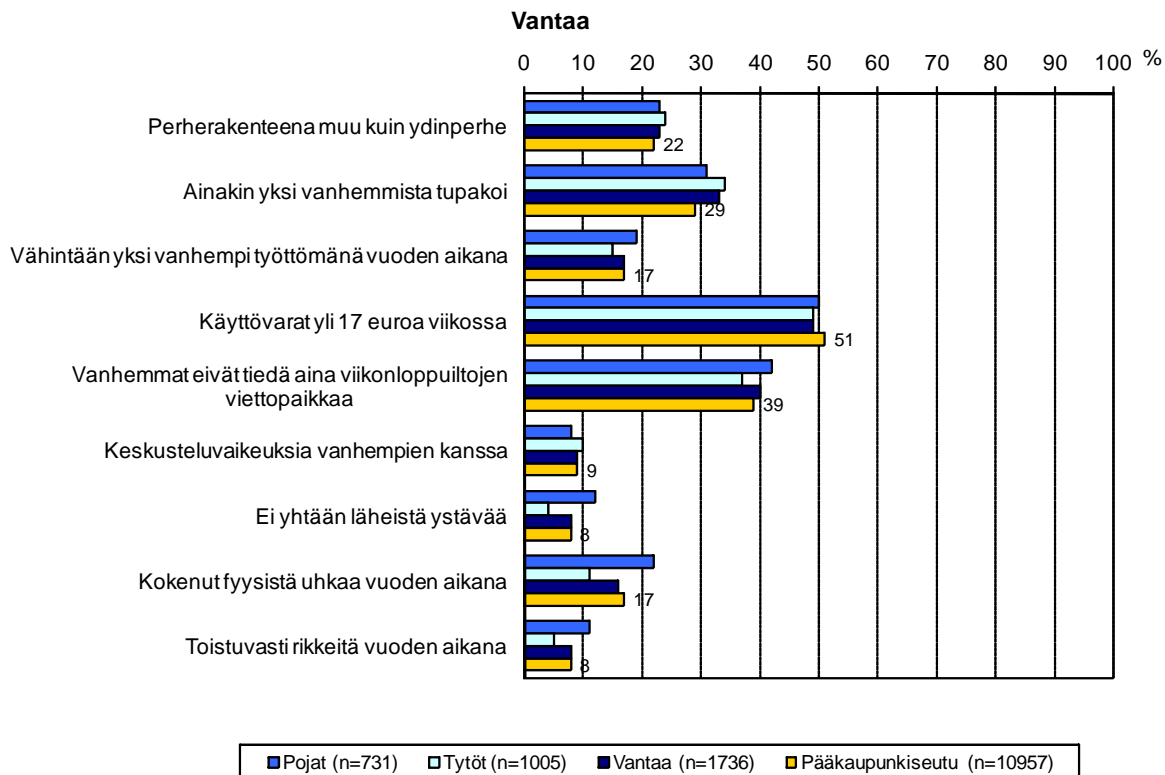
Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 12. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

ELINOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 13. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Kouluolot

Lukion fyysiset työolot jatkoivat parantumistaan myös vuonna 2008 (kuvio 14; liite 4). Aikaisempaa harvemmat lukiolaiset kokivat, etteivät tulleet kuulluksi koulussa – kahdessa vuodessa osuus pieneni 21 prosentista 16 prosenttiin. Vaikeudet opiskelussa lisääntyivät hitaasti vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2006 avun puutetta koulunkäynnissä ja opiskelussa oli 10 prosentilla lukiolaisista, vuonna 2008 osuus pieneni 8 prosenttiin. Lintsaaminen on vähentynyt vuodesta 2002 alkaen, ainakin kaksi päivää kuukauden aikana lintsanneiden osuus pieneni kuudessa vuodessa 19 prosentista 13 prosenttiin. Pientä myönteistä kehitystä oli myös koulunkäynnistä pitämisessä.

Vantaan lukiolaiset kokivat huomattavasti harvemmin puutteita koulun fyysisissä työoloissa kuin pääkaupunkiseudulla (34 % vs. 45 %) (kuvio 15; liite 5). Kuulluksi tuleminen koulussa oli Vantaalla hieman keskimääräistä yleisempää. Vantaan lukiolaisilla oli harvemmin avun puutetta opiskelussa ja he lintsasivat vähemmän kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin. Vantaalaiset pitivät koulun työmäärää keskimääräistä yleisemmin liian suurena.

Lukiolaistytöt kokivat lukiolaispoikia enemmän puutteita koulun fyysisissä työoloissa, ongelmia koulun työilmapiirissä ja avun puutetta opiskelussa (kuvio 15; liite 5). Lisäksi tytöt pitivät koulutyöhön liittyvää työmäärää liian suurena poikia huomattavasti yleisemmin. Pojat kokivat tyttöjä yleisemmin vaikeuksia opiskelussa

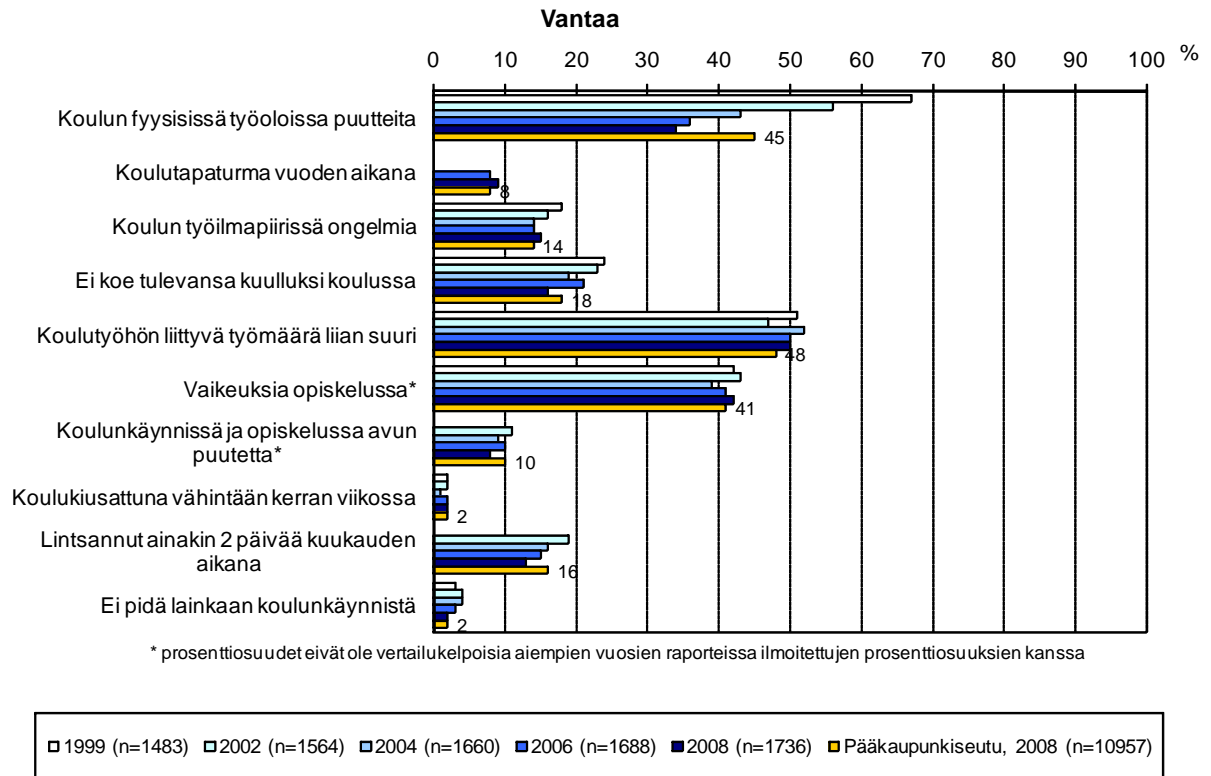
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Koulun fyysisissä työoloissa puutteita:** Työskentelyä haittaavat tekijät ovat opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitulat, tapaturmavaara.
- **Koulutapaturma lukuvuoden aikana:** Oppilaalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.
- **Koulun työilmapiirissä ongelmia:** Muodostuu neljästä opettajasuhteeseen ja luokan ilmapiiriin liittyvästä väittämästä (Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa, Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti, Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä, Luokassani on hyvä työrauha), kahdesta työympäristöön liittyvästä haittatekijästä (Työympäristön rauhattomuus, Kiireisyys) sekä kolmesta vuorovaikutukseen liittyvästä opiskeluvaikeuksia kartoittavasta kysymyksestä (Työskentely ryhmissä, Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen, Opettajien kanssa toimeentuleminen).
- **Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa:** Muodostuu kolmesta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutusta kuvaavasta väittämästä (Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni tunnilla, Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu, Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä).
- **Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri:** Koulutyöhön liittyvä työmäärä on ollut lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suuri.
- **Vaikeuksia opiskelussa*:** Vaikeuksia opiskelussa mitattiin seuraavien asioiden avulla: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.
- **Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*:** Oppilas saa apua koulusta tai kotoa koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksiin harvoin tai ei juuri koskaan.
- **Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa:** Oppilas on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.
- **Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana:** Oppilas pinnannut ainakin kaksi kokonaista koulupäivää kuukauden aikana.
- **Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä:** Oppilas ei pidä tällä hetkellä lainkaan koulunkäynnistä.

* *Vaikeuksia opiskelussa kartoittavan indikaattorin pisteytetystä muutettiin vuonna 2006 ja avun puutetta koulunkäynnin vaikeuksissa kartoittavan indikaattorin pisteytystä vuonna 2004. Näiden muutosten vuoksi indikaattorien prosentiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosentiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosentiosuudet ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.*

KOULUOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

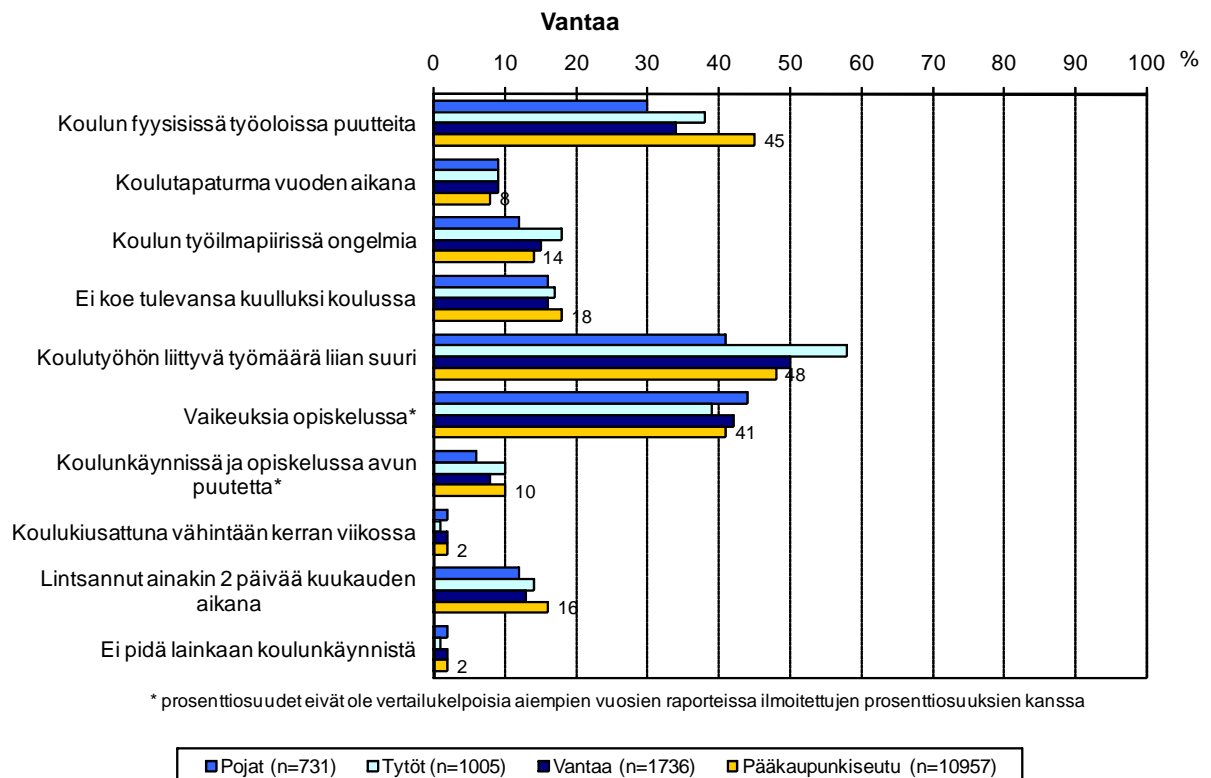
Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 14. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

KOULUOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 15. Kouluoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveys

Lukiolaisten kokemat oireet lisääntyivät kahden viime vuoden aikana (kuvio 16; liite 4). Vähintään kahta oiretta päivittäin kokevien osuus kasvoi 15 prosentista 18 prosenttiin ja päivittäin väsymystä kokevien osuus 13 prosentista 18 prosenttiin. Viikoittain niska- tai hartiakipuja kokevien osuus kasvoi 33 prosentista 38 prosenttiin ja viikoittain päänsärkyä kokevien osuus 24 prosentista 27 prosenttiin. Myös koulu-uupumusta kokivat hieman useammat lukiolaiset kuin kaksi vuotta sitten.

Vähintään kerran viikossa koetut niska-hartiaseudun kivut olivat Vantaalla huomattavasti yleisempiä kuin pääkaupunkiseudulla keskimäärin (38 % vs. 34 %) (kuvio 17; liite 5).

Lukiolaistytöt ilmoittivat huomattavasti poikia yleisemmin viikoittaisia ja päivittäisiä oireita (kuvio 17; liite 5). Tyttöillä oli yleisemmin myös masentuneisuutta ja koulu-uupumusta kuin pojilla. Tytöt kokivat terveydentilansa poikia yleisemmin korkeintaan keskinkertaiseksi. Pojat puolestaan olivat selvästi tyttöjä yleisemmin ylipainoisia.

Tarkasteltavat indikaattorit:

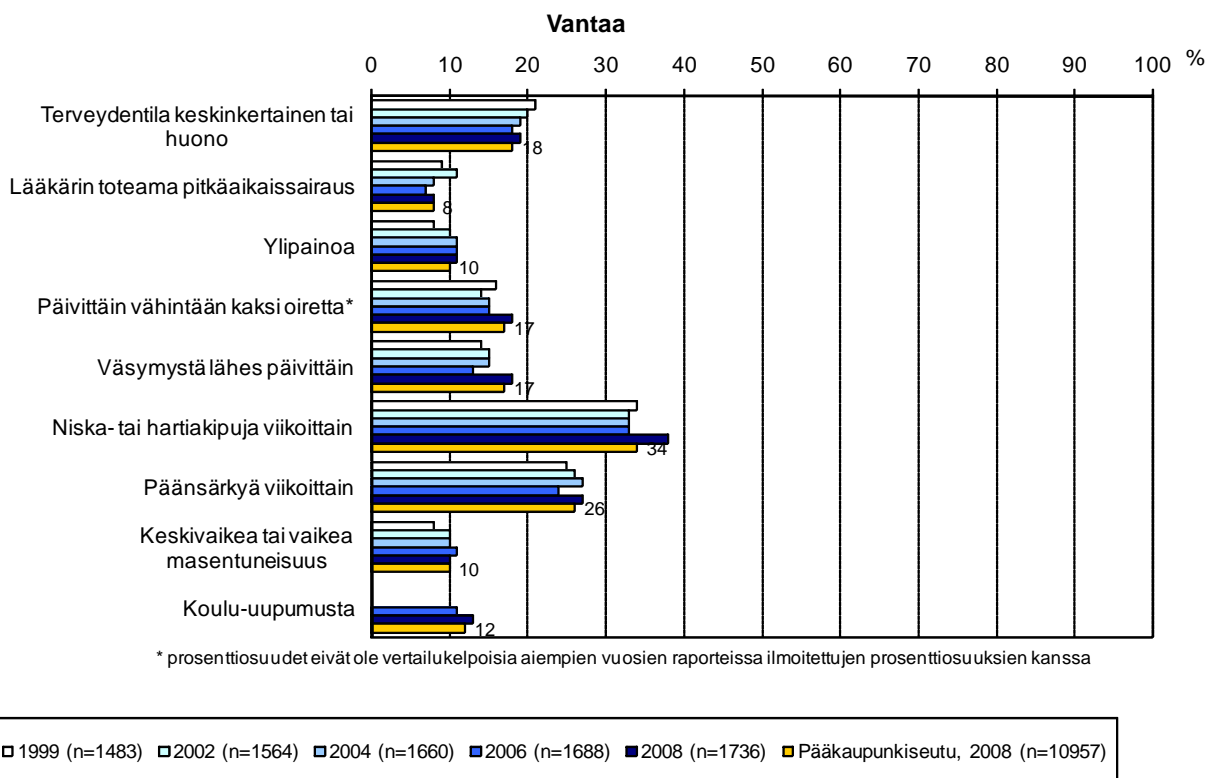
- **Terveydentila keskinkertainen tai huono:** Oppilaan kokema terveydentila on keskinkertainen, melko huono tai erittäin huono.
- **Lääkärin toteama pitkäaikais sairaus:** Oppilaalla on jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaa.
- **Ylipaino:** Oppilaalla on painoindeksin (BMI) mukaan ylipainoa.
- **Päivittäin vähintään kaksi oiretta*:** Oppilaalla on ollut lähes päivittäin vähintään kaksi seuraavista oireista puolen vuoden aikana: niska- tai hartiakipuja, selän alaosan kipuja, vatsakipuja, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta, ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia, vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin, päänsärkyä, väsymystä tai heikotusta.
- **Väsymystä lähes päivittäin:** Oppilaalla on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.
- **Niska- tai hartiakipuja viikoittain:** Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipuja puolen vuoden aikana.
- **Päänsärkyä viikoittain:** Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.
- **Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus:** Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitosalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.
- **Koulu-uupumusta:** Koulu-uupumusta mitataan kolmella kysymyksellä, jotka perustuvat Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin BBI-10. Koulu-uupumus koostuu uupumusasteisesta väsymyksestä, kyynisestä asenteesta työhön ja opintojen merkityksen vähentymisestä sekä kyvyttömyyden ja riittämättömyyden tunteesta opiskelijana.

* Vuonna 2004 poistettiin astman ja allergisen nuhan oireiden kysymykset. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYS

Vakioidut prosenttiosuudet

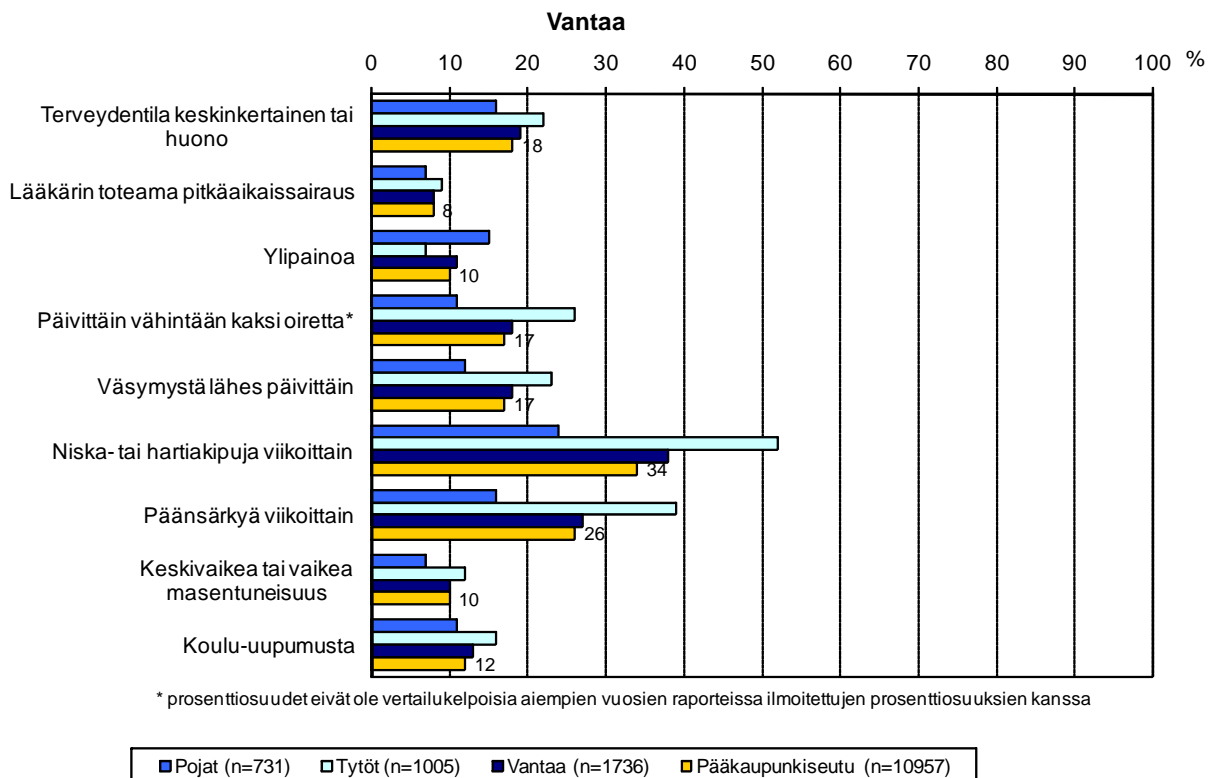
Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 16. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYS

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 17. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveystottumukset

Epäterveellisten välipalojen syöminen koulussa lisääntyi lukiolaisilla kahden viime vuoden aikana vuoden 2004 tasolle (31 %) (kuvio 18; liite 4). Kello 23 jälkeen nukkumaan menevien osuus kasvoi vuodesta 2004 alkaen (39 % → 44 %). Myönteistä oli hampaiden harjaamistottumusten paraneminen edelleen. Myös liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla lisääntyi hieman vuodesta 2004 alkaen. Humalaa vähintään kerran kuukaudessa juovien osuus pieneni neljän viime vuoden aikana 30 prosentista 25 prosenttiin. Muiden päihteiden käytön väheneminen pysähtyi vuonna 2008.

Suosituksen mukainen hampaiden harjaaminen oli Vantaan lukiolaisilla harvinaisempaa kuin pääkaupunkiseudulla (kuvio 19; liite 5). Humalajuomista ja huumeokeiluja oli Vantaalla selvästi keskimääräistä harvemmillä.

Lukiolaispojat söivät epäterveellisiä välipaloja vähintään kaksi kertaa viikossa koulussa ja laiminlöivät hampaiden harjauksen yleisemmin kuin lukiolaistyöt (kuvio 19; liite 5). Lisäksi myöhään valvominen koulupäivinä, humalajuominen ja huumeokeilut olivat tyypillisempiä pojille kuin tytöille. Tytöt harrastivat poikia yleisemmin liian vähän liikuntaa.

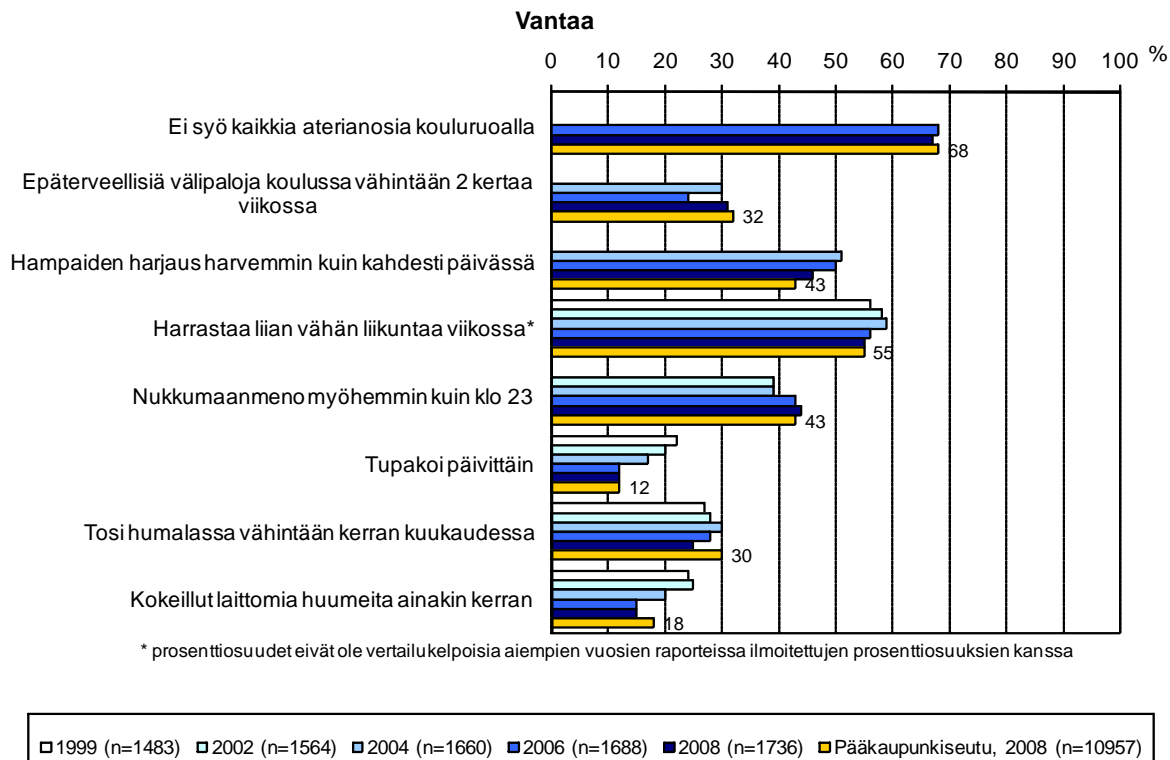
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla:** Oppilas jättää yleensä syömättä jonkin seuraavista neljästä kouluaterian osasta: pääruoka, salaatti, maito tai piimä, leipä.
- **Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa:** Oppilas syö makeita tai rasvaisia välipaloja koulussa kouluviikon aikana vähintään kaksi kertaa viikossa.
- **Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä:** Oppilas harjaa hampaansa harvemmin kuin kaksi kertaa päivässä.
- **Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*:** Oppilas harrastaa liian vähän liikuntaa, jos kumpikin tai toinen seuraavista ehdoista täyttyy: 1) harrastaa vapaa-aikanaan urheilua tai liikuntaa harvemmin kuin neljä kertaa viikossa ainakin puoli tuntia kerrallaan, 2) harrastaa vapaa-aikanaan hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa vähemmän kuin kaksi tuntia viikossa. Liikuntaindikaattori pohjautuu UKK-instituutin liikuntapiirakassa annettuun terveyslääkärin suositukseen nuorille.
- **Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23:** Oppilas menee koulupäivinä tavallisesti nukkumaan kello 23 jälkeen.
- **Tupakoi päivittäin:** Oppilas tupakoi kerran päivässä tai useammin.
- **Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa:** Oppilas käyttää alkoholia tosi humalassa asti vähintään kerran kuukaudessa.
- **Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran:** Oppilas on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tai muuta vastaavaa huumetta.

* Liikuntaindikaattori muutettiin vuonna 2007. Muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioidut prosenttiosuudet

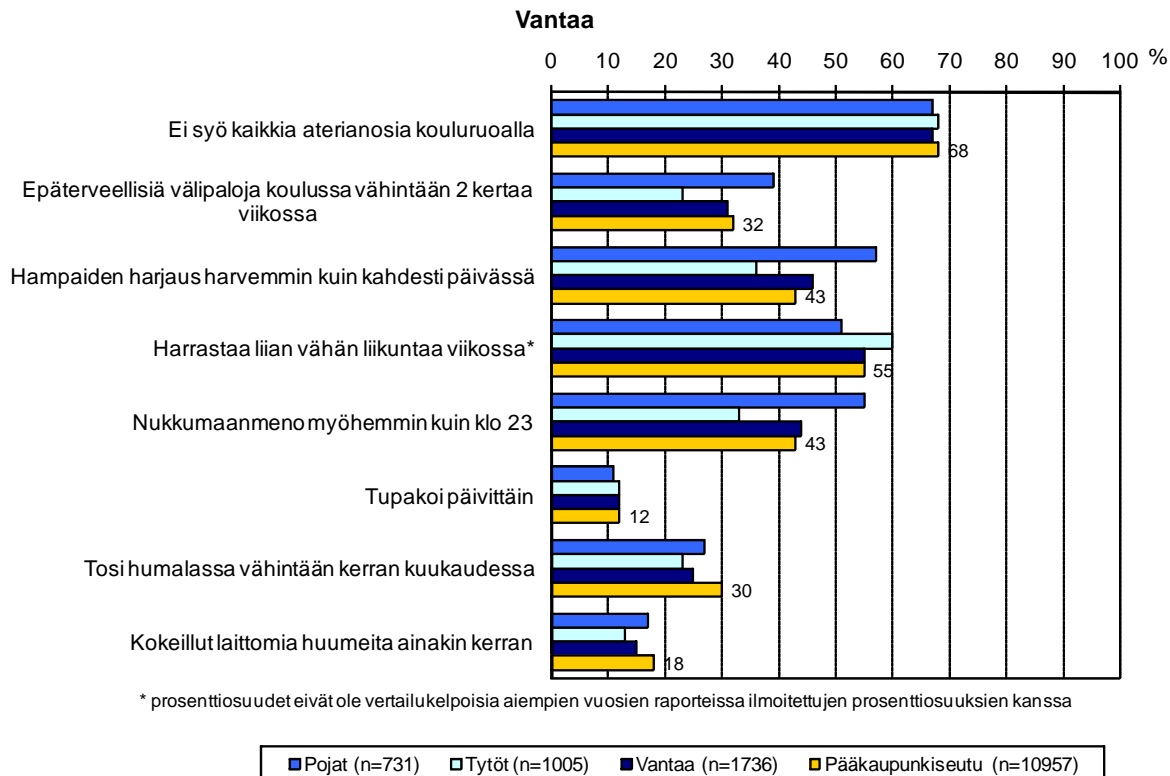
Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 18. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuoliavakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista oppilaista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 19. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-asteavakioidut prosenttiosuudet peruskoulun lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Terveysosaaminen ja opiskelijahuolto

Lukiolaisten mielipiteet terveystiedosta muuttuivat aikaisempaa myönteisemmiksi kahden viime vuoden aikana (kuvio 20; liite 4). Vuonna 2008 reilu viidesosa lukiolaisista ei pitänyt terveystiedon aiheita kiinnostavina ja kolmasosa ei kokenut terveystiedon opetuksen lisäävän valmiuksia huolehtia terveydestä. Tiedot seksuaaliterveydestä paranivat verrattuna vuoteen 2006, mutta olivat samalla tasolla kuin neljä vuotta sitten. Päihdetiedot paranivat selvästi: huonot tiedot omaavien osuus pieneni 18 prosentista 12 prosenttiin kahden viime vuoden aikana. Myönteistä oli myös avun puutteen väheneminen muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Sen sijaan koululääkärin vastaanotolle pääsy koettiin vaikeammaksi kuin vuonna 2006 (44 % → 47 %).

Vantaan lukiolaiset kokivat yleisemmin terveystiedon opetuksen lisäävän valmiuksia huolehtia terveydestä kuin pääkaupunkiseudulla (kuvio 21; liite 5). Vantaalaiset saivat keskimääräistä paremmin apua muissa kuin koulunkäynnin vaikeuksissa ja olivat keskimääräistä tyytyväisempiä kouluterveydenhuoltoon. Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy koettiin Vantaalla hieman vaikeammaksi kuin pääkaupunkiseudulla.

Pojat ilmoittivat tyttöjä huomattavasti yleisemmin, etteivät terveystiedon opetuksen aiheet kiinnosta heitä (kuvio 21; liite 5). He olivat myös tyttöjä yleisemmin sitä mieltä, ettei terveystiedon opetus lisää valmiuksia huolehtia terveydestä. Poikien tiedot seksuaaliterveydestä ja päihteistä olivat huonommat kuin tyttöjen tiedot. Tytöt kokivat kouluterveydenhoitajan ja varsinkin koululääkärin vastaanotolle pääsemisen poikia yleisemmin vaikeaksi ja olivat tyytymättömpiä kouluterveydenhuoltoon.

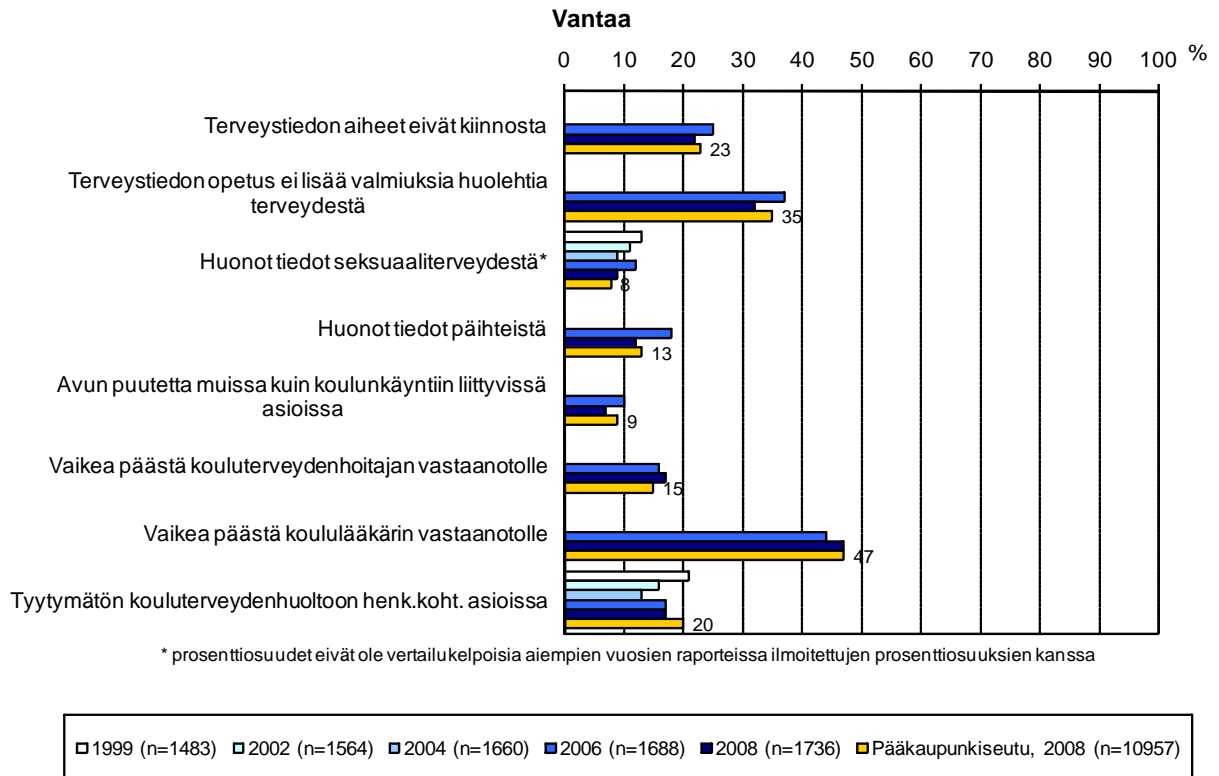
Tarkasteltavat indikaattorit:

- **Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta:** Terveystiedon opetuksen aiheet eivät kiinnosta oppilasta.
- **Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä:** Oppilaan mielestä terveystiedon opetus ei lisää taitoja ja valmiuksia huolehtia terveydestä.
- **Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*:** Muodostuu kuudesta seksuaaliterveyttä koskevasta väittämästä.
- **Huonot tiedot päihteistä:** Muodostuu kuudesta tupakkaa, nuuskaa ja alkoholia koskevasta väittämästä.
- **Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa:** Oppilas saa melko tai erittäin huonosti apua muihin kuin koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin terveydenhoitajalta, lääkäriltä, koulupsykologilta, kuraattorilta ja opettajalta.
- **Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle:** Oppilas kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle:** Oppilas kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa:** Oppilas on melko tai erittäin tyytymätön koulun terveydenhuollon toimivuuteen keskusteltaessa henkilökohtaisista asioista, kuten seksi tai masennus.

* Vuonna 2004 poistettiin väittämä homoseksuaalisuudesta. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.

TERVEYSOSAAMINEN JA OPISKELIJAHUOLTO

Vakioidut prosenttiosuudet

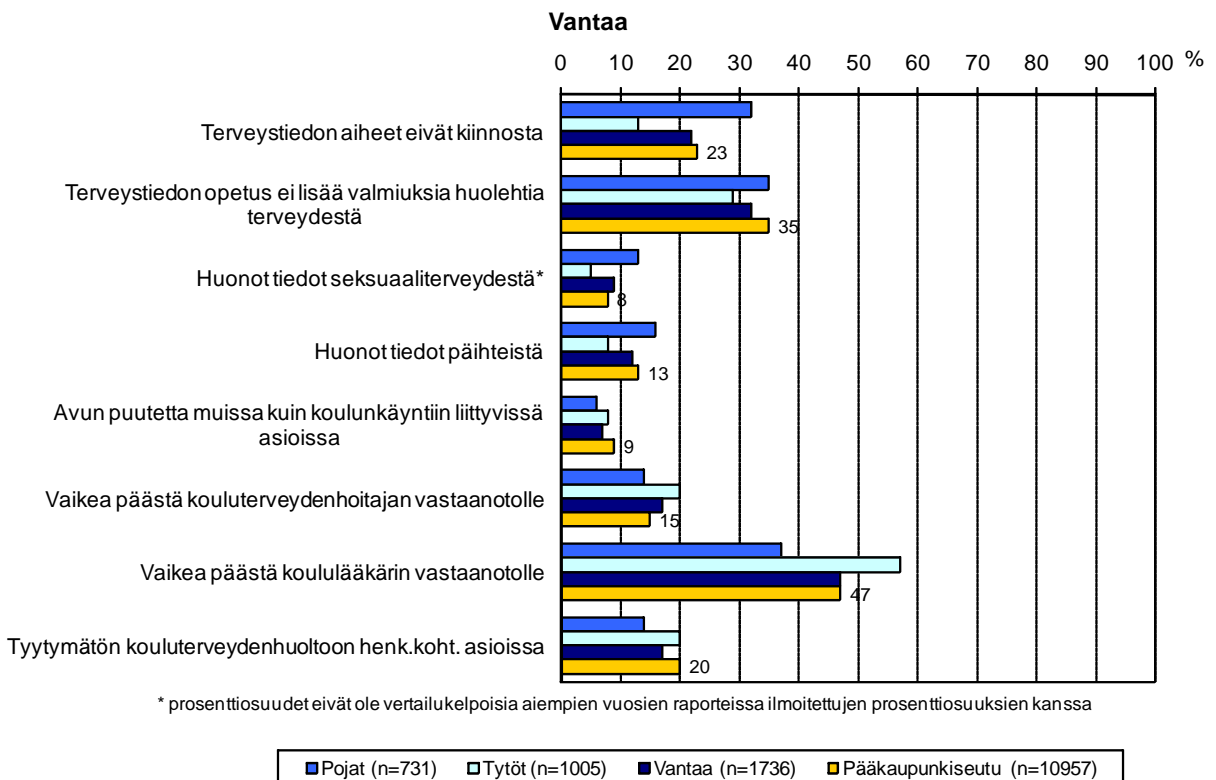
Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 20. Terveysosaamis- ja opiskelijahuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista vuosina 1999–2008 sekä vertailutieto vuonna 2008.

TERVEYSOSAAMINEN JA OPISKELIJAHUOLTO

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilaat

Stakes: Kouluterveyskysely

Kuvio 21. Terveysosaamis- ja opiskelijahuoltoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2008.

Ilon- ja huolenaiheet vuonna 2008 Vantaalla

Seuraavassa esitellään tiivistetysti erityisiä ilon- ja huolenaiheita Vantaalla. Ensisijaisesti painotetaan muutosta kahden viimeisimmän kyselyvuoden välillä, mutta myös tärkeimmät muutokset pidemmällä aikavälillä on otettu huomioon. Halutessaan kunta voi valita tässä esiin nostetuista ilon- ja huolenaiheista itselleen ajankohtaisimmat lasten ja nuorten terveydenedistämistyön painopisteet.

ILONAIHEET	HUOLENAIHEET
<p>Peruskoulussa ja lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hampaiden harjaamistottumukset paraniivat, mutta ovat keskimääräistä huonommat • liikunnan harrastaminen lisääntyi hieman • terveystietoon suhtauduttiin myönteisemmin <p>Lisäksi peruskoulussa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempien tupakointi väheni edelleen <p>Lisäksi lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempien työttömyys väheni • koulun fyysiset työolot paranivat • kuulluksi tuleminen koulussa lisääntyi • lintsaminen väheni • humalajuominen väheni • tiedot päihteistä paranivat • avun puute muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa väheni	<p>Peruskoulussa ja lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhemmat tiesivät huonommin lasten viikonloppuiltojen vietosta • rikkeiden tekeminen yleisty • päivittäin ja viikoittain koetut oireet yleistyivät • koulu-uupumus lisääntyi • epäterveellisten välipalojen syöminen koulussa lisääntyi <p>Lisäksi peruskoulussa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fyysisen uhan kokeminen lisääntyi • koulun fyysisissä työoloissa koettiin enemmän puutteita • koulun työilmapiirissä koetut ongelmat lisääntyivät • kuulluksi tuleminen koulussa heikkeni • koulun työmäärä kasvoi • vaikeudet opiskelussa lisääntyivät • myöhään valvominen kouluiltoina yleisty • seksuaaliterveystiedot heikkenivät • tyytymättömyys kouluterveydenhuoltoon lisääntyi <p>Lisäksi lukiossa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koululääkärin vastaanotolle pääsy vaikeutui

POHDINTA

Lasten ja nuorten hyvinvointiasiat painopisteenä hallituskaudella

Monissa kansallisissa ohjelmissa ja suosituksissa annetaan lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä ohjeistuksia. Seuraavassa käydään läpi hallituskauden 2007–2011 tärkeimmät kansalliset hyvinvointiohjelmat sekä niiden vaikutukset kuntien ja koulujen toimintaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointiasiat ovat vahvasti esillä pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelmassa⁵. Hallitusohjelmaan sisältyy kolme erillistä politiikkaohjelmaa, joista kahdessa lasten ja nuorten asiat ovat korostetusti esillä. Näistä ensimmäisessä, *lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa*⁶ painopisteenä ovat ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ohjelmalla tuetaan lasten ja perheiden arjen hyvinvointia, vähennetään syrjäytymistä, lisätään nuorten osallisuutta ja lasten oikeuksista tiedottamista. Ohjelmassa kehitetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa sekä edistetään päätösten lapsivaikutusten arviointia. Politiikkaohjelman tärkeänä tavoitteena on parantaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä.

Perustan lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmalle muodostaa vuoden 2007 lopussa hyväksytty *lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma*⁷. Monet kehittämisohjelman tavoitteista ja toimenpite-ehdotuksista liittyvät läheisesti koulun toimintaan. Tavoitteisiin on listattu muun muassa oppilaskuntatoiminnan kehittäminen, kodin ja koulun yhteistyön tiivistäminen, koulun yhteisöllisyyden vahvistaminen, koulukiusaamisen ja lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Nuorten terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen liittyvistä tavoitteista koulua koskevat erityisesti lasten ja nuorten terveystalvelujen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämiseen, kouluruokailuun, ravitsemuskasvatukseen, liikuntaan, ylipainon ehkäisyyn sekä seksuaalikasvatukseen kohdistuvat tavoitteet.

Toinen hallitusohjelman lapsia ja nuoria koskevista politiikkaohjelmista on *terveyden edistämisen politiikkaohjelma*⁸. Sen avulla viedään eteenpäin terveysnäkökohtien huomioon ottamista yhteiskunnan kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa. Ohjelma keskittyy niihin toimiin, joilla voidaan ehkäistä ongelmien syntymistä tai puuttua varhain terveyttä uhkaaviin tekijöihin. Tavoitteena on lisätä päättäjien ja vaikuttajien tietoa tekijöistä, joilla terveyteen ja terveyseroihin on mahdollista vaikuttaa poliittisilla päätöksillä.

Terveyden edistämisen politiikkaohjelmaan tiiviisti kytkeytyvässä *kansallisessa terveyserojen kaventamisen ohjelmassa*⁹ määritellään käytännön toimintalinjat sosioekonomisten terveyserojen vähentämiselle. Ohjelman tavoitteena on saada terveydeltään huonommassa asemassa olevien terveydentila lähemmäs paremman terveyden omaavien tasoa. Tavoitteeseen pyritään vaikuttamalla köyhyyteen, koulutukseen, työllisyyteen ja asumiseen, tukemalla terveellisiä elintapoja erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa epäterveelliset elintavat ovat yleisiä, sekä parantamalla sosiaali- ja terveystalvelujen tasa-arvoista ja tarpeenmukaista saatavuutta. Ohjelmassa on nostettu esiin muun muassa peruskoulun mahdollisuudet terveyserojen ehkäisyssä ja vähentämisessä sekä toisen asteen koulutuksessa olevien nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Yhdessä ohjelman viidestätoista toimenpiteestä velvoitetaan kehittämään koulujen ja oppilaitosten opiskelijahuoltoa ja terveystiedon opetusta.

*Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE)*¹⁰ vie omalta osaltaan politiikkaohjelmat käytäntöön. Ohjelmassa määritellään vuosien 2008–2011 sosiaali- ja terveystalveluoliittiset tavoitteet, kehittämistoiminnan painopisteet sekä niiden toteuttamista tukevat uudistus- ja lainsäädän-

⁵ Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. Helsinki: Valtioneuvosto, 2007.

<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>

⁶ Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. Helsinki: Valtioneuvosto, 2007.

<http://www.vn.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ft.jsp>

⁷ Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. Helsinki: Opetusministeriö, 2007. Internetissä:

<http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittaemisohjelma/index.html>

⁸ Terveyden edistämisen politiikkaohjelma. Helsinki: Valtioneuvosto, 2007. <http://www.vn.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/terveys/ft.jsp>

⁹ Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008–2011. Helsinki: Sosiaali- ja terveystalveluministeriö, 2008.

¹⁰ Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE-ohjelma 2008–2011. Selvityksiä 6. Sosiaali- ja terveystalveluministeriö, Helsinki, 2008. <http://www.stm.fi/Resource.phx/hankk/hankk/sote/index.htm>

töhankeet. Ohjelma käynnistää toimenpiteitä, joiden tavoitteena on uudistaa toimintatapoja niin, että ne entistä vahvemmin edistävät hyvinvointia ja terveyttä.

Kehittämisen- ja politiikkaohjelmien toimenpiteiden vaikuttavuuden ja tavoitteiden toteutumisen seurantaan tarvitaan luotettavaa tietopohjaa. Koulu-terveyskysely vastaa osaltaan tähän tarpeeseen tuottamalla ajantasaista tietoa nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä valtakunnallisella, lääni- että paikallisella tasolla.

Koulu-terveyskysely tarjoaa kunnille välineen nuorten hyvinvoinnin kartoittamiseen

Kuntia velvoitetaan kansanterveystalain ja vuoden 2008 alussa voimaan tulleen lastensuojelulain nojalla seuraamaan väestön terveyttä ikäryhmittäin. Kunnan on laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi¹¹. Suunnitelma on hyväksyttävä kunnanvaltuustossa ja sen sisältämät toimenpide- ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa. Sen pohjaksi tarvitaan ajantasaista ja relevanttia kuntakohtaista ja alueellista tietoa. Nykytilan tunnistamiseksi tiedon on tarpeen olla pidemmältä ajanjaksolta olevaa trenditietoa.

Koulu-terveyskyselyn indikaattoreiden avulla kunnissa ja kouluissa voidaan myös seurata valtakunnallisten ohjelmien tavoitteiden toteutumista. Koulu-terveyskysely vahvistaa terveyserojen kaventamiseen tähtäävää työtä tuottamalla tietoa nuorten terveys- ja hyvinvointieroista: alueellisista ja sukupuolten välisistä eroista sekä eri koulutusvalinnan tehneiden nuorten välisistä eroista.

Kuntien lasten ja nuorten hyvinvointityön johtamisen ja kehittämisen tueksi on kehitetty viime vuosina myös muita välineitä. Kuntaliiton LapsiArvi -hankkeessa¹² muodostetaan kansallinen suositus lapsipolitiikan arviointimittareiksi ja -järjestelmiksi. Osa suosituksen mittareista tulee Koulu-terveyskyselystä. Kansallisella tasolla on käynnissä myös lasten ja nuorten terveysseuranta (LATE) -hanke¹³. Sen tavoitteena on kehittää järjestelmä, jossa keskeisiä lasten terveyttä kuvaavia tietoja voidaan kerätä suoraan neuvola- ja koulu-terveydenhuollon terveystarkastuksista.

Nuorten hyvinvointia edistetään kunnassa parhaiten ottamalla huomioon päätösten sosiaali- ja terveysvaikutukset kaikilla hallinnonaloilla. Terveyden edistäminen tarvitsee kunnissa selkeän rakenteen, jossa osoitetaan, kenen vastuulla on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kunnan kaikessa toiminnassa. Monet terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tehtävistä voidaan toteuttaa kuntien yhteistoiminnalla ja näitä yhteistyön muotoja ollaan parhaillaan muotoilemassa kunta- ja palvelurakennemuutoksen (PARAS)¹⁴ yhteydessä.

Koulut ja oppilaitokset keskeisiä terveyden edistäjiä

Kouluilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten terveyden edistämässä, sillä lapset ja nuoret ovat suuren osan ajastaan niiden vaikutuspiirissä elämänvaiheessa, jolloin kehitys ja kasvu on voimakasta. Näinä vuosina lapset ja nuoret omaksuvat uusia elämäntapoja ja asenteita, jotka voivat edistää terveyttä ja toimintakykyä aikuisena. Koulut tavoittavat koko ikäluokan, joten koulujen terveydenedistämistyö on lähtökohtaisesti tasa-arvoista ja siten erittäin tärkeää.

Lain mukaan¹⁵ koulujen ja oppilaitosten tehtävänä on oppimisen ja opiskelutaitojen lisäksi lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen ja heidän ohjaamisensa omaa elämää koskevissa asioissa. Koulujen on huolehdittava turvallisen ja terveellisen opiskeluympäristön luomisesta ja laadittava tähän liittyen muun muassa suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Oppilas- ja opiskelijahuollosta vastaavat kaikki kouluyhteisössä työskentelevät oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ohella. Palvelut tulisi toteuttaa hyvässä yhteistyössä kotien kanssa.

¹¹ Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

¹² Kuntaliiton www-sivut: LapsiArvi -kehittämishanke. http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;10336;104211 [23.5.2008]

¹³ Kansanterveyslaitoksen www-sivut: Lasten ja nuorten terveysseuranta. Late-hanke. <http://www.ktl.fi/tto/late/> [4.6.2008]

¹⁴ Valtioneuvoston www-sivut: Kunta ja palvelurakennemuutos. http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankeet/025_paras/index.jsp [23.6.2008]

¹⁵ Perusopetuslaki (628/1998); Lukiolaki (629/1998); Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)

Terveellisten ja turvallisten kouluolojen seuranta on koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävä¹⁶. Kuntien on järjestettävä peruskoulujen oppilaille kouluterveydenhuolto sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille opiskeluterveydenhuolto¹⁷. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ovat keskeisiä nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Niiden merkitys korostuu edelleen tulevan terveydenhuoltolain¹⁸ myötä. Terveystenhuoltolaki painottaa terveyden edistämistä osana kunta-suunnittelua ja tietoa suunnittelun perustana.

Valtakunnallisen selvityksen¹⁹ mukaan peruskoulujen 7.–9.-vuosiluokilla yleisen kouluyhteisön hyvinvoinnin ja opetuksen tuen osuus oppilashuoltoryhmän kokonaistyöajasta on useimmiten 10–20 prosenttia. Oppilashuoltoryhmien työ painottuu yksittäisten oppilaiden ja heidän perheidensä ongelmiin. Vain joka kolmas koulu oli oppilashuoltoryhmän vuosisuunnitelmaa laatiessaan ottanut huomioon kouluterveydenhuollon laatusuosituksen²⁰ ja vajaa puolet kouluista oli tarkastanut työolot suositusten mukaisesti. Oppilasmäärät kouluterveydenhoitajia ja -lääkäreitä kohden olivat suosituksen verrattuna liian suuria. Kouluterveydenhuollon ehkäisevä tehtävä ja suositus koululaisten terveyden edistämistä eivät selvityksen mukaan toteudu.

Oppilas- ja opiskelijahuoltotyön tukena voidaan käyttää erilaisia selvityksiä ja kyselyitä, jotka auttavat kohdentamaan puutteellisia resursseja tehokkaasti. Oppilailta ja opiskelijoilta kerättävä hyvinvointitieto on arvokasta, sillä koulujen henkilöstöltä²¹ ja oppilailta kerätyn tiedon²² välillä on eroja esimerkiksi koulukiusaamisen yleisyyttä arvioitaessa. Tämä kertoo siitä, että koulun henkilöstön on vaikea havaita joitakin ilmiöitä kouluyhteisössä. Kouluterveyskyselyn tieto kerätään suoraan oppilailta ja se auttaa havaitsemaan oppilaiden tuen tarvetta sekä kohdentamaan kouluyhteisön hyvinvointityötä niihin asioihin, jotka kussakin kouluyhteisössä ovat kaikkein merkityksellisimpiä.

Kouluterveyskyselyn esiin nostamia haasteita

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin joitakin lasten ja nuorten hyvinvoinnin osa-alueita, joihin on hyvä kiinnittää huomiota. Näitä tietoja voi hyödyntää tulosten tulkinnassa ja jatkosuunnitelmien tekemisessä.

Oireet lisääntyvät

Nuorten erilaisten oireiden on havaittu lisääntyvän ja oireilun olevan verrattain yleistä²³. Tytöt oireilevat sekä fyysisesti että psyykkisesti huomattavasti poikia enemmän. Vuonna 2008 pääkaupunkiseudun peruskoulujen yläluokilla ja lukioissa 24–26 prosenttia tytöistä koki vähintään kahta oiretta päivittäin. Vastaava osuus pojista oli 10–12 prosenttia koulutyypistä riippumatta. Väsymystä lähes päivittäin koki peruskoulujen yläluokilla ja lukioissa noin joka neljäs tyttö ja joka kymmenes poika. Niska- tai hartiakipuja päivittäin koki yläluokkien tytöistä 16 prosenttia ja lukiolaistytöistä 19 prosenttia ja 5–7 prosenttia pojista koulutyypistä riippumatta. Päänsärkyä lähes päivittäin koki peruskoulujen yläluokilla 12 prosenttia tytöistä ja 5 prosenttia pojista ja lukioissa 9 prosenttia tytöistä ja 3 prosenttia pojista.

¹⁶ Kansanterveyslaki (66/1972) 14 §.

¹⁷ Opiskeluterveydenhuollon opas. Julkaisuja 12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2006. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2006/08/pr1156321555057/passthru.pdf>

¹⁸ Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Terveystenhuoltolakityöryhmä, Kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon yhdistäminen <http://www.stm.fi/Resource.phx/hankk/terveyslait/index.htm> (luettu 28.9.2008)

¹⁹ Rimpelä, Matti & Rigoff, Anne-Marie & Kuusela Jorma & Peltonen Heidi (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - perusraportti kyselystä 7. - 9. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Stakes ja Opetushallitus, 2007. http://www.edu.fi/julkaisut/Hyvinvoinnin_ ja_ terveyden_ edistaminen_ peruskouluissa.pdf

²⁰ Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2004/08/pr1092909444623/passthru.pdf>

²¹ Rimpelä, Matti & Rigoff, Anne-Marie & Kuusela Jorma & Peltonen Heidi (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - perusraportti kyselystä 7. - 9. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Stakes ja Opetushallitus, 2007. http://www.edu.fi/julkaisut/Hyvinvoinnin_ ja_ terveyden_ edistaminen_ peruskouluissa.pdf

²² Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Julkaisuja 7. Helsinki: Opetusministeriö, 2008. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm07.pdf?lang=fi>

²³ Gissler, Mika & Puhakka, Tiina & Vuori, Mika & Karvonen, Sakari: Poikien ja tyttöjen hyvinvointi tilastoina. Teoksessa Karvonen, Sakari (toim.): Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot vuosikirja 2006. Helsinki: Stakes, 2006.

Hyviä oireilun ehkäisykeinoja kouluissa ovat esimerkiksi säännöllinen niska-hartiajumppa, raitis sisäilma sekä mahdollisuus riittävään vedenjuontiin koulupäivän aikana. Myös välituntien liikkumis- ja mahdollisuuksien parantamisen sekä säädettävien pulpettien ja istuimien hankkimisen on todettu vähentävän oireilua²⁴.

Kouluterveyskyselyn aikaisempien tulosten mukaan peruskoulun yläluokkaisten kokemat puutteet koulun psyykkisissä ja sosiaalisissa työoloissa lisäävät päivittäisen väsymyksen viisinkertaiseksi. Huonoimmassa asemassa ovat oppilaat, joilla on sekä puutteelliset terveystottumukset että paljon kokemuksia koulun psyykkisten ja sosiaalisten työolojen puutteista. Heistä kaksi kolmasosaa kokee päivittäin väsymystä. Osuus on 16 kertaa suurempi kuin hyvät terveystottumukset ja hyvät psyykkiset ja sosiaaliset työolot omaavilla nuorilla (4 %). Terveystottumuksista kaikkein vahvimmin päivittäiseen väsymykseen vaikutti arki-iltaisin myöhään valvominen ja koulun psyykkisistä ja sosiaalisista työoloista koulun työilmiöriiongelmien.²⁵

Masentuneisuus on pääkaupunkiseudulla pysynyt entisellä tasolla. Masentuneeseen oloonsa pääkaupunkiseudun nuoret yrittivät saada apua yleisimmin puhumalla siitä ystävilleen tai muille nuorille: peruskoulun yläluokkalaisista 47 prosenttia ja lukiolaisista 59 prosenttia. Vanhempien puoleen asiaansa käännettiin harvemmin. Masentuneisuutta kokevien nuorten on havaittu hakeutuvan harvoin terveydenhuollon palveluiden pariin tästä syystä. Näin ollen aikuisilta vaaditaan aktiivista nuoren mielialassa tapahtuvien muutosten tarkkailua ja tunnistamista, jottei havahduta vasta vakaviin oireisiin. Aiemmassa Kouluterveyskyselyn selvityksessä on havaittu, että mitä useampia päivittäisiä oireita nuoret kokivat, sitä yleisempää masentuneisuus oli²⁶. Toistuvasti oireilevien nuorten kohdalla tulisi kouluterveydenhuollossa huomioida masentuneisuuden mahdollisuus.

Nuorten masentuneisuuden ennaltaehkäisy on tärkeää, sillä sen on todettu uusiutuvan herkästi myöhemmällä iällä²⁷. Tutkimuksen mukaan tukevalla ja rajoittavalla kouluilmapiirillä voidaan osittain ennaltaehkäistä nuorten masentuneisuutta. Tällaiseen ilmapiiriin kuuluu se, että koulussa ollaan kiinnostuneita toisten hyvinvoinnista, asetetaan käyttäytymiselle selviä rajoituksia ja puututaan poikkeavaan käyttäytymiseen sekä pyritään yhteisölliseen toimintakulttuuriin. Opettajan huomion pitää jakautua tasaisesti, koska kokemus epätasa-arvoisesti jakautuvasta huomiosta lisää oppilaiden masentuneisuutta jopa enemmän kuin opettajan tuen ja turvan puuttuminen kokonaan.²⁸

Ylipaino lisäänty

Painonhallinnan edistäminen on merkittävä haaste nyky-Suomessa, sillä ylipaino on merkittävä kansansairauksien riskitekijä. Vuonna 2008 pääkaupunkiseudulla 12 prosenttia peruskoulun yläluokkalaisista ja 10 prosenttia lukiolaisista oli ylipainoisia, kun vuonna 2000 ylipainoisia oli 9 prosenttia yläluokkalaisista ja 8 prosenttia lukiolaisista. Ylipainoisuus oli pojilla tyttöjä yleisempää.

Liikunta-aktiivisuus on Kouluterveyskyselyn aiempien selvitysten mukaan yhteydessä ylipainoon²⁹. Hallitusohjelmassa liikuntapolitiikan painopisteenä ovat lapset ja nuoret, osin lisääntyneen ylipainoisuuden herättämän huolen vuoksi. Uusien fyysisen aktiivisuuden suositusten³⁰ mukaan 13–18-vuotiaiden tulisi liikkua 1–1½ tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla sekä välttää yli kahden tunnin istumajaksoja.

²⁴ Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2004/08/pr1092909444623/passthru.pdf>

²⁵ Pietikäinen, Minna: Kouluterveyskyselyn tulokset 2007. Esitys Kouluterveyspäivillä Jyväskylässä 28.8.2007. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/kouluterveyspaivat/KTesitykset.htm> [16.6.2008]

²⁶ Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Mistä tukea? Helsingiläisnuorten masentuneisuus, koulukiusaaminen ja luvattomat poissaolot 1996–2006. Helsinki: Stakes, 2006. http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/ebbd980104203fa/Mista_tukea1996-2006.pdf

²⁷ Haarasilta, Linnea: Major depressive episode in adolescents and young adults - a nationwide epidemiological survey among 15–24-year-olds. Publications of the National Public Health Institute A14. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2003. http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_a/2003a14.pdf

²⁸ Ellonen, Noora: Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, 2008. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7206-0.pdf>

²⁹ Pietikäinen, Minna: Miksi liian moni poika on ylipainoinen? SLU, Liikunnan ja Urheilun Maailma 12/2006. http://www.slu.fi/lum/12_06/uutiset/miksi_liian_moni_poika_on_ylipai/

³⁰ Fyysisen aktiivisuuden suositukset kouluikäisille 7–18 -vuotiaille. Helsinki: Nuori Suomi, 2008. http://www.nuorisuomi.fi/files/ns/julkaisut/080129Liikuntasuositus-kirja%28kev%29_08.pdf

Tutkimuksissa on todettu, että liikunnallisesti passiivisten nuorten joukkoon tulisi kiinnittää kasvavaa huomiota³¹. Koululiikunta saattaa olla heille tärkein liikuntatapa, jolloin olennaista on riittävä koululiikunnan määrä ja sen monipuolinen sisältö. Koululiikunta edesauttaa liikunnallisen elämäntavan omaksumista, joten sen vaikutus ulottuu myös vapaa-aikana harrastettavaan liikuntaan.

Liikunnan vähäisyyden lisäksi liiallinen energiansaanti johtaa helposti painonnousuun³². Tutkimuksen mukaan kouluaterian väliin jättäminen on yhteydessä epäterveellisten välipalojen syöntiin ja epäsiälliseen ateriointiin. Kouluruoan väliin jättävät tunsivat itsensä yleisemmin ylipainoiseksi, tupakoivat ja käyttivät alkoholia yleisemmin sekä kokivat yleisemmin puutteita kouluviihtyvyydessä kuin kouluruoan syövät oppilaat. Ongelmana on myös se, että päivittäisestä kouluruokailusta käymisestä huolimatta kaikki aterianosat syödään verrattain harvoin.³³ Pääkaupunkiseudulla vain joka neljäs yläluokkalainen ja joka kolmas lukiolainen ilmoitti yleensä syövänsä koulussa kaikki aterianosat.

Lasten ja nuorten ravitsemuskasvatuksen ydintavoitteita ovat ylipainon ehkäisy sekä normaalin painonkehityksen ja kasvun turvaaminen. Uudet kouluruokailusuositukset³⁴ korostavat kouluaikeisen ruokailun tärkeyttä oppilaan opiskeluvireydelle. Kouluruokailu on olennainen osa koulun opetus- ja kasvatustehtävää sekä kansanterveydellisesti merkittävä asia. Suosituksissa painotetaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä, jotta kouluruokailun merkitys oppilaan hyvinvoinnille ymmärrettäisiin ja sitä pyrittäisiin tukemaan. Kouluruokailun käytännön järjestämiseen on annettu ohjeita ruokailun ajoittamisesta, ruokailuympäristöstä, välipaloista ja aterioiden ravintosisällöstä.

Väkivalta yleistä

Vuonna 2008 pääkaupunkiseudun peruskoulujen yläluokkalaisista pojista 30 prosenttia ja tytöistä 17 prosenttia ja vastaavasti lukioiden pojista 23 prosenttia ja tytöistä 10 prosenttia oli kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana. Myös väkivallan teot olivat tyypillisempiä yläluokkalaisille kuin lukiolaisille. Pääkaupunkiseudun lukiolaisilla fyysisen uhan kokemukset ovat hieman vähentyneet 2000-luvulla, peruskoulun yläluokkalaisilla ne ovat yhtä yleisiä kuin vuosituhanen alkupuolella.

Tunteiden hallintaa voidaan opettaa ja oppia. Väkivalta vähenee, jos opitaan hallitsemaan aggression-tunteita ja ottamaan vastuuta omista teoista myös voimakkaiden tunnekuohujen aikana. Tunnekasvatuksen tueksi tarvitaan ikään sovellettuja, selkeitä ohjeita ja harjoituksia³⁵.

Etenkin vakavan väkivallan seurauksia pyritään vähentämään kansallisen väkivallan vähentämishojelman³⁶ avulla. Tavoitteena on yhtenäistää väkivaltaa ehkäisevää politiikkaa ja sen toimeenpanoa kaikilla tasoilla ja tehostaa väkivallan ehkäisyyn osallistuvien viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä. Koulujen turvallisuuteen ja kriisitilanteisiin liittyvää materiaalia on saatavilla runsaasti mm. Opetushallituksen [www-sivuilla](http://www.sivuilla)³⁷.

Koulukiusaaminen ei ole vähentynyt

Vähintään kerran viikossa koulukiusatuksi joutui Kouluterveyskyselyn mukaan yhdeksän prosenttia pääkaupunkiseudun peruskoulujen yläluokkalaisista. Koulukiusaamiseen osallistui viikoittain kahdeksan prosenttia yläluokkalaisista. Koulukiusaaminen kosketti poikia yleisemmin kuin tyttöjä ja oli luki-ossa selvästi harvinaisempaa kuin peruskoulun yläluokilla. Kaksi kolmesta yläluokkalaisesta ilmoitti, että kiusaamistilanteeseen puututtiin koulussa. Aiemmin on todettu, että varsinkin kiusaaja-kiusatut

³¹ Huotari, Pertti: Kaikki kunnossa? – Suomalaisnuorten koululaisten fyysinen kunto vuosina 1976 ja 2001. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 162, Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, 2004. <http://www.likes.fi/fi/tutkimus/pdf/linethuotari.pdf>

³² Prättälä, Ritva & Paalanen, Laura (toim.): Elintavat ja niiden väestöröyhäerot Suomessa. Terveys 2000 -tutkimus. Helsinki: Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B2/2007.

³³ Raulio Susanna & Pietikäinen Minna & Prättälä Ritva: Suomalaisnuorten kouluaikeinen ateriointi, Ruokapalveluiden seurantaraportti 2. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 26/2007. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2007.

http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_b/2007/2007b26.pdf

³⁴ Kouluruokailusuositukset. Helsinki: Valtion ravitsemusneuvottelukunta, 2008.

http://www.mmm.fi/attachments/5fDbyYiFr/5wYoeUeInf/Files/CurrentFile/Kouluruokailu_2008_kevyt_netttiin.pdf

³⁵ Ks. esimerkiksi Cacciatore, Raisa: Aggression portaat. Opetusmateriaali kouluille. Helsinki: Opetushallitus, 2007 ja Kerola, Kyllikki & Kujanpää, Sari & Kallio, Anja: Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Helsinki: Opetushallitus, 2007.

³⁶ Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi. Julkaisuja 2. Helsinki: Oikeusministeriö, 2005. <http://www.om.fi/29887.htm>

³⁷ Opetushallituksen [www-sivut](http://www.sivut): Turvallisuus ja kriisitilanteisiin varautuminen kouluissa ja oppilaitoksissa, koulutusmateriaali. <http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,434,79900> [28.5.2008]

tarvitsisivat nopeaa puuttumista kiusaamistilanteeseen³⁸. Koulukiusaamisen vähentämiseksi on järjestetty viime vuosina useita hankkeita, mutta tästä huolimatta muutokset kiusaamisen yleisyydessä ovat vähäisiä. Peruskoulun yläluokkalaisten kiusaamista koskeneessa Kouluterveyskyselyn tutkimuksessa³⁹ todettiin, ettei kiusaaminen ole vähentynyt missään maakunnassa vuosina 2000–2007.

Koulukiusaamisen ehkäisy on tärkeää, sillä sekä kiusaajan sekä kiusatun vertaissuhteiden on todettu vähitellen kärsivän. Nuoren vertaissuhteissa kokemat ongelmat vaikeuttavat hänen kiinnittymistään vertaisyhteisöön ja heikentävät hänen opiskelukykyään ja motivoitumistaan opintoihin. Kiusaamisella tai kiusatuksi tulemisella on kauaskantoisia vaikutuksia yksilön opiskelu- ja työuralle, ja ne voivat johtaa jopa sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen.⁴⁰

Koulukiusaamisen ehkäiseminen edellyttää pitkäjänteistä työtä ja tiivistä yhteistyötä koulun, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja kodin välillä. Kouluissa on oltava perusopetus- ja lukiolain edellyttämät suunnitelmat ja toimintamallit koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Koska opettajien ja oppilaiden käsitykset kiusaamisen yleisyydestä poikkeavat toisistaan, koulujen olisi hyvä koota systemaattisesti tietoa kiusaamisen yleisyydestä, lisäksi opettajat tarvitsisivat lisää keinoja kiusaamisen havaitsemiseen. Koulun huono työilmapiiri, koulun omaisuuden turmeleminen ja opiskeleluun liittyvät vaikeudet voivat olla merkkejä kiusaamisesta ja niihin puuttuminen voi auttaa vähentämään koulukiusaamista. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa voitaisiin kartoittaa mahdollisuus kiusaamisen esiintymiseen paljon oirehtivilla, masentuneilla, ylipainoisilla ja koulutapaturman vuoksi vastaanotolle tulevilla oppilailla. Nämä kiusaamiseen yhteydessä olevat asiat on hyvä kirjata myös koulukiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista koskevaan suunnitelmaan. Sen lisäksi, että koulun sisällä tartutaan ongelmaan, myös vanhempien on hyvä tunnistaa kiusaamiseen yhteydessä olevia tekijöitä ja tuntea koulun toimintamallit kiusaamiseen puuttumiseksi.⁴¹

Opetusministeriön rahoittamassa KiVa Koulu -ohjelmassa luodaan ensimmäinen valtakunnallinen koulukiusaamisen vastainen toimintaohjelma, jonka tavoitteena on antaa käytännön työkaluja kiusaamisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn⁴². Ohjelma on valmis hyödynnettäväksi valtakunnallisesti vuonna 2009.

Seksuaalinen kaltoinkohtelu

Seksuaalinen kaltoinkohtelu on vasten omaa tahtoa tapahtuvaa seksuaalista toimintaa ja se loukkaa lapsen tai nuoren ikätasosta seksuaalikehitystä. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi uhkailu, kiristäminen, johdattelu, lahjonta tai pakottaminen yhdyntään, suuseksiin tai suutelemiseen. Sitä on myös seksiin liittyvien asioiden katsomaan ja kuuntelemaan pakottaminen, pakottaminen koskettelemaan tai väkisin koskettelu. Myös luvatta kuvaaminen seksuaalisiin tarkoituksiin ja seksuaalisten kuvien levittäminen Internetin kautta ovat seksuaalista kaltoinkohtelua. Kaltoinkohtelija voi olla aikuinen tai toinen alaikäinen.⁴³ Vuonna 2006 Väestöliiton nuorten seksuaaliterveystieto-tutkimukseen vastasi noin puolet Suomen kahdeksaluokkalaista tytöistä ja pojista. Vakavimpana kokemuksenaan kehon intiimialueiden koskettelu vasten tahtoaan ilmoitti kokeneensa kuusi prosenttia pojista ja yhdeksän prosenttia tytöistä.⁴⁴

Vuonna 2008 Kouluterveyskyselyssä kysyttiin ensimmäistä kertaa, onko nuori koskaan ollut vastentahtoisesti yhdynnässä ja onko hän koskaan painostanut kumppaniaan yhdyntään. Pääkaupunkiseudun

³⁸ Fröjd, Sari & Charpentier, Pia & Luukkala, Tiina & Peterson, Arthur & Ranta, Klaus & Ritakallio, Minna & Von der Pahlen, Bettina; Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino, Riittakerttu. 9.-luokkalaisten mielenterveys Tampereella ja Vantaalla, perusraportti. Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin julkaisuja 7. Tampere: Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, 2004.

³⁹ Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Julkaisuja 7. Helsinki: Opetusministeriö, 2008. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm07.pdf?lang=fi>

⁴⁰ Pörhölä, Maili: Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä - Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.): Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta & Stakes, 2008.

⁴¹ Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka: Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Julkaisuja 7. Helsinki: Opetusministeriö, 2008. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm07.pdf?lang=fi>

⁴² Turun yliopiston www-sivut: KiVa Koulu. <http://www.kivakoulu.utu.fi/> [17.6.2008]

⁴³ Yhteiseen ymmärrykseen tasa-arvosta. Opas oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelman laadintaan. Helsinki: Opetushallitus, 2007 ja Väestöliiton www-sivut: Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu -kohtaamisprojekti, Nуска-hanke. http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/nuorten_seksuaalinen_kaltoinkoht/ [5.6.2008]

⁴⁴ Kontula, Osmo & Meriläinen, Henna: Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Katsauksia E26. Helsinki: Väestöliitto, 2007.

peruskoulujen yläluokkalaisista ja lukiolaisista neljä prosenttia ilmoitti olleensa vastentahtoisesti yhdynnässä. Yläluokkalaisista ja lukiolaisista kaksi prosenttia ilmoitti painostaneensa kumppaniaan yhdyntään.

Keväällä 2007 sosiaali- ja terveysministeriö julkisti Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman⁴⁵, jossa yhtenä painopisteenä on seksuaalisen väkivallan tunnistaminen, hoitaminen ja ehkäisy. Esimerkiksi Väestöliiton Nuska-hanke puuttuu nuorten seksuaaliseen kaltoin kohteluun. Hankkeen tarkoituksena on mm. kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille malli seksuaalisesti kaltoinkohdellun nuoren kohtaamiseen.⁴⁶

Kouluterveyskyselyn tulokset käyttöön

Kouluterveyskyselyyn osallistuminen on aktiivista ja kysely on vakiinnuttanut asemansa lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin kuvaajana. Viime vuosina tehdyissä valtakunnallisissa selvityksissä on kuitenkin havaittu, että kyselyn tulosten hyödyntämisessä on edelleen parannettavaa sekä kouluissa että kunnissa. Kunnissa tuloksia on käsitelty useimmiten vain muutamilla hallinnonaloilla. Kouluissa tulosten käyttö on monesti rajoittunut oppilashuoltotoimintaan eikä ole koskenut esimerkiksi koulun johtamista, opetustyötä tai kodin ja koulun yhteistyötä.⁴⁷

Kouluterveyskyselyn yhdyshenkilöille vuonna 2007 tehdyn valtakunnallisen kyselyn mukaan yhdyshenkilöt olivat tutustuneet Kouluterveyskyselyn tuloksiin useimmiten kuntaraportin avulla. Koulukohtaisiin tuloksiin oli tutustuttu hieman harvemmin. Yhdyshenkilöt toimittivat kyselyn tuloksia eteenpäin yleisimmin kouluterveydenhuoltoon, sivistystoimeen, sosiaali- ja terveystoimeen, koulujen rehtoreille ja oppilashuoltoryhmille. Tulosten käsittely oli yleensä viety pisimmälle kouluterveydenhuollossa ja sivistystoimessa, joissa oli sovittu myös jatkotoimenpiteistä. Koulujen tuloksia käsiteltiin eniten oppilashuoltoryhmissä. Vain osassa kunnista tulosten hyödyntäminen oli jonkin työryhmän vastuulla.⁴⁸

Toimintamallista apua Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen

Stakes perusti vuonna 2003 kouluterveyslähettiläverkoston, johon kuuluu noin 50 terveydenhuollon ammattilaista ympäri Suomea. Kouluterveyslähettiläät tarjoavat räätälöityä koulutusta ja erilaisia konsultointi- ja kehittämispalveluja kouluille ja kunnille. He voivat osallistua Kouluterveyskyselyn tulosten analysointiin, tiedottamiseen sekä hyvinvointityön kehittämiseen. Kouluterveyslähettiläiden Internet-sivuille on koottu lähettiläiden yhteystiedot lääneittäin ja maakunnittain yhteydenottoja varten⁴⁹. Tavoitteena on tukea suunnitelmallista Kouluterveyskyselyn tuloksiin pohjautuvaa nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä.

Vuonna 2005 käynnistyi Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishanke (2005–2007)⁵⁰ Oulun seudun, Kajaanin ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakouluissa. Tavoitteena oli kehittää toimintamalli nuorten hyvinvoinnin edistämiseen, jossa hyvinvoinnin edistämistä lähestytään sekä kunta- että koulutasolta. Keskeistä oli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen toiminnan lähtökohtana ja hyvinvointia edistävän toiminnan sitominen olemassa oleviin rakenteisiin.

Kouluterveyskyselystä toimintaan -hankkeessa syntyneessä toimintamallissa (kuviot 22) lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen pohjautuu Kouluterveyskyselyn tuloksiin sekä muihin

⁴⁵ Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 17. Helsinki, 2007. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/05/pr1180335140613/passthru.pdf>

⁴⁶ Väestöliiton www-sivut: Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu -kohtaamisprojekti, Nuska-hanke. http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/nuorten_seksuaalinen_kaltoinkoht/ [5.6.2008]

⁴⁷ Rimpelä, Matti & Ojajärvi, Anni & Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne: Kouluterveyskysely, kouluterveydenhuolto ja terveystieto. Perusraportti kyselystä peruskouluille ja terveyskeskuksille. Työpapereita 1. Helsinki: Stakes, 2005.

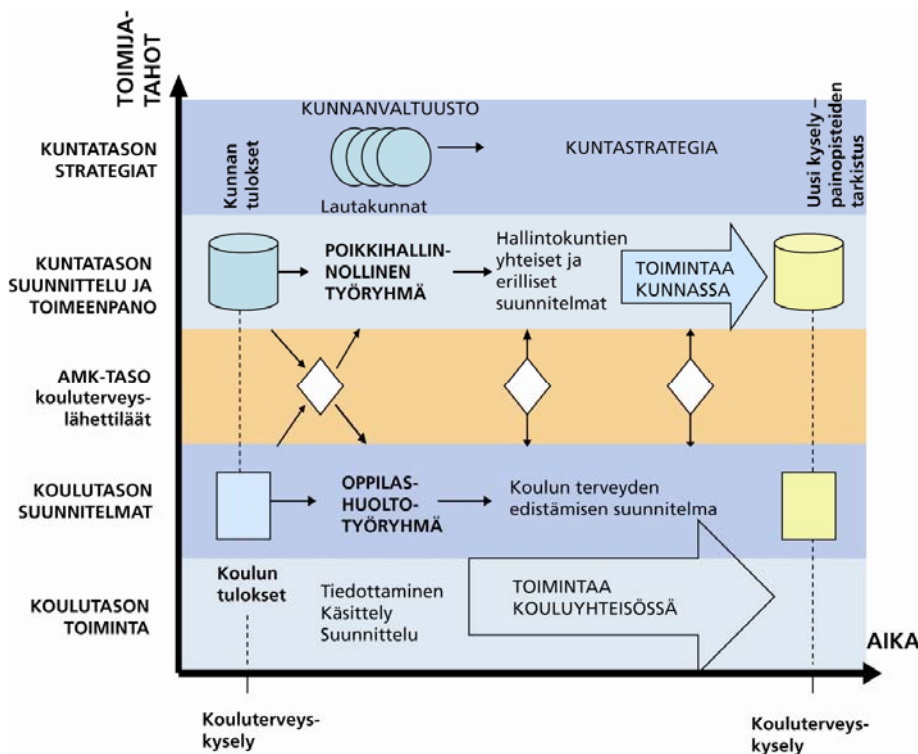
<http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/12A315C5-BB9A-459E-930A-1774E97D3445/0/tyopapereita012005.pdf>

⁴⁸ Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Markkula, Jaana & Sinkkonen, Annikka & Jokela, Jukka: Kouluterveyskyselyn kunta- ja koulu-kohtaisten tulosten hyödyntäminen kunnissa. Julkaisematon lähde, 2007.

⁴⁹ Stakesin www-sivut: Kouluterveyslähettiläät: <http://info.stakes.fi/kouluterveyslahettilaat>. [25.6.2008]

⁵⁰ Lerssi, Leena; Sundström, Leena; Tervaskanto-Mäentausta, Tiina; Väistö, Ritva; Puusniekka, Riikka; Markkula, Jaana & Pietikäinen, Minna. Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishanke 2005–2007. Hankkeen loppuraportti. Raportteja 19. Helsinki: Stakes, 2008. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R17-2008-VERKKO.pdf>

mahdollisiin selvityksiin. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on suunnitelmallista ja prosessi-
maista työtä, joka painottuu ennaltaehkäisyyn.

Kuvio 22. Toimintamalli Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen.

Toimintamallissa Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään sekä koulutasolla että kunnan tasolla. Sekä kunta- että koulutasolle asetetaan tulosten pohjalta yhteiset yleiset tavoitteet, joita tarkennetaan prosessin kuluessa. Molemmilla tasoilla voi olla myös omia erillisiä tavoitteita, jotka kuitenkin tukevat yhteisten tavoitteiden toteutumista. Tiedonkulku yhteisistä tavoitteista ja niiden toteuttamiseen tähtäävästä toiminnasta tulee varmistaa kuntatasolta koulutasolle ja päinvastoin.

Eri hallinnonalojen välinen yhteistyö on työskentelyn lähtökohtana sekä strategia- että toimeenpanotasolla. Yksittäisellä hallinnonalalla tai yksittäisellä työntekijällä on harvoin mahdollisuus yksin vaikuttaa merkittävästi nuorten hyvinvointiin. Nuoret ovat keskeisiä toimijoita mallissa ja heidän osallisuutensa tulee varmistaa. Vastuunjaon ja aikataulutuksen tulee olla selkeää; on sovittava, mitä kukin hallinnonala tai kouluyhteisön jäsen tekee, ja millä aikataululla. Kouluterveyskyselyn tuloksista ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia tukevasta työstä tiedottamisen tulee tapahtua avoimesti. Ammattikorkeakoulun ja kouluterveyslähettiläiden tehtävänä on tukea nuorten hyvinvointia edistävää työtä kunnissa ja kouluissa tarpeen mukaan.

Toimintamallin mukainen toiminta lisää kunnassa poikkihallinnollista yhteistyötä sekä nuorten osallisuutta, mitä korostetaan myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa.

Kouluterveyskyselyn hyödyntäminen kunnan tasolla

Toimintamallissa *kunnan strategiataso* kuvaa kunnallisen päätöksenteon tasoa, jossa luodaan kunnan strategiset linjaukset ja päätetään resurssien suuntaamisesta. Päätöksenteon perustana ovat toisaalta kansalliset lait, asetukset, strategiat, suositukset sekä ohjelmat ja toisaalta tieto nykytilanteesta sekä visio tulevasta. Kouluterveyskyselyn tuottamaa ajantasaista kuntakohtaista tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista kannattaa hyödyntää kunnan strategisessa suunnittelussa. Sisällyttämällä kyselyn tulokset kunnan hyvinvointitilinpitoon ja hyvinvointistrategiaan, ne toimivat nuorten hyvinvoinnin kehityksen seurannan välineinä ja tukevat hyvinvointijohtamista.

Kunnan suunnittelu- ja toimeenpanotasolla Kouluterveyskyselyn tulosten käsittelyä ja hyödyntämisen suunnittelua varten muodostetaan eri hallinnonalojen edustajat käsittävä yhteistyöryhmä, sillä nuorten terveyden edistäminen koskettaa kaikkia kunnan sektoreita. Yhteistyöryhmä voi olla esimer-

kiksi Lastensuojelulain⁵¹ määräämä lastensuojelun asiantuntijan apuna toimiva moniammatillinen asiantuntijaryhmä tai jokin muu jo ennestään olemassa oleva kyseiseen toimintaan soveltuva poikkihallinnollinen työryhmä. Yhteistyöryhmään voidaan kutsua myös esimerkiksi keskeisten järjestöjen edustajia. Yhteistyöryhmän jäsenet sitoutuvat toimimaan yhteisen päämäärän hyväksi. Heillä tulee olla oman hallinnonalan antamat valtuudet toimintaan.

Poikkihallinnollisessa työryhmässä tarkastellaan kunnan Kouluterveyskyselyn tuloksia, sovitaan yhdessä toiminnan painopistealueista sekä laaditaan kuntatason toiminta- ja tiedotussuunnitelma. Hallintokuntien edustajat vievät poikkihallinnollisessa työryhmässä laaditun toimintasuunnitelman ja siihen liittyvät ehdotukset omalle hallinnonalalleen ja tarvittavin osin lautakuntaan ja edelleen hallitukseen ja valtuustoon. Toimintasuunnitelman tavoitteet tarkistetaan poikkihallinnollisessa työryhmässä kahden vuoden välein Kouluterveyskyselyn pohjalta.

Poikkihallinnollisessa yhteistyöryhmässä asetettujen yhteisten tavoitteiden ja toiminnan lisäksi jokainen hallintokunta voi suunnitella omaa erillistä toimintaa, joka tukee yhteisten tavoitteiden saavuttamista. Isoissa kunnissa voi toimia alueellisia moniammatillisia työryhmiä, jotka vastaavat oman alueensa yhteistoiminnasta. Alueelliset työryhmät toimivat linkkinä ylempään kunnalliseen toimeenpanotason ja yksittäisten koulujen oppilashuoltoryhmien välillä.

Kouluterveyskyselyn hyödyntäminen kouluissa

Koulutaso jaetaan toimintamallissa suunnittelu- ja toimintatasoon. *Koulun suunnittelutasolla* keskeinen toimija on moniammatillinen oppilashuoltoryhmä, jonka tehtäviin kuuluu koko kouluyhteisön terveyden edistäminen. Oppilashuoltoryhmän perusjäsenet ovat kouluyhteisön eri ammattiryhmien edustajia. Kouluyhteisön terveyden edistämistyössä ryhmää voidaan laajentaa ottamalla siihen mukaan vanhempien ja oppilaiden sekä sidosryhmien, esimerkiksi alueella toimivien järjestöjen ja harrastusseurojen edustus.

Kouluterveyskyselyn kunta- ja koulukohtaiset tulokset sekä koulun omat jo olemassa olevat suunnitelmat ja ohjelmat, kuten opetussuunnitelma, erilaiset toimintamallit sekä yhteisön arvot ja periaatteet toimivat kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen suunnittelun pohjana. Koulukohtaisessa suunnittelutyössä huomioidaan myös kunnan toimintasuunnitelman tavoitteet sekä koulun omien tulosten erityispiirteet. Olemassa olevan tiedon pohjalta määritellään hyvinvoinnin edistämisen kannalta keskeiset painopistealueet. Oppilashuoltoryhmä on päävastuussa kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämistyön suunnittelusta ja se myös kokoaa eri tahojen ehdotukset ja ideat kouluyhteisön terveyden edistämisen toimintasuunnitelmaksi. Suunnitelmassa sovitaan muun muassa eri tahojen vastuista, velvoitteista, työnjaosta ja aikatauluista. Oppilashuoltoryhmässä päätetään myös tulosten tiedottamisesta koulun henkilökunnalle, oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Kouluterveyslähettiläs voi toimia konsulttina Kouluterveyskyselyn tulosten tiedottamisessa ja tarkastelussa.

Lähestymistapa kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen voi vaihdella vuorovuosina. Oppilashuoltoryhmälähtöisen lähestymistavan ohella kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen painopisteitä voidaan hakea myös oppilaiden kehittämisideoiden pohjalta. Tällöin esimerkiksi 7. tai 8. luokan oppilaat tekevät Kouluterveyskyselyn pohjalta ehdotuksen kouluyhteisön terveyden edistämiseksi. Oppilaskunnan hallitus ohjaavan opettajansa johdolla tarkastelee oppilaiden tekemiä ehdotuksia ja vie niistä tiedon eteenpäin toimenpide-ehdotuksineen oppilashuoltoryhmälle. Nuoret ovat tällöin hyvin vahvasti mukana sekä toiminnan suunnittelussa että toteutuksessa, vaikka vastuu painopisteiden valinnasta ja niihin liittyvästä toiminnasta säilyy oppilashuoltoryhmällä.

Oppilaiden osallisuutta voidaan vahvistaa myös niinä vuosina, jolloin oppilashuoltoryhmän rooli hyvinvointia edistävän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on vahvempi. Tällöin oppilashuoltoryhmä voi määritellä kouluyhteisön hyvinvoinnin kannalta keskeisen aihealueen, johon oppilaat tuottavat kehittämisideansa. Joka toinen vuosi saatavilla olevat Kouluterveyskyselyn tulokset tulevat tarkastelluksi kahtena vuotena, mutta eri näkökulmista, kun lähestymistapa vaihtuu vuorovuosina.

---

⁵¹ Lastensuojelulaki (417/2007)

Kouluyhteisön terveyttä edistävä suunnitelma on hyvä tehdä kaksivuotiskaudeksi, jolloin uutta suunnitelmaa laadittaessa on aina käytettävissä tuoreet Kouluterveyskyselyn tulokset. Jos suunnitelmaa halutaan tarkentaa väli vuosina, voidaan käyttää muita hyvinvointitilanteen mittareita, esimerkiksi koulun hyvinvointiprofiilia⁵² ja muita erillisiä kyselyitä tai selvityksiä.

Koulutason toiminnalla tarkoitetaan konkreettista kouluissa tapahtuvaa terveyden edistämisen toimintaa, jonka lähtökohdaksi on oppilashuoltoryhmän laatima toimintasuunnitelma. Koulu voi käyttää apuna terveyttä edistävissä toiminnassa eri yhteistyötahoja, kuten kouluterveyslähettilästä, ammattikorkeakoulun opettajia ja opiskelijoita, järjestöjä tai harrastusseuroja. Yhteistyökumppanit valitaan toimintasuunnitelmassa olevien kehittämisen painopisteiden mukaisesti. Toiminnassa keskeistä on koko kouluyhteisön sitoutuminen hyvinvoinnin edistämiseen ja yhdessä valittujen painopistealueiden mukaisen toiminnan sisällyttäminen osaksi opetusta ja oppilashuoltoa. Nuorten ja vanhempien osallisuus ovat keskeisellä sijalla kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämässä.

Toiminta aloitetaan käymällä läpi Kouluterveyskyselyn tulokset oppilaiden, vanhempien ja koulun henkilöstön kanssa. Tuloksia voidaan käsitellä esimerkiksi vanhempainillalla ja terveystiedon tunnilta. Asiantuntijaksi tai tulosten esittäjäksi voidaan pyytää kouluterveydenhoitajaa tai -lääkäriä tai kouluterveyslähettilästä. Toiminta voi toteutua esimerkiksi teemapäivien tai terveystiedon opetuksen muodossa niin, että toiminta ja valittujen painopistealueiden käsittely muodostavat jatkumon (esimerkiksi päihdeteema läpi luokka-asteiden).

Kouluterveyslähettiläs tukena tulosten hyödyntämisessä

Toimintamallissa kunta- ja koulutasojen välille jää taso, johon sijoittuvat ammattikorkeakoulut (AMK) ja kouluterveyslähettiläät. Mallissa ammattikorkeakoulujen ja kouluterveyslähettiläiden tehtävänä on edistää Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämistä tukemalla kouluja ja kuntia terveyttä edistävissä työssä. Kouluterveyslähettiläs voi toimia asiantuntijana kunnan poikkihallinnollisessa yhteistyöryhmässä tai koulujen laajennetussa oppilashuoltoryhmässä. Ammattikorkeakoulujen osalta tämä taso kuvaa toimintaa, joka liittyy heille annettuun aluekehitystehtävään ja on osa ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyötä. Toimintaan osallistuvat sekä ammattikorkeakoulun lehtorit että opiskelijat.

---

⁵² Opetushallituksen www-sivut: Koulun hyvinvointiprofiili. <http://www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili> [26.6.2008]

LIITTEET

Liite 1. Indikaattoreiden muodostaminen 2008

Kysymysnumerot viittaavat vuoden 2008 Kouluterveyskyselyn peruskoulujen ja lukioiden lomakkeeseen. Osa indikaattoreista on muutettu, mistä on maininta indikaattorikuvauksen huomautus-kentässä. Muutettujen indikaattoreiden prosenttiosuuksia ei voi verrata aiempien vuosien raporteissa ilmoitettuihin prosenttiosuuksiin. Tässä raportissa ilmoitetut indikaattoreiden eri vuosien prosenttiosuudet ovat kuitenkin keskenään vertailukelpoisia.

Elinolot

Perherakenteena muu kuin ydinperhe, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaan perhe on muu kuin ydinperhe.

Indikaattorin muodostus:

100. Kuuluuko perheeseesi? (Pisteytys: Äiti ja isä=0; Äiti ja isäpuoli, Isä ja äitipuoli, Vain äiti, Vain isä, Avo-/aviomies tai -vaimo, Joku muu huoltaja=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Ainakin yksi vanhemmista tupakoi, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Vähintään yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.

Indikaattorin muodostus:

64. Ovatko vanhempasi tupakoineet Sinun elinaikanasi?

- Äiti (Pisteytys: Ei ole koskaan tupakoinut, On tupakoinut, mutta lopettanut=0; Tupakoi nykyisin=1; En osaa sanoa=0)

- Isä (Pisteytys: Ei ole koskaan tupakoinut, On tupakoinut, mutta lopettanut=0; Tupakoi nykyisin=1; En osaa sanoa=0). *Mukaan otettiin 1–2 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2004 äidin ja isän tupakointia koskevat kysymykset yhdistettiin saman kysymyksen alakohdiksi.

Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.

Indikaattorin muodostus:

99. Ovatko vanhempasi olleet viimeksi kuluneen vuoden aikana työttöminä tai pakkolomalla? (Pisteytys: Ei kumpikaan=0; Toinen vanhemmistani, Molemmat vanhempani=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Käyttövarat yli 17 euroa viikossa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on käytössään keskimäärin yli 17 euroa viikossa.

Indikaattorin muodostus:

102. Kuinka paljon Sinulla on rahaa käytettävissäsi keskimäärin viikossa (viikkorahaa tai muita tuloja, jotka saat käyttää niin kuin haluat)? (Pisteytys: Alle 3 euroa, 3–6 euroa, 7–9 euroa, 10–17 euroa=0; 18–35 euroa, Yli 35 euroa=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2002 siirretty markoista euroihin. Vuonna 2006 yhdistettiin vaihtoehdot "1 euroa" ja "1–2 euroa" vaihtoehdoksi "alle 2 euroa".

Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Vanhemmat eivät tiedä aina, missä oppilas viettää viikonloppuiltansa.

Indikaattorin muodostus:

97. Tietävätkö vanhempasi, missä vietät perjantai- ja lauantai-iltasi? (Pisteytys: Tietävät aina=0; Tietävät joskus, Useimmiten eivät tiedä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.

Indikaattorin muodostus:

98. Pysytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi? (Pisteytys: En juuri koskaan=1; Silloin tällöin, Melko usein, Usein=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Ei yhtään läheistä ystävää, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla ei ole yhtään läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.

Indikaattorin muodostus:

95. Onko Sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi? (Pisteytys: Ei ole läheisiä ystäviä=1; On yksi läheinen ystävä, On kaksi läheistä ystävää, On useampia läheisiä ystäviä=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana, % (tieto saatavilla vuodesta 2002)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on kokenut fyysisistä uhkaa, jos häneltä on varastettu uhkailemalla, uhattu vahingoittaa tai käyty kimppuun vuoden aikana.

Indikaattorin muodostus:

93. Onko Sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?

- Varastettu tai yritetty varastaa jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä (Pisteitys: Kyllä=1; Ei=0)
- Uhattu vahingoittaa ruumiillisesti (Pisteitys: Kyllä=1; Ei=0)

- Käyty ruumiillisesti kimppuusi kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta (Pisteitys: Kyllä=1; Ei=0). *Mukaan otettiin 1–3 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2002 lomakkeesta jätetty pois elinaikana rikkeiden kohteeksi joutuminen ja kysytty sitä vain 12 kuukauden ajalta. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 2000–2001 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana, % (tieto saatavilla vuodesta 2002)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on vuoden aikana tehnyt seuraavista rikkeistä vähintään kahta tai vähintään kaksi kertaa: tehnyt töherryksiä, vahingoittanut koulun omaisuutta, vahingoittanut muuta omaisuutta, varastanut, hakannut jonkun.

Indikaattorin muodostus:

92. Oletko viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehnyt seuraavia asioita?

- Kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja seinini, busseihin, pysäkkikatoksiin, ikkunoihin tai muihin vastaaviin paikkoihin (Pisteitys: En ole=0; Kerran=1; 2–4 kertaa=2; Yli 4 kertaa=3)
- Tahallasi vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta (Pisteitys: En ole=0; Kerran=1; 2–4 kertaa=2; Yli 4 kertaa=3)
- Tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta (Pisteitys: En ole=0; Kerran=1; 2–4 kertaa=2; Yli 4 kertaa=3)
- Varastanut jotakin kaupasta tai kiosista (Pisteitys: En ole=0; Kerran=1; 2–4 kertaa=2; Yli 4 kertaa=3)
- Hakannut jonkun (Pisteitys: En ole=0; Kerran=1; 2–4 kertaa=2; Yli 4 kertaa=3). *Mukaan otettiin 2–15 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2002 lomakkeesta jätetty pois elinaikana tehdyt rikkeet ja kysytty niitä vain 12 kuukauden ajalta. Alakohdaksi kysymyssarjaan lisätty "Osallistunut tappeluun" (ei mukana indikaattorissa). Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 2000–2001 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Kouluolot

Koulun fyysisissä työoloissa puutteita, % (tieto saatavilla vuodesta 1997)

Lyhyt kuvaus: Työskentelyä haittaavat tekijät ovat opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalililat, tapaturmavaara.

Indikaattorin muodostus:

8. Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi koulussa?

- Opiskelutilojen ahtaus (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Melu, kaiku (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Sopimaton valaistus (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Huono ilmanvaihto tai huoneilma (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Lämpötila (kuumuus, kylmyys, veto) (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Likaisuus, pölyisyys (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Epämukavat työtuolit tai -pöydät (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Huonot sosiaalililat (WC, pukeutumis- ja peseytymistilat) (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Tapaturmavaara (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3). *Mukaan otettiin 10–27 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Koulutapaturma lukuvuoden aikana, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.

Indikaattorin muodostus:

91. Onko Sinulle tämän lukuvuoden aikana sattunut koulussa tai koulumatkalla tapaturma, joka on edellyttänyt lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla käyntiä?

- Välitunnilla (Pisteitys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Liikuntatunnilla (Pisteitys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Tekstiili- tai teknisen työn tunnilla (Pisteitys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Muulla tunnilla (Pisteitys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1)
- Koulumatkalla (Pisteitys: Ei kertaakaan=0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin=1). *Mukaan otettiin 1–5 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Koulun työilmapiirissä ongelmia, % (tieto saatavilla vuodesta 1998)

Lyhyt kuvaus: Muodostuu neljästä opettajasuhteeseen ja luokan ilmapiiriin liittyvästä väittämästä (Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa, Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti, Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä, Luokassani on hyvä työraha).

Indikaattorin muodostus:

- 7. Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa (Pisteitys: Täysin samaa mieltä=3; Samaa mieltä=2; Eri mieltä, Täysin eri mieltä=0)
- 7. Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti (Pisteitys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
- 7. Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä (Pisteitys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
- 7. Luokassani on hyvä työraha (Pisteitys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=2; Täysin eri mieltä=3)
- 8. Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi?
- Työympäristön rauhattomuus (Pisteitys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)

- Kiireisyys (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- 9. Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?
- Työskentely ryhmissä (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3)
- Opettajien kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan=0; Melko vähän=1; Melko paljon=2; Erittäin paljon=3). *Mukaan otettiin 10–27 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa, % (tieto saatavilla vuodesta 1998)

Lyhyt kuvaus: Muodostuu kolmesta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutusta kuvaavasta väittämästä (Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni tunnilla, Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu, Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulu).

Indikaattorin muodostus:

- 7. Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2)
- 7. Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2)
- 7. Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön kehittämisessä (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä=1; Täysin eri mieltä=2). *Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Koulutyöhön liittyvä työmäärä on ollut lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suuri.

Indikaattorin muodostus:

- 5. Millaiseksi olet kokenut koulutyöhön liittyvän työmääräsi tämän lukuvuoden aikana? (Pisteytys: Jatkuvasti liian suuri, Melko usein liian suuri=1; Sopiva, Melko usein liian vähäinen, Jatkuvasti liian vähäinen=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Vaikeuksia opiskelussa, % (tieto saatavilla vuodesta 1998)

Lyhyt kuvaus: Vaikeuksia opiskelussa mitattiin seuraavien asioiden avulla: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opet.

Indikaattorin muodostus:

- 9. Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?
- Opetuksen seuraaminen oppitunneilla (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Kokeisiin valmistautuminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Itselleni parhaiten sopivan opiskelutavan löytäminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Omatoimisuutta vaativien tehtävien aloittaminen tai valmiiksi hoitaminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3)
- Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän=0; Melko paljon=1; Erittäin paljon=3). *Mukaan otettiin 3–21 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Indikaattorin pisteytystä muutettiin v. 2006. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1998–2005 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta, % (tieto saatavilla vuodesta 2002)

Lyhyt kuvaus: Oppilas saa apua koulusta tai kotoa koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksiin harvoin tai ei juuri koskaan.

Indikaattorin muodostus:

- 10. Jos sinulla on vaikeuksia koulunkäynnissä ja opiskelussa, kuinka usein saat apua?
- Koulussa (Pisteytys: Aina kun tarvitsen, Useimmiten=0; Harvoin, En juuri koskaan=1)
- Kotona (Pisteytys: Aina kun tarvitsen, Useimmiten=0; Harvoin, En juuri koskaan=1). *Mukaan otettiin 2 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Indikaattorin pisteytystä muutettiin v. 2004 niin, että indikaattoriin otettiin mukaan ne vastaajat, jotka eivät saaneet apua koulusta eivätkä kotoa. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1998–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.

Indikaattorin muodostus:

- 14. Kuinka usein Sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana? (Pisteytys: Useita kertoja viikossa, Noin kerran viikossa=1; Harvemmin, Ei lainkaan=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana, % (tieto saatavilla vuodesta 2002)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on pinnannut ainakin kaksi kokonaista koulupäivää kuukauden aikana.

Indikaattorin muodostus:

- 12. Kuinka monta kokonaista koulupäivää olet ollut seuraavien syiden takia poissa viimeisten 30 päivän aikana?
- Pinnaamisen tai lintsauksen takia (Pisteytys: En yhtään, Yhden päivän=0; 2–3 päivää, Yli 3 päivää=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2002 lisättiin poissaolokysymyksiin alakohta "Muiden syiden takia, minkä?", joka muutettiin edelleen v. 2004 muotoon "Muista syistä". Näiden muutosten vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1996–2001 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas ei pidä tällä hetkellä lainkaan koulunkäynnistä.

Indikaattorin muodostus:

4. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä (Pisteytys: Hyvin paljon, Melko paljon, Melko vähän=0; En lainkaan=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Terveys

Terveydentila keskinäinen tai huono, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaan kokema terveydentila on keskinäinen, melko huono tai erittäin huono.

Indikaattorin muodostus:

17. Mitä mieltä olet terveydentilastasi? Onko se (Pisteytys: Erittäin hyvä, Melko hyvä=0; Keskinäinen, Melko tai erittäin huono=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaa.

Indikaattorin muodostus:

19. Onko Sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaasi? (Pisteytys: Ei=0; Kyllä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Ylipaino, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on painoindeksi (BMI) mukaan ylipaino.

Indikaattorin muodostus:

23. Pituus ja paino. Painoindeksi (BMI) laskettu jakamalla paino (kg) pituuden (m) neliöllä. Ylipainon raja määritelty iän ja sukupuolen mukaan: 18-vuotiailla raja on 25 ja nuoremmilla ikäryhmillä pienempi (ks. Cole ym. BMJ 2000:320). (Pisteytys: BMI alle ylipainon rajan=0; BMI vähintään raja-arvo=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Päivittäin vähintään kaksi oiretta, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on ollut lähes päivittäin vähintään kaksi seuraavista oireista puolen vuoden aikana: niska- tai hartiakipuja, selän alaosan kipuja, vatsakipuja, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta, ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia, vaikeuksia päästä unee.

Indikaattorin muodostus:

18. Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

- Niska- tai hartiakipuja (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Selän alaosan kipuja (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Vatsakipuja (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Päänsärkyä (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1)

- Väsymystä tai heikotusta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1). *Mukaan otettiin 2-8 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2004 poistettiin astman ja allergisen nuhan oireiden kysymykset. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1997–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Väsymystä lähes päivittäin, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostus:

18. Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Väsymystä tai heikotusta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa=0; Lähes joka päivä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Niska- tai hartiakipuja viikoittain, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipuja puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostus:

18. Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Niska- tai hartiakipuja (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa=0; Noin kerran viikossa, Lähes joka päivä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Päänsärkyä viikoittain, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilaalla on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostus:

18. Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Päänsärkyä (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa=0; Noin kerran viikossa, Lähes joka päivä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus, % (tieto saatavilla vuodesta 1997)

Lyhyt kuvaus: Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitosalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.

Indikaattorin muodostus:

Seuraavat kysymykset käsittelevät mielialan erilaisia piirteitä. Vastaa kuhunkin kysymykseen siten, millaiseksi tunnet itsesi tänään.

24. Minkälainen on mielialasi?
25. Miten suhtaudut tulevaisuuteen?
26. Miten katsot elämäsi sujuneen?
27. Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi?
28. Minkälaisena pidät itseäsi?
29. Onko Sinulla pettymyksen tunteita?
30. Miten suhtaudut vieraitten ihmisten tapaamiseen?
31. Miten koet päätösten tekemisen?
32. Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?
33. Minkälaista nukkumisesi on?
34. Tunnetko väsymystä ja uupumusta?
35. Minkälainen ruokahalusi on?

(Pisteytys: vaihtoehdot 1,2=0; vaihtoehto 3=1; vaihtoehto 4=2; vaihtoehto 5=3). *Mukaan otettiin 8–36 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Koulu-uupumusta, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Koulu-uupumusta mitataan kolmella kysymyksellä, jotka perustuvat Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin BBI-10. Koulu-uupumus koostuu uupumusasteisesta väsymyksestä, kyynisestä asenteesta työhön ja opintojen merkityksen vähentymisestä sekä kyvytt.

Indikaattorin muodostus:

13. Oletko kokenut seuraavanlaisia tunteita koulutyöhösi liittyen?
  - Tunnen hukkuvani koulutyöhön (Pisteytys: Ei juuri koskaan, Muutaman kerran kuussa=0; Muutamana päivänä viikossa=1; Lähes päivittäin=2)
  - Tuntuu, ettei opinnoillani ole enää merkitystä (Pisteytys: Ei juuri koskaan, Muutaman kerran kuussa=0; Muutamana päivänä viikossa=1; Lähes päivittäin=2)
  - Minulla on riittämättömyyden tunteita opinnoissani (Pisteytys: Ei juuri koskaan, Muutaman kerran kuussa=0; Muutamana päivänä viikossa=1; Lähes päivittäin=2). *Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Terveystottumukset

Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla, % (tieto saatavilla vuodesta 2005)

Lyhyt kuvaus: Oppilas jättää yleensä syömättä jonkin seuraavista neljästä kouluaterian osasta: pääruoka, salaatti, maito tai piimä, leipä.

Indikaattorin muodostus:

84. Mitä aterianosia yleensä syöt kouluruoalla?
  - Pääruokaa (Pisteytys: Kyllä=0; Ei=1)
  - Salaattia (Pisteytys: Kyllä=0; Ei=1)
  - Maitoa tai piimää (Pisteytys: Kyllä=0; Ei=1)
  - Leipää (Pisteytys: Kyllä=0; Ei=1)

Jos ei vastannut em. kysymykseen, kysymyksen 83 perusteella: en syö yleensä kouluruokaa=1. *Mukaan otettiin 1–4 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Epäterveellisiä välipaloja koulussa vähintään 2 kertaa viikossa, % (tieto saatavilla vuodesta 2004)

Lyhyt kuvaus: Oppilas syö makeita tai rasvaisia välipaloja koulussa kouluviikon aikana vähintään kaksi kertaa viikossa.

Indikaattorin muodostus:

85. Mitä muuta kuin kouluruokalassa tarjottua ruokaa syöt yleensä koulussa kouluviikon aikana?
  - Makeaa kahvileipää (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2)
  - Lihapiirakkaa, hampurilaista tms. (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2)
  - Makeisia (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2)
  - Jäätelöä (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2)
  - Sokeroitua virvoitusjuomaa (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2)
  - Vähäkalorista virvoitusjuomaa (Pisteytys: Harvemmin kuin kerran viikossa=0; 1–2 kertaa viikossa=1; 3–5 kertaa viikossa=2). *Mukaan otettiin 2–12 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % (tieto saatavilla vuodesta 2004)

Lyhyt kuvaus: Oppilas harjaa hampaansa harvemmin kuin kaksi kertaa päivässä.

Indikaattorin muodostus:

90. Kuinka usein harjaat hampaasi? (Pisteutus: En koskaan, Noin kerran viikossa tai harvemmin, Noin 2–3 kertaa viikossa, Noin 4–5 kertaa viikossa, Noin kerran päivässä=1; Useampia kertoja päivässä=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa, jos kumpikin tai toinen seuraavista ehdoista täyttyy: 1) harrastaa vapaa-aikanaan urheilua tai liikuntaa harvemmin kuin neljä kertaa viikossa ainakin puoli tuntia kerrallaan, 2) harrastaa vapaa-aikanaan he.

Indikaattorin muodostus:

78. Kuinka usein harrastat urheilua tai liikuntaa vapaa-aikanasi vähintään puolen tunnin ajan? (Pisteutus: Useita kertoja päivässä, Noin kerran päivässä, 4–6 kertaa viikossa=0; 2–3 kertaa viikossa, Kerran viikossa, Harvemmin, En lainkaan=1)

79. Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet? (Pisteutus: En yhtään, Noin 1/2 tuntia, Noin 1 tuntia=1; Noin 2–3 tuntia, Noin 4–6 tuntia, Noin 7 tuntia tai enemmän=0). *Mukaan otettiin 1–2 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Liikuntaindikaattori muutettiin vuonna 2007. Muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1996–2006 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23, % (tieto saatavilla vuodesta 2002)

Lyhyt kuvaus: Oppilas menee koulupäivinä tavallisesti nukkumaan kello 23 jälkeen.

Indikaattorin muodostus:

89. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan koulupäivinä? (Pisteutus: Noin 21.00 tai aikaisemmin, Noin 21.30, Noin 22, Noin 22.30, Noin 23=0; Noin 23.30, Noin 24, Noin 24.30, Noin 01, Noin 01.30 tai myöhemmin=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2006 vastausvaihtoehtoja on lisätty.

Tupakoi päivittäin, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas tupakoi kerran päivässä tai useammin.

Indikaattorin muodostus:

59. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi? (Pisteutus: Tupakoin kerran päivässä tai useammin=1; Tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin, Tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa, Olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin, Ei ole koskaan tupakoinut (kysymyksen 58 perusteella)=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % (tieto saatavilla vuodesta 1998)

Lyhyt kuvaus: Oppilas käyttää alkoholia tosi humalaan asti vähintään kerran kuukaudessa.

Indikaattorin muodostus:

69. Kuinka usein käytät alkoholia tosi humalaan asti? (Pisteutus: Kerran viikossa tai useammin, Noin 1–2 kertaa kuukaudessa=1; Harvemmin, En koskaan, En käytä alkoholi juomia (kysymyksen 68 perusteella)=0). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuodesta 2002 kysytty vain alkoholia käyttäviltä.

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tai muuta vastaavaa huumetta.

Indikaattorin muodostus:

74. Oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita?

- Marihuanaa tai hasista (Pisteutus: En koskaan=0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin=1)

- Ekstaasia (Pisteutus: En koskaan=0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin=1)

- Subutexia (Pisteutus: En koskaan=0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin=1)

- Heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tai muita vastaavia huumeita (Pisteutus: En koskaan=0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin=1).

Mukaan otettiin 1–4 pistettä saaneet vastaajat.

Huomautus: Vuodesta 2002 ekstaasikokeiluja ja vuodesta 2003 Subutex-kokeiluja on kysytty omana kohtanaan.

Terveysosaaminen ja oppilashuolto

Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: terveystiedon opetuksen aiheet eivät kiinnosta oppilasta.

Indikaattorin muodostus:

41. Terveystiedon opetuksen aiheet kiinnostavat minua. (Pisteutus: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä, Täysin eri mieltä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Oppilaan mielestä terveystiedon opetus ei lisää taitoja ja valmiuksia huolehtia terveydestä.

Indikaattorin muodostus:

41. Terveystiedon opetus on lisännyt taitojani ja valmiuksiani huolehtia terveydestäni. (Pisteutus: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä=0; Eri mieltä, Täysin eri mieltä=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Huonot tiedot seksuaaliterveydestä, % (tieto saatavilla vuodesta 1998)

Lyhyt kuvaus: Muodostuu kuudesta seksuaaliterveyttä koskevasta väittämästä.

Indikaattorin muodostus:

- 44. Kuukautisten alkaminen on merkki siitä, että tyttö voi tulla raskaaksi (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 44. Ehkäisyvälineistä vain kondomi suojaa sukupuolitaudeilta (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 44. Sukupuolitauti on joskus täysin oireeton (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 44. Nainen ei voi tulla raskaaksi ensimmäisellä yhdyntäkerralla (Pisteytys: Oikein=1; Väärin=0, En tiedä=1)
- 44. Siemensyöksyjen alkaminen on merkki siitä, että poika on tullut sukukypsäksi ja voi siittää lapsia (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 44. Klamydiatulehdus voi aiheuttaa hedelmättömyyttä (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1). *Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Vuonna 2004 poistettiin väittämä "Homoseksuaali on henkilö, joka haluaa muuttaa sukupuolensa toiseksi.". Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1998–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Huonot tiedot päihteistä, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Muodostuu kuudesta tupakkaa, nuuskaa ja alkoholia koskevasta väittämästä.

Indikaattorin muodostus:

- 43. Tupakointi aiheuttaa luuston haurastumista. (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 43. Niin sanotut kevytsavukkeet ovat terveydelle vähemmän vaarallisia kuin muut savukkeet. (Pisteytys: Oikein=1; Väärin=0, En tiedä=1)
- 43. Nuuskaaminen parantaa fyysistä suorituskykyä. (Pisteytys: Oikein=1; Väärin=0, En tiedä=1)
- 43. Nuorten säännöllinen humalaan juominen heikentää muistia ja vaikeuttaa oppimista. (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 43. Alkoholi juomien hallussapito on kielletty alle 18-vuotiailta. (Pisteytys: Oikein=0; Väärin, En tiedä=1)
- 43. Sama määrä alkoholia nostaa yhtä paljon samanpainoisen naisen ja miehen veren alkoholipitoisuutta. (Pisteytys: Oikein=1; Väärin=0, En tiedä=1). *Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Oppilas saa melko tai erittäin huonosti apua muihin kuin koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin terveydenhoitajalta, lääkäriltä, koulupsykologilta, kuraattorilta ja opettajalta.

Indikaattorin muodostus:

- 11. Jos Sinulla on muita kuin koulunkäyntiin liittyviä ongelmia, kuinka hyvin saat niihin apua seuraavilta henkilöiltä?
  - Terveydenhoitajalta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
  - Lääkäriltä (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
  - Koulupsykologilta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
  - Koulukuraattorilta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1)
  - Opettajalta (Pisteytys: Erittäin hyvin, Melko hyvin=0; Melko huonosti, Erittäin huonosti=1). *Mukaan otettiin 5 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Oppilas kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostus:

- 22. Jos jostakin syystä haluaisit mennä koulusi terveydenhoitajan vastaanotolle, miten helppo sinne on mielestäsi päästä? (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo=0; Melko vaikea, Erittäin vaikea=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle, % (tieto saatavilla vuodesta 2006)

Lyhyt kuvaus: Oppilas kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostus:

- 22. Jos jostakin syystä haluaisit mennä koulusi lääkärin vastaanotolle, miten helppo sinne on mielestäsi päästä? (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo=0; Melko vaikea, Erittäin vaikea=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa, % (tieto saatavilla vuodesta 1996)

Lyhyt kuvaus: Oppilas on melko tai erittäin tyytymätön koulun terveydenhuollon toimivuuteen keskusteltaessa henkilökohtaisista asioista, kuten seksi tai masennus.

Indikaattorin muodostus:

- 21. Kuinka hyvin koulusi terveydenhuolto toimii silloin, kun oppilaat haluavat keskustella henkilökohtaisista asioistaan (esim. seksi, masennus)? Oletko siihen (Pisteytys: Erittäin tyytyväinen, Melko tyytyväinen=0; Melko tyytymätön, Erittäin tyytymätön=1). *Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.*

Huomautus: Ei huomautettavaa.

Liite 2. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2008

KUNTA Indikaattori, luokka-aste- ja sukupuolivakioitu % (vastaajien lukumäärä)	VUOSI					
	1999	2002	2004	2006	2008	
Vantaa						
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	% (N)	27 (3122)	26 (3495)	26 (3835)	27 (3804)	27 (4000)
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	% (N)	46 (3238)	45 (3555)	45 (3834)	42 (3818)	41 (4005)
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	% (N)	24 (3130)	23 (3483)	24 (3820)	20 (3788)	20 (3990)
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	% (N)	19 (3099)	22 (3475)	26 (3796)	29 (3766)	33 (3964)
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	% (N)	46 (3126)	43 (3496)	40 (3839)	37 (3797)	43 (4009)
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	% (N)	14 (3137)	13 (3500)	12 (3837)	10 (3808)	10 (4004)
Ei yhtään läheistä ystävää	% (N)	13 (3144)	12 (3506)	12 (3838)	11 (3803)	11 (3999)
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	% (N)	- (0)	23 (3461)	19 (3814)	19 (3769)	22 (3978)
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	% (N)	- (0)	23 (3515)	18 (3858)	15 (3808)	19 (4018)
Koulun fyysisissä työoloissa on puutteita	% (N)	69 (3199)	61 (3546)	58 (3695)	52 (3657)	57 (3954)
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	21 (3651)	22 (3867)
Koulun työilmapiirissä on ongelmia	% (N)	35 (3089)	30 (3455)	28 (3784)	28 (3738)	31 (3934)
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	% (N)	34 (3146)	29 (3512)	26 (3842)	29 (3809)	31 (4009)
Koulutyöhön liittyvä työmäärä on liian suuri	% (N)	48 (3244)	47 (3549)	45 (3862)	38 (3848)	42 (4051)
Vaikeuksia opiskelussa*	% (N)	36 (3176)	34 (3529)	33 (3848)	33 (3825)	35 (4044)
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	% (N)	- (0)	9 (3470)	8 (3758)	9 (3743)	9 (3948)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	% (N)	6 (3229)	7 (3562)	7 (3878)	7 (3853)	7 (4062)
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	% (N)	- (0)	12 (3343)	11 (3654)	10 (3723)	10 (3917)
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	% (N)	8 (3248)	7 (3552)	6 (3867)	5 (3852)	5 (4062)
Terveydentila keskinkertainen tai huono	% (N)	22 (3203)	19 (3560)	15 (3870)	17 (3815)	16 (4059)
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	% (N)	10 (3206)	12 (3545)	10 (3839)	10 (3812)	10 (4019)
Ylipainoa	% (N)	10 (2795)	10 (2858)	11 (3462)	13 (3496)	13 (3608)
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	% (N)	16 (3091)	17 (3406)	16 (3778)	15 (3728)	18 (3944)
Väsymystä lähes päivittäin	% (N)	15 (3208)	15 (3541)	15 (3863)	14 (3814)	16 (4040)
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	% (N)	28 (3218)	27 (3538)	28 (3857)	29 (3820)	31 (4049)
Päänsärkyä viikoittain	% (N)	28 (3215)	30 (3553)	27 (3860)	28 (3811)	31 (4048)
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	% (N)	12 (3121)	12 (3465)	12 (3792)	12 (3658)	12 (3941)
Koulu-uupumusta	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	10 (3855)	10 (4067)
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	75 (3811)	75 (3999)
Epäterveellisiä välipaloja koulussa väh. 2 kertaa viikossa	% (N)	- (0)	- (0)	35 (3838)	31 (3779)	33 (3982)
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	% (N)	- (0)	- (0)	60 (3524)	58 (3652)	56 (3855)
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	% (N)	58 (3180)	58 (3513)	55 (3843)	55 (3821)	54 (4020)
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	% (N)	- (0)	29 (3516)	28 (3527)	28 (3666)	32 (3859)
Tupakoi päivittäin	% (N)	26 (3178)	23 (3531)	16 (3820)	15 (3777)	16 (3981)
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	% (N)	24 (3207)	20 (3537)	18 (3858)	16 (3831)	16 (3991)
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	% (N)	15 (3173)	15 (3509)	11 (3857)	7 (3820)	7 (4018)
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	29 (3516)	21 (4052)
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	37 (3468)	30 (4040)
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	% (N)	30 (3136)	28 (3453)	28 (3790)	22 (3688)	25 (3950)
Huonot tiedot päihteistä	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	23 (3689)	22 (3955)
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvistä asioissa	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	12 (3456)	11 (3577)
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	15 (3737)	16 (3974)
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	% (N)	- (0)	- (0)	- (0)	45 (3588)	46 (3768)
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	% (N)	17 (3127)	16 (3485)	14 (3768)	20 (3660)	23 (3846)

* Indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Liite 3. Kouluterveyskyselyyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä vuonna 2008.

KUNTA Indikaattori, vakioidut prosenttiosuudet % (vastaajien lukumäärä)	Kunta			Alue
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pk-seutu
Vantaa				
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	% (N) 27 (1985)	% (N) 28 (2015)	% (N) 27 (4000)	% (N) 25 (18126)
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	% (N) 41 (1987)	% (N) 42 (2018)	% (N) 41 (4005)	% (N) 37 (18184)
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	% (N) 18 (1982)	% (N) 21 (2008)	% (N) 20 (3990)	% (N) 19 (18096)
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	% (N) 32 (1970)	% (N) 35 (1994)	% (N) 33 (3964)	% (N) 33 (17934)
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	% (N) 44 (1991)	% (N) 42 (2018)	% (N) 43 (4009)	% (N) 43 (18154)
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	% (N) 9 (1987)	% (N) 11 (2017)	% (N) 10 (4004)	% (N) 11 (18139)
Ei yhtään läheistä ystävää	% (N) 15 (1984)	% (N) 7 (2015)	% (N) 11 (3999)	% (N) 10 (18128)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana	% (N) 27 (1974)	% (N) 16 (2004)	% (N) 22 (3978)	% (N) 24 (18031)
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	% (N) 22 (1997)	% (N) 16 (2021)	% (N) 19 (4018)	% (N) 22 (18189)
Koulun fyysisissä työoloissa on puutteita	% (N) 52 (1976)	% (N) 62 (1978)	% (N) 57 (3954)	% (N) 59 (17932)
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	% (N) 23 (1914)	% (N) 20 (1953)	% (N) 22 (3867)	% (N) 23 (17525)
Koulun työilmapiirissä on ongelmia	% (N) 30 (1968)	% (N) 32 (1966)	% (N) 31 (3934)	% (N) 33 (17792)
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	% (N) 31 (2008)	% (N) 30 (2001)	% (N) 31 (4009)	% (N) 30 (18138)
Koulutyöhön liittyvä työmäärä on liian suuri	% (N) 40 (2019)	% (N) 44 (2032)	% (N) 42 (4051)	% (N) 44 (18397)
Vaikeuksia opiskelussa*	% (N) 36 (2017)	% (N) 33 (2027)	% (N) 35 (4044)	% (N) 35 (18315)
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	% (N) 8 (1967)	% (N) 9 (1981)	% (N) 9 (3948)	% (N) 9 (17910)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	% (N) 10 (2027)	% (N) 5 (2035)	% (N) 7 (4062)	% (N) 9 (18442)
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	% (N) 10 (1953)	% (N) 11 (1964)	% (N) 10 (3917)	% (N) 11 (17630)
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	% (N) 6 (2029)	% (N) 4 (2033)	% (N) 5 (4062)	% (N) 5 (18415)
Terveydentila keskimääräinen tai huono	% (N) 12 (2025)	% (N) 19 (2034)	% (N) 16 (4059)	% (N) 16 (18425)
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	% (N) 11 (2005)	% (N) 10 (2014)	% (N) 10 (4019)	% (N) 11 (18219)
Ylipainoa	% (N) 16 (1791)	% (N) 10 (1817)	% (N) 13 (3608)	% (N) 12 (16460)
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	% (N) 11 (1970)	% (N) 24 (1974)	% (N) 18 (3944)	% (N) 19 (17906)
Väsymystä lähes päivittäin	% (N) 11 (2011)	% (N) 22 (2029)	% (N) 16 (4040)	% (N) 18 (18365)
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	% (N) 21 (2024)	% (N) 40 (2025)	% (N) 31 (4049)	% (N) 31 (18360)
Päänsärkyä viikoittain	% (N) 21 (2020)	% (N) 40 (2028)	% (N) 31 (4048)	% (N) 32 (18391)
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	% (N) 8 (1954)	% (N) 17 (1987)	% (N) 12 (3941)	% (N) 13 (17826)
Koulu-uupumusta	% (N) 11 (2029)	% (N) 14 (2038)	% (N) 12 (4067)	% (N) 14 (18450)
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	% (N) 75 (1982)	% (N) 76 (2017)	% (N) 75 (3999)	% (N) 75 (18151)
Epäterveellisiä välipaloja koulussa väh. 2 kertaa viikossa	% (N) 40 (1973)	% (N) 27 (2009)	% (N) 33 (3982)	% (N) 36 (18064)
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	% (N) 69 (1903)	% (N) 43 (1952)	% (N) 56 (3855)	% (N) 51 (17500)
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	% (N) 48 (1997)	% (N) 60 (2023)	% (N) 54 (4020)	% (N) 52 (18263)
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	% (N) 37 (1907)	% (N) 26 (1952)	% (N) 32 (3859)	% (N) 31 (17536)
Tupakoi päivittäin	% (N) 15 (1987)	% (N) 16 (1994)	% (N) 16 (3981)	% (N) 14 (18114)
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	% (N) 15 (1978)	% (N) 17 (2013)	% (N) 16 (3991)	% (N) 18 (18048)
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	% (N) 9 (1994)	% (N) 6 (2024)	% (N) 7 (4018)	% (N) 9 (18242)
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	% (N) 25 (2019)	% (N) 18 (2033)	% (N) 21 (4052)	% (N) 23 (18373)
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	% (N) 30 (2017)	% (N) 29 (2023)	% (N) 30 (4040)	% (N) 32 (18348)
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	% (N) 33 (1945)	% (N) 18 (2005)	% (N) 25 (3950)	% (N) 23 (17917)
Huonot tiedot päihteistä	% (N) 25 (1951)	% (N) 19 (2004)	% (N) 22 (3955)	% (N) 23 (17932)
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvistä asioissa	% (N) 12 (1808)	% (N) 10 (1769)	% (N) 11 (3577)	% (N) 14 (16153)
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	% (N) 14 (1967)	% (N) 18 (2007)	% (N) 16 (3974)	% (N) 17 (17989)
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	% (N) 36 (1888)	% (N) 55 (1880)	% (N) 46 (3768)	% (N) 48 (17318)
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	% (N) 22 (1882)	% (N) 24 (1964)	% (N) 23 (3846)	% (N) 26 (17389)

* Indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettuihin prosenttiosuuksiin kanssa

Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 1999–2008.

KUNTA Indikaattori, luokka-aste- ja sukupuolivakioitu % (vastaajien lukumäärä)	VUOSI					
	1999	2002	2004	2006	2008	
Vantaa						
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	%	22	21	22	19	23
	(N)	(1443)	(1547)	(1646)	(1672)	(1724)
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	%	37	37	36	32	33
	(N)	(1474)	(1557)	(1646)	(1680)	(1724)
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	%	22	19	20	19	17
	(N)	(1455)	(1548)	(1644)	(1674)	(1727)
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	%	37	37	42	41	49
	(N)	(1439)	(1542)	(1639)	(1668)	(1714)
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	%	39	38	37	35	40
	(N)	(1442)	(1545)	(1646)	(1675)	(1729)
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	%	9	9	8	8	9
	(N)	(1453)	(1545)	(1645)	(1676)	(1728)
Ei yhtään läheistä ystävää	%	8	9	7	11	8
	(N)	(1452)	(1549)	(1648)	(1674)	(1728)
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	%	-	22	16	15	16
	(N)	(0)	(1536)	(1639)	(1662)	(1717)
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	%	-	12	7	6	8
	(N)	(0)	(1552)	(1650)	(1678)	(1730)
Koulun fyysisissä työoloissa on puutteita	%	67	56	43	36	34
	(N)	(1465)	(1558)	(1613)	(1641)	(1705)
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	%	-	-	-	8	9
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1660)	(1715)
Koulun työilmapiirissä on ongelmia	%	18	16	14	14	15
	(N)	(1403)	(1530)	(1640)	(1668)	(1697)
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	%	24	23	19	21	16
	(N)	(1450)	(1549)	(1651)	(1682)	(1714)
Koulutyöhön liittyvä työmäärä on liian suuri	%	51	47	52	50	50
	(N)	(1478)	(1561)	(1657)	(1687)	(1732)
Vaikeuksia opiskelussa*	%	42	43	39	41	42
	(N)	(1453)	(1552)	(1649)	(1678)	(1726)
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	%	-	11	9	10	8
	(N)	(0)	(1529)	(1619)	(1630)	(1674)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	%	2	2	1	2	2
	(N)	(1473)	(1560)	(1659)	(1686)	(1735)
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	%	-	19	16	15	13
	(N)	(0)	(1512)	(1623)	(1647)	(1693)
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	%	3	4	4	3	2
	(N)	(1478)	(1563)	(1656)	(1687)	(1734)
Terveydentila keskinertainen tai huono	%	21	20	19	18	19
	(N)	(1464)	(1561)	(1658)	(1676)	(1733)
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	%	9	11	8	7	8
	(N)	(1470)	(1558)	(1656)	(1675)	(1721)
Ylipainoa	%	8	10	11	11	11
	(N)	(1368)	(1358)	(1490)	(1567)	(1618)
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	%	16	14	15	15	18
	(N)	(1401)	(1530)	(1643)	(1657)	(1706)
Väsymystä lähes päivittäin	%	14	15	15	13	18
	(N)	(1456)	(1554)	(1656)	(1672)	(1729)
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	%	34	33	33	33	38
	(N)	(1458)	(1558)	(1657)	(1675)	(1734)
Päänsärkyä viikoittain	%	25	26	27	24	27
	(N)	(1458)	(1552)	(1657)	(1677)	(1733)
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	%	8	10	10	11	10
	(N)	(1430)	(1537)	(1640)	(1650)	(1712)
Koulu-uupumusta	%	-	-	-	11	13
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1688)	(1736)
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	%	-	-	-	68	67
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1683)	(1729)
Epäterveellisiä välipaloja koulussa väh. 2 kertaa viikossa	%	-	-	30	24	31
	(N)	(0)	(0)	(1652)	(1676)	(1723)
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	%	-	-	51	50	46
	(N)	(0)	(0)	(1561)	(1660)	(1713)
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	%	56	58	59	56	55
	(N)	(1454)	(1552)	(1651)	(1682)	(1726)
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	%	-	39	39	43	44
	(N)	(0)	(1554)	(1565)	(1663)	(1717)
Tupakoi päivittäin	%	22	20	17	12	12
	(N)	(1442)	(1544)	(1632)	(1662)	(1707)
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	%	27	28	30	28	25
	(N)	(1464)	(1560)	(1657)	(1687)	(1723)
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	%	24	25	20	15	15
	(N)	(1457)	(1556)	(1652)	(1681)	(1726)
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	%	-	-	-	25	22
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1627)	(1692)
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	%	-	-	-	37	32
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1608)	(1679)
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	%	13	11	9	12	9
	(N)	(1438)	(1491)	(1644)	(1647)	(1719)
Huonot tiedot päihteistä	%	-	-	-	18	12
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1652)	(1721)
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvistä asioissa	%	-	-	-	10	7
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1551)	(1540)
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	%	-	-	-	16	17
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1656)	(1702)
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	%	-	-	-	44	47
	(N)	(0)	(0)	(0)	(1612)	(1633)
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	%	21	16	13	17	17
	(N)	(1373)	(1500)	(1617)	(1627)	(1637)

* Indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Liite 5. Kouluterveyskyselyyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista sukupuolen mukaan ja vastaajien lukumäärä vuonna 2008.

KUNTA Indikaattori, vakioidut prosenttiosuudet % (vastaajien lukumäärä)	Kunta			Alue
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pk-seutu
Vantaa				
Perherakenteena muu kuin ydinperhe	23 (N) (724)	24 (1000)	23 (1724)	22 (10832)
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	31 (N) (724)	34 (1000)	33 (1724)	29 (10836)
Vähintään yksi vanhempi työttömänä vuoden aikana	19 (N) (725)	15 (1002)	17 (1727)	17 (10837)
Käyttövarat yli 17 euroa viikossa	50 (N) (723)	49 (991)	49 (1714)	51 (10755)
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	42 (N) (727)	37 (1002)	40 (1729)	39 (10855)
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	8 (N) (727)	10 (1001)	9 (1728)	9 (10849)
Ei yhtään läheistä ystävää	12 (N) (726)	4 (1002)	8 (1728)	8 (10852)
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana	22 (N) (723)	11 (994)	16 (1717)	17 (10807)
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	11 (N) (727)	5 (1003)	8 (1730)	8 (10869)
Koulun fyysisissä työoloissa on puutteita	30 (N) (714)	38 (991)	34 (1705)	45 (10761)
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	9 (N) (720)	9 (995)	9 (1715)	8 (10708)
Koulun työilmapiirissä on ongelmia	12 (N) (710)	18 (987)	15 (1697)	14 (10702)
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	16 (N) (721)	17 (993)	16 (1714)	18 (10845)
Koulutyöhön liittyvä työmäärä on liian suuri	41 (N) (730)	58 (1002)	50 (1732)	48 (10932)
Vaikeuksia opiskelussa*	44 (N) (728)	39 (998)	42 (1726)	41 (10892)
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta*	6 (N) (706)	10 (968)	8 (1674)	10 (10529)
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	2 (N) (730)	1 (1005)	2 (1735)	2 (10941)
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	12 (N) (712)	14 (981)	13 (1693)	16 (10657)
Ei pidä lainkaan koulunkäynnistä	2 (N) (731)	1 (1003)	2 (1734)	2 (10931)
Terveydentila keskimääräinen tai huono	16 (N) (728)	22 (1005)	19 (1733)	18 (10938)
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus	7 (N) (724)	9 (997)	8 (1721)	8 (10837)
Ylipainoa	15 (N) (673)	7 (945)	11 (1618)	10 (10167)
Päivittäin vähintään kaksi oiretta*	11 (N) (712)	26 (994)	18 (1706)	17 (10768)
Väsymystä lähes päivittäin	12 (N) (726)	23 (1003)	18 (1729)	17 (10922)
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	24 (N) (729)	52 (1005)	38 (1734)	34 (10917)
Päänsärkyä viikoittain	16 (N) (729)	39 (1004)	27 (1733)	26 (10932)
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	7 (N) (718)	12 (994)	10 (1712)	10 (10780)
Koulu-uupumusta	11 (N) (731)	16 (1005)	13 (1736)	12 (10948)
Ei syö kaikkia aterianosia kouluruoalla	67 (N) (726)	68 (1003)	67 (1729)	68 (10882)
Epäterveellisiä välipaloja koulussa väh. 2 kertaa viikossa	39 (N) (724)	23 (999)	31 (1723)	32 (10845)
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	57 (N) (719)	36 (994)	46 (1713)	43 (10715)
Harrastaa liian vähän liikuntaa viikossa*	51 (N) (726)	60 (1000)	55 (1726)	55 (10888)
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	55 (N) (721)	33 (996)	44 (1717)	43 (10723)
Tupakoi päivittäin	11 (N) (723)	12 (984)	12 (1707)	12 (10750)
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	27 (N) (728)	23 (995)	25 (1723)	30 (10735)
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	17 (N) (728)	13 (998)	15 (1726)	18 (10870)
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	32 (N) (716)	13 (976)	22 (1692)	23 (10594)
Terveystiedon opetus ei lisää valmiuksia huolehtia terveydestä	35 (N) (708)	29 (971)	32 (1679)	35 (10531)
Huonot tiedot seksuaaliterveydestä*	13 (N) (720)	5 (999)	9 (1719)	8 (10757)
Huonot tiedot päihteistä	16 (N) (724)	8 (997)	12 (1721)	13 (10776)
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvistä asioissa	6 (N) (648)	8 (892)	7 (1540)	9 (9596)
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	14 (N) (708)	20 (994)	17 (1702)	15 (10709)
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	37 (N) (684)	57 (949)	47 (1633)	47 (10369)
Tyytymätön kouluterveydenhuoltoon henk.koht. asioissa	14 (N) (672)	20 (965)	17 (1637)	20 (10245)

* Indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa

Taulukko 2. Kouluterveyskyselyihin vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijat kouluittain luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 1999–2008.

	Perusk. 8. lk		Perusk. 9. lk		Lukion 1. lk		Lukion 2. lk		Yht.
	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	Poika	Tyttö	
Vantaa									
Peruskoulu									
Hakunilan yläaste									
1999	43	41	31	59					174
2002	40	46	40	50					176
2004	37	44	25	34					140
2006	39	43	40	39					161
2008	49	63	35	47					194
Havukosken yläaste									
1999	58	67	37	36					198
2002	52	57	48	45					202
2004	56	64	55	62					237
2006	54	56	38	51					199
2008	55	46	59	59					219
Helsingin skola									
1999	39	35	37	37					148
2002	40	41	32	32					145
2004	44	39	33	36					152
2006	40	39	37	44					160
2008	42	52	43	42					179
Hämeenkyliän koulu									
1999	45	59	60	53					217
2002	43	34	33	28					138
2004	53	45	42	18					158
2006	45	46	54	41					186
2008	89	71	85	102					347
Jokiniemen koulu									
2006	34	12	15	17					78
2008	20	25	45	47					137
Jokirannan erityiskoulu									
2002	13	8	8	8					37
2004	9	10	10	5					34
2006	13	5	11	11					40
2008	14	11	8	8					41
Kartanonkosken koulu									
2008	25	26	19	19					89
Kilterin koulu									
1999	52	60	75	54					241
2002	79	66	62	68					275
2004	75	85	85	60					305
2006	76	69	62	68					275
2008	64	69	73	61					267
Koivukylän yläkoulu									
1999	52	38	44	52					186
2002	64	50	50	45					209
2004	63	54	59	60					236
2006	45	76	56	54					231
2008	57	51	44	46					198
Korson yläaste									
1999	46	47	43	43					179
2002	50	45	61	61					217
2004	54	67	48	68					237
2006	56	69	61	57					243
2008	63	66	66	70					265
Länsimäen koulu									
1999	54	56	72	66					248
2002	53	64	55	44					216
2004	66	61	53	55					235
2006	41	54	50	51					196
2008	49	45	38	53					185
Martinlaakson koulu									
1999	38	52	48	50					188
2002	57	68	45	44					214
2004	55	55	51	69					230
2006	56	65	57	69					247
2008	55	48	55	54					212
Mikkolan koulu									
2004	30	39							69
2006	46	37	34	36					153
2008	43	33	51	41					168
Peltolan koulu									
1999	84	89	92	87					352
2002	82	76	73	78					309
2004	87	64	78	107					336
2006	86	108	85	94					373
2008	97	107	90	107					401
Ruusuvuoren yläaste									
1999	55	51	47	64					217
2002	55	44	46	48					193
2004	39	43	61	58					201
2006	37	51	31	34					153
2008	66	47	56	33					202

Simonkylän koulu									
1999	55	42	58	56					211
2002	59	52	53	51					215
2004	69	53	43	72					237
2006	53	60	61	55					229
2008	54	88	99	79					320
Sotungin koulu									
2002	46	40	67	41					194
2004	42	66	53	66					227
2006	89	78	51	43					261
2008	56	75	69	85					285
Vantaan kansainv. koulu									
2002	6	7	11	8					32
2004	15	12	14	21					62
2006	13	23	8	25					69
2008	27	22							49
Vantaan seudun steinerkoulu, peruskoulu									
2004	9	7							16
2006			12	11					23
2008			9	10					19
Vantaankosken koulu									
1999	100	75	78	49					302
2002	77	92	83	75					327
2004	71	77	86	82					316
2006	48	56	48	36					188
2008	75	74	56	52					257
Veromäen koulu									
2008	13	5	22	4					44
Lukio									
Helsingin gymnasium									
1999					16	17	14	9	56
2002					11	23	17	5	56
2004					13	13	14	10	50
2006					12	15	13	18	58
2008					21	10	11	21	63
Lumon lukio									
1999					60	89	54	51	254
2002					82	75	42	48	247
2004					47	76	33	47	203
2006					77	63	45	59	244
2008					54	96	53	67	270
Martinlaakson lukio									
1999					37	91	9	43	180
2002					31	69	40	78	218
2004					42	92	49	77	260
2006					42	75	45	71	233
2008					53	60	43	62	218
Sotungin lukio ja etälukio									
1999					58	40	47	47	192
2002					58	59	58	36	211
2004					63	53	63	44	223
2006					50	46	51	42	189
2008					59	54	43	61	217
Tikkurilan lukio									
1999					106	99	68	84	357
2002					83	136	88	92	399
2004					123	157	104	147	531
2006					111	169	98	180	558
2008					110	201	99	151	561
Vantaan seudun steinerkoulu, lukio									
2006					4	4	2	5	15
2008					8	3	4	5	20
Vaskivuoren lukio									
1999					74	85	75	67	301
2002					73	94	57	81	305
2004					77	72	58	61	268
2006					60	88	60	64	272
2008					91	116	82	98	387

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>